

Josef Šíma (ed.)

**PRÁVO A OBRANA
JAKO ZBOŽÍ
NA TRHU**

*Mega
print*

MEGAPRINT PRAHA 1999

Josef Šíma (ed.)

Právo a obrana jako zboží na trhu

Praha 1999

Kapitola II. – překlad z francouzského originálu, poprvé otištěno jako „De la Production de la Sécurité“ v *Journal des Economistes* v roce 1849.

Kapitola III. – poprvé otištěno v roce 1970 jako kapitola I. v knize *Power & Market*.

Kapitola IV. – překlad z *The Private Production of Defense*, publikované The Ludwig von Mises Institute v sérii *Essays in Political Economy*, přetištěno se svolením.

Vydal Liberální institut, Centrum liberálních studií, MegaPrint Praha

Liberální institut

Spálená 51, 110 00 Praha 1

Centrum liberálních studií

Spálená 51, 110 00 Praha 1

MegaPrint Praha

K Nouzovu 2131/7, 143 00 Praha 4

Všechna práva jsou vyhrazena. Žádná část knihy nesmí být reprodukována nebo dále šířena v žádné formě, žádnými prostředky, elektronickými nebo mechanickými, bez písemného souhlasu Liberálního institutu a Centra liberálních studií.

Český překlad: © 1999 Ing. Dan Šťastný – kapitola II

© 1999 Ing. Josef Šíma – kapitoly III a IV

© 1999 Ing. Josef Šíma – kapitola I

Jazyková korektura: Mgr. Hana Petrová

Cover Design © Daniel Purmann, Radovan Kačín

Sazba a grafická úprava: Radovan Kačín (MegaPrint Praha)

ISBN 80-902701-5-8 (Liberální institut)

Liberální institut, Centrum liberálních studií, MegaPrint Praha
Praha 1999

Obsah

Obsah	5
ŠÍMA: Trh je schopen zabezpečit... i obranu a spravedlnost	7
Učení Gustave de Molinariho jako vyvrcholení francouzské tradice laissez faire	12
Kořeny amerického libertarianismu.....	25
Konkurence v oblasti práva – zapomenutý ideál	37
Úspěch teorií ospravedlňujících monopoly	44
MOLINARI: Trh a poskytování bezpečnosti.....	49
Přirozený řád společnosti.....	51
Konkurence v poskytování bezpečnosti	53
Bezpečnost výjimkou?	54
Alternativy.....	55
Monopoly a komunismus.....	56
Monopolizace a kolektivizace poskytování bezpečnosti.....	57
Stát a společnost.....	60
Božské právo králů a většin.....	61
Režim útisku.....	64
Svobodný trh při poskytování bezpečnosti	64
ROTHBARD: Služby obrany na svobodném trhu.....	69
HOPPE: Soukromé poskytování obrany	81
Empirické důkazy.....	86
Co si myslet o reakci zastánců státu	89
Soukromé poskytování bezpečnosti	93
Více o pojištění agrese	96
Politické hranice a pojištění.....	99
Demokratický stát a totální válka.....	101
Pojištění a motivace.....	103
Pojištění proti agresí státu.....	109
Opětné získání našeho práva na vlastní obranu	112

„Poskytování bezpečnosti by v zájmu spotřebitelů této nehmotné komodity mělo zůstat předmětem zákona svobodné konkurence. Z toho vyplývá, že: *Žádný stát by neměl mít právo ...nutit spotřebitele bezpečnosti tuto komodu nakupovat výhradně u něj.* Nutno přiznat, že se doposud před tímto logickým závěrem, vyplývajícím z principu svobodné konkurence, zavíraly oči...“

Gustave de Molinari

„Jediným způsobem, jak by vláda mohla snížit množství monopolů, je, když odstraní všechny monopolní výsady, které sama vytvořila.“

Murray N. Rothbard, *Power and Market*

„Existují výjimky, když jsou ovšem prakticky všichni intelektuálové zaměstnání nejrůznějšími odnožemi státu, nemělo by být překvapivé, že většina jejich stále obsáhlejších prací bude ať již vědomě nebo nevědomě státní propaganda.“

Hans-Hermann Hoppe, *Natural Elites, Intellectuals, and the State*

Kapitola I

Trh je schopen zabezpečit... i obranu a spravedlnost

**Od francouzské tradice laissez faire k americkému
radikálnímu libertarianismu, teorii polycentrického
práva a zaprodanosti intelektuálů**

Josef Šíma

Josef Šíma je překladatelem ekonomických knih a esejů a autorem řady článků a odborných studií publikovaných v ČR i v zahraničí. Působí v Liberálním institutu a je zakladatelem a členem redakční rady časopisu LAISSEZ-FAIRE.

Dnešní ekonomové se liší v mnoha názorech na fungování ekonomiky. Neshodnou se v tom, jaká má být výše daní, jakou podobu má mít tzv. hospodářská politika vlády, zda by se měly regulované ceny a nájemné deregulovat skokově nebo pozvolna. V zásadě se ale shodnou v tom, že svobodný trh, na kterém dochází k tvoření cen, je institucí, která pomocí mechanismů, jež jsou jí vlastní, vytváří neustálý tlak na zlepšování kvality nabízeného zboží a služeb, přispívá k vytváření tendence k neustálému poklesu jejich cen a je nejspolehlivější zárukou růstu bohatství. Svobodný trh má v sobě totiž zabudované procesy, které vedou ke stále se snižujícímu plýtvání a k hospodárnějšímu využívání omezených zdrojů a zároveň k vyššímu uspokojování přání spotřebitelů. Ekonomové se liší v názoru, je-li takovéto fungování trhů možné *pouze tehdy*, když stát a jeho instituce dbají o vytvoření jistého prostředí, ve kterém by trh *mohl* fungovat; princip efektivnosti trhu a úlohu cenového systému ale většinou v zásadě nepopírají. Nacházíme se tedy v situaci, kdy ekonomové ve své většině sice opustili myšlenku plánovaného hospodářství a kladou důraz na trh, popřípadě na trh doplněný v některých oblastech zásahy vlády, nicméně o velikosti těchto zásahů již nepanuje shoda téměř žádná. Můžeme tak nalézt zastánce velmi odlišných názorů a teorií (nutno podotknout, že nejen v čisté ekonomii, ale ve všech disciplínách zabývajících se studiem společnosti a lidského jednání):

- První skupinu tvoří teoretici, kteří nalézají velký prostor pro vládní zásahy do fungování trhů. Hovoří o existenci velkého množství tzv. sociálních práv člověka, k jejichž naplnění je nutná masivní redistribuce příjmů mezi různými skupinami obyvatel ve společnosti, všudypřítomná regulace podnikání a omezování spotřebitelské volby. Tito ekonomové hovoří o existenci tzv. společenského užitku, obecného blaha, společenského zájmu a „zájmů“ podobných, které jsou vyšší než zájmy a užitek jednotlivců, z nichž se společnost skládá.
- Druhá skupina ekonomů odmítá redistribuční úlohu vlády, ale hovoří o nedokonalostech fungování trhů, které vyplývají z existence tzv. veřejných statků a externalit a přítomnosti

jiných tzv. tržních nedokonalostí. Spatřuje tedy úlohu vlády v zabezpečení „fungování“ trhu, tj. v přiblížení reálného trhu jeho ideální teoretické podobě. To má spočívat v *udržování* konkurence na trzích, na které má dbát antimonopolní úřad,¹ a v systému zabezpečení produkce tzv. veřejných statků (mezi které se řadí i jiné než tzv. čisté veřejné statky, jako je vzdělání, zdravotní péče, stavba silnic a dálnic apod.) pomocí nejrůznějších druhů zdanění.

- Třetí skupinou jsou teoretikové, kteří odmítají všechny ostatní činnosti vlády kromě jejích tzv. základních funkcí, mezi které počítají zajištění obrany a bezpečnosti spolu se zajištěním fungování soudů a vymáháním spravedlnosti. Nemá tedy docházet k žádným aktivním vládním politikám, k žádné vládou organizované redistribuci od bohatých k chudým, k žádné monetární politice státní centrální banky, protože ani emise peněz by nebyla záležitostí státu. Jediné, co by mělo existovat, by byl teritoriální monopol na poskytování obrany a výkon spravedlnosti.
- Čtvrtá, nejméně početná skupina teoretiků, kteří si dokáží představit společnost založenou na ještě větším množství trhu, společnost, která obsahuje ještě menší vliv státu, jde ještě o krok dále. Tvrdí, že základní ekonomické zákonitosti musí platit vždy a za všech okolností. Z *důsledné* aplikace principů moderní ekonomie, které uznává i většina ostatních teoretiků, musí tedy vycházet každé tzv. hospodářskopolitické rozhodnutí. Takovýmto základním principem je poznání, že užitek jednotlivce je kategorií subjektivní a projevuje se pouze při dobrovolné směně. Nelze tedy tvrdit, že

¹ Pro podrobné pojednání o nesmyslnosti a škodlivosti antimonopolního zákonodárství viz připravovaný překlad publikace Armentano, Dominick T.: *Antitrust – The Case for Repeal*, který vydává Liberální institut na přelomu roku 1999/2000.

Viz dále Kirzner, Israel: *Jak fungují trhy*, Liberální institut, 1998 nebo Šima, Josef: „Monopoly a svobodná společnost“, *LAISSEZ-FAIRE*, prosinec 1998 (dostupné na <http://www.ecn.cz/liberal/czech/lfhome.htm>).

nějaká nucená platba (daň – např. na financování armády) je v zájmu toho, kdo ji *nuceně* platí. Navíc všechna rozhodování jednotlivců probíhají v kontextu rozhodování v *mezních* kategoriích. Každý se tedy rozhoduje o tom, jak naložit s poslední vydělanou korunou. To je také obecně přijímáno. Ale *důslednou* aplikaci tohoto poznatku již tak často najít nelze.

Hlavní problém, před kterým lidé stojí, tedy není, jak co nejeftivněji naložit se vzácnými zdroji při bezpečnosti zajištěné exogenně nějakým „zázračným“ způsobem a při existenci arbitra, který spravedlivě rozhodne o tom, která ze stran je v právu, dostanou-li se do sporu. Skutečná situace je taková, že se lidé rozhodují o tom, zda utratit dodatečnou korunu za další jídlo, trochu více zabezpečení, vylepšení systému domáhání se spravedlnosti nebo za další antibiotika proti nemoci. Zdroje jsou omezené a o jejich alokaci je třeba rozhodovat. Každý jednotlivec musí ale sám rozhodnout, jak tyto omezené zdroje použije. Nikdo jiný nezná jeho preference a potřeby. Pouze každý sám dokáže posoudit míru nutnosti uspokojení některé ze svých mnoha potřeb. Jaké riziko je větší – riziko nějaké smrtelné nemoci, riziko nehody v automobilu, riziko zranění na cestě v zahraničí, riziko zahraniční invaze, riziko vyvlastnění domácími politiky?

Nikdo nemůže za druhého tato rozhodnutí učinit. Proto pouze společnost založená na dobrovolné směně je uspořádáním slučitelným se svobodnou společností. Je tedy nutné si klást následující otázky: Proč, když byl většinou lidí odmítnut socialismus a plánování, má být přípustné masové přerozdělování? Činí rozdíl v míře konfiskace majetku jedno společenské uspořádání svobodnějším než druhé? Proč, když není přípustná (se svobodou a respektem k vlastnickým právům slučitelná) redistribuce bohatství, jak někteří věří, má být přijatelná daň na stavbu silnic a dálnic? Proč, když odmítneme zdanění jako formu násilného přivlastnění si majetku druhých k získání prostředků na stavbu dálnic (nebo třeba jaderných elektráren), má být principiálně odlišné zdanit lidi a vybudovat úřad na ochranu hospodářské soutěže? Proč, když odmítneme antimonopolní úřad jako vládní agenturu, smířujeme se s existencí nuceného monopolu na tisk peněz – centrální bankou? Proč, když je státní mocí

vynucovaný monopol nežádoucí a placení daní vybíraných pod hrozbou použití síly se blíží svou povahou loupeži, je z nějakého důvodu žádoucí mít z daní placený teritoriální monopol na poskytování služeb, které se nazývají *poskytování bezpečnosti*, a služeb, kterým se říká *vymáhání spravedlnosti*? To, že taková situace po dlouhou dobu existuje, nám nedává odpověď na otázku, proč by to tak *mělo* být, popřípadě, proč bychom si měli myslet, že je to tak správné a mělo by to tak zůstat na věky.

Prací, zabývajících se teoriemi tzv. optimálního zdanění a diskusemi o vhodnosti jedněch státních zásahů oproti druhým, nalezneme nepřeberné množství, a to i v České republice. Úvahy o fungování konkurence v *celé* šíři lidských aktivit jsou ale téměř neznámé. V dalším textu proto budeme analyzovat, jak se problematika konkurence v oblasti bezpečnosti a vymáhání spravedlnosti odrážela v pracích významných myslitelů v různých částech světa. Na formování myšlenek *ryzího* tržního hospodářství, a tedy myšlenek soukromého poskytování bezpečnosti, se podílely dva základní myšlenkové proudy – ekonomie založená na subjektivní teorii hodnoty a politická filozofie zabývající se myšlenkou odporu proti tyranské a despotické vládě. Nejprve se proto v této práci zaměříme na vývoj ekonomie subjektivní hodnoty, se zvláštním zřetelem na vývoj francouzské školy *laissez faire*, která stála v opozici k britské klasické škole, a vyústila v učení Frédérica Bastiata a Gustave de Molinariho. V druhé části připomeneme klíčové práce některých politických filozofů, kteří rozvíjeli myšlenky přirozených práv člověka a z nich vyvozovali právo člověka postavit se na odpor proti politickému útlačku a tyranii. Tyto dva směry poprvé spojil v čisté podobě právě Molinari a po něm až radikální američtí libertariáni v čele s Murrayem Rothbardem, jejichž práce tvoří jádro této knihy.

Učení Gustave de Molinariho jako vyvrcholení francouzské tradice *laissez faire*

Francouzská tradice se nachází ve stínu slavné ekonomické tradice britské. Každý zná jména klasických ekonomů, jakými byli Adam Smith, David Ricardo, John Stuart Mill, kteří prosluli

vytvořením základů klasické ekonomie, která dala vzniknout nejen soudobé ekonomické vědě, ale také marxismu, který pracovní teorii hodnoty rozpracoval do teorie o nadhodnotě, jež se stala základem marxistických teorií tříd a teorií o vykořisťování proletariátu. Francouzská tradice, založená na subjektivní teorii hodnoty a deduktivní metodě, jež inspirovala „protiklasické“ hnutí, zůstává ve stínu zájmu teoretiků a jména jako Richard Cantillon, Jacques Turgot, Charles Dunoyer jsou známa už jen úzké skupině vzdělanců.

Francouzská tradice odporu proti vládním zásahům do svobodného fungování trhů sahá až do konce 17. století a je spojena s opozicí proti absolutismu. Vždyť autorem slavného výroku „laissez-nous faire“ (nechte nás být), který přetrval dodnes a stal se heslem vyjadřujícím základní myšlenku svobodného trhu, byl movitý obchodník Thomas Le Gendre (1638–1706), který tímto způsobem odpověděl na otázku francouzského ministra Jean Baptiste Colberta na dvoře Ludvíka XIV., jaká politika by byla pro francouzské obchodní zájmy nejvýhodnější. Dalšími předchůdci francouzské školy *laissez faire* byli úředníci de Belesbat (zemřel 1706), který již tehdy tvrdil, že při vzájemném obchodu mezi dvěma zeměmi neplatí, že by jedna získávala na úkor druhé,² a de Boisquilbert (1646–1714), který tvrdil, že je zcela postačující, nebude-li se vláda stavět do cesty obchodu a umožní přírodě konat své dílo („il est seulement nécessaire de laisser agir la nature“).

² Vnímání směny jako procesu, kdy jedna strana získává na úkor druhé, vešlo do ekonomie díky postřehu Ludwiga von Misesse jako tzv. „Montaignův omyl“ či „Montaignovo dogma“. Michel de Montaigne (1533–1592, známý českým čtenářům jako autor slavných *Esejů*, které do češtiny přeložil Václav Černý) byl prvním z novodobých autorů, který znovu „oprášil“ a ve svém díle užil starou mylnou doktrínu o směně jako prostředku zisku jednoho na úkor druhých. Ve svém eseji č. 22 ilustruje obecnou vlastnost směny na situaci hrobníka, který bude tím více získávat, čím více lidí zemře. Tedy jeden prý získává pouze tehdy, když druhý trpí. Tato mylná myšlenka se stále vrací v názorech novodobých zastánců protekcionismu a etatistů.

O vzniku svébytné školy lze hovořit po publikování vlivné práce Richarda Cantillona – *Essai*. Cantillon (začátek 90. let 17. století – 1734) může být nazýván „otcem moderní ekonomie“³, a jeho dílo lze nazvat „prvním pojednáním o ekonomii“⁴.

„Tento talentovaný nezávislý pozorovatel, který byl nadán nepřekonatelnou schopností pozorovat svět kolem sebe, analyzoval to, co viděl svými očima rozeného teoretika, a byl prvním člověkem, kterému se podařilo proniknout do téměř celého oboru, který nyní nazýváme ekonomikou, a prezentovat nám jej.“⁵

Cantillon za použití ekonomické abstrakce představil subjektivní teorii hodnoty, poukázal na význam subjektivního hodnocení spotřebitele při tvorbě ceny na reálných trzích (ne převládající ceny v dlouhém období jako Smith a Ricardo), na aspekt vzácnosti, na úlohu podnikatele a hlavně na důležitost svobodného fungování trhů.

Na Cantillonův odkaz navázal Anne Robert Jacques Turgot (1727–1781), který dále rozpracoval principy svobodného fungování trhů, a ve vznikající tradici francouzské subjektivní teorie dokazoval prospěšnost svobodné směny. Tuto analýzu obohatil o diskusi o dynamice trhů a nemožnosti získat informace, jež by byly potřebné pro řízení trhů státní autoritou. Turgot poukázal na snahu každého podnikatele stát se privilegovaným domácím monopolistou, chráněným celními bariérami před zahraniční konkurencí. Uchýlí-li se vláda k vytvoření celní obrany, byť by měla být recipročního charakteru, dává svou autoritu do služeb války všech proti všem. Následky pak ponесou všichni, a nevyhnutelně trátí. Turgot nakonec shrnul všechny argumenty v toto doporučení:

³ Rothbard, Murray: *Economics before Adam Smith*, Edward Elgar, 1995, str. 345.

⁴ W. S. Jevons nebo viz také Charles Gide, který jej nazval „prvním systematickým pojednáním o politické ekonomii“.

⁵ F. A. Hayek, podle Rothbard, ibid. str. 347.

„Bez ohledu na to, s jakými sofizmaty přijdou obchodníci jednající ve svém zájmu, pravda je taková, že všechna odvětví obchodu by měla být ponechána svobodná, stejně svobodná a úplně svobodná.“^{6,7}

Do popředí zájmu teoretických ekonomů se stále častěji dostávala otázka daní. Rozkvétá-li soukromý sektor tím více, čím více je ponechán sám sobě, lze poté najít nějaké ospravedlnění existence daní? Jednoznačný názor na úlohu daní zastával další významný francouzský ekonom de Tracy (1754–1836), který také nahlížel na vládu jako na instituci, která brání rozvoji svobodné směny. Tvrdil, že „daně vždy představují útok na soukromý majetek a jsou používány pro naprosto marnotratné a neproduktivní výdaje.“ V nejlepším případě jsou vládní výdaje nutným zlem a většina z nich „jako veřejné práce by mohla být lépe vykonávána soukromými subjekty.“⁸

Dalším v řadě velkých francouzských ekonomů byl Jean-Baptiste Say (1767–1832), který získal věhlas svou prací *Traité d'Économie Politique* poprvé otištěnou v roce 1803. Say zastával příkrý názor týkající se daní, o kterých tvrdil, že poškozují jednotlivce a obohacují ty, kteří tvoří vládu. (V tomto názoru můžeme cítit náznaky teorie tříd, jejímiž zakladateli byli Charles Dunoyer a Sayův zeť Charles Comte – viz níže.) Daně odebírají zdroje soukromým výrobcům a musí tedy snižovat produkční schopnosti ekonomiky. Sayova teorie zdanění tedy vychází z jeho teorie vládních výdajů (které mohou být vynakládány pouze na úkor soukromých výrobců) a říká, že „nejlepší schéma veřejných financí je utratit co možná nejméně, ...protože nejlepší daň je daň nejmenší.“

⁶ Vyvracením ekonomických sofizmat proslul následně Frédéric Bastiat, jehož významné dílo je dle tohoto přístupu pojmenováno, viz Bastiat, Frédéric: *Economic Sophisms*, The Foundation for Economic Education, 1975 a také Pavlík, Ján: „Frédéric Bastiat – myslitel svobody a harmonie“ v Bastiat, Frédéric: *Co je vidět a co není vidět*, Liberální institut, 1998.

⁷ Turgot, Anne Robert Jacques: „Letter to the Abbé Terray on the Duty on Iron“, 1773.

⁸ Rothbard, Murray: *Classical Economics*, Edward Elgar, 1995, str. 5.

Je-li ale nejlepší daní daň co možná nejmenší, jak tvrdí Say, pak je třeba si uvědomit, že nejmenší možnou daní je daň nulová. Je-li ovšem daň nulová, pak i státní výdaje musí být nulové. Nulové daně a nulové výdaje státu ale neumožňují existenci státní administrativy a úřednictva. Celá společnost se pak nutně stává společností založenou čistě na principu trhu. (Jakékoli dobrovolné platby placené za nabízené služby při zachování možnosti přestat tyto platby platit mohou samozřejmě směřovat k nejrůznějším typům institucí, které ovšem nelze nazvat státem, protože jeho charakteristickým rysem je právě teritoriální monopol na výklad práva a poskytování obrany financovaný na základě povinných a vynucovaných plateb – daní.)

Sayovy výroky na adresu daní a úvahy o roli vlády, jejíž aktivity ničí soukromé podnikání a přispívají k monopolizování určitých profesí a povolání, jsou zaznamenáníhodné.

„Daně, i když jsou autorizovány veřejností, představují porušení práva na majetek – krádež.“⁹

Nebo:

„Povinná vojenská služba je nejskandálnějším porušením práva na majetek a všech přirozených práv.“¹⁰

Nebo:

„Vláda porušuje právo člověka na život a na svobodné nakládání s ním, když monopolizuje určité profese, jako např. bankovníctví a makléřské služby, a prodává práva na jejich vykonávání privilegovaným elitám. Porušuje právo na majetek ještě mnohem zásadněji, když pod záminkou veřejné bezpečnosti nebo bezpečnosti státu brání lidem cestovat, popřípadě dává úředníkovi, komisaři policie či soudci moc kohokoli zatknout, a tak si nikdo nemůže být zcela jist nakládáním se svým časem a talentem nebo

⁹ Say, J.-B.: *Traité d'économie politique*, str. 136.

¹⁰ Say, J.-B.: *Cours d'économie politique*, sv. 10 a 11, Collections des Principaux Économistes, 11:64.

*svou schopností ukončit jakoukoli aktivitu. Může být snad veřejná bezpečnost více ohrožena zločincem, proti němuž se všichni staví a který je vždy tak rychle dopaden?*¹¹

Toto jsou základy, na kterých stavěli radikální myslitelé Comte, Dunoyer a nakonec i Gustave de Molinari, k jehož dílu se brzy vrátíme. Jedná se zároveň o myšlenky, které dále rozvíjela americká tradice, o které bude také níže pojednáno.

Radikální liberalismus Charlese Comta a Charlese Dunoyera

Charles Comte (1782–1837) a Charles Dunoyer (1786–1862) byli autoři, kteří tvořili v období francouzské Restaurace (1814–1830), v období politických zvrátů a střídavých obdobích relativní svobody a útlaku spojeného s censurou. Toto období, nazývané také „le moment libéral“, představovalo zásadní okamžik ve vývoji francouzského liberalismu a moderní politické teorie. Oba autoři pracovali jako editoři časopisu *Le Censeur* a později *Le Censeur Européen*. Zabývali se něčím, co by bylo možné nazvat „sociální dimenzí“ – tj. problémy tříd, vykořisťováním a vývojem společnosti v jednotlivých ekonomických stádiích; tuto analýzu prováděli na základě ekonomické teorie ryziho *laissez faire* a teorie přirozených práv.

*„Sociální pro ně znamenalo provedení dobrovolné směny mezi jednotlivci bez státních zásahů, v protikladu k politickému, což znamenalo státní útlak, monopoly, regulaci, zdanění, povinnou vojenskou službu, válku a další povinnosti občanů podříditi se své civitas.“*¹²

Každou činnost vlády tedy Comte a Dunoyer považovali za útlak a za porušení práv jednotlivce. Odstranění útlaku spatřo-

¹¹ Say, J.-B.: *Traité d'économie politique*, str. 135.

¹² Hart, David: „The Radical Liberalism of Charles Comte and Charles Dunoyer“, dostupné na domovské internetovské stránce Davida Harta <http://chomsky.arts.adelaide.edu.au/person/DHart/>, 2. kapitola, str. 17.

vali v omezení moci státu a jeho „municipalizaci“. Obhajovali nejenom zrušení všech regulací, dotací a přebytečného úřednictva, ale šli tak daleko, že tvrdili, že není bezpodmínečně nutné, aby *stát* centrálně vykonával nějaké základní funkce (policie, obrana), protože i tyto funkce lze zajišťovat decentralizovaně. (Tuto myšlenku dopracoval později Gustave de Molinari.) Jejich významným přínosem byla analýza tříd, která je vedla k ostré kritice otroctví a jiných forem třídního vykořisťování. Ze své teorie tzv. industrialismu odvodili,

„že neproduktivními činnostmi nejsou všechny nezemědělské činnosti, ale že to byl stát a činnosti privilegovaných vrstev napojených na stát a státní aparát, které jsou ze své podstaty neproduktivní. Věřili také, že v historii probíhal konflikt mezi těmito dvěma antagonistickými třídami, který lze zastavit pouze, dojde-li k radikálnímu oddělení mírumilovné a produktivní občanské společnosti od neefektivností a privilegií státu a jeho přívrženců a posluhovačů.“¹³

Jejich pohled na hierarchické uspořádání společnosti, které umožňuje despotickou vládu, velmi připomíná analýzu Étienne de la Boétie (viz níže), který jako první v historii důsledně objasnil povahu moci, kterou disponují a které zneužívají vládcí tohoto světa. Comte a Dunoyer tedy tvrdí, že

„despotismus je možný kvůli existenci otroctví, s vládci na vrcholu, vykonávajícími vládu nad systémem podřízených otroků, kteří zase vykonávají vládu nad další úrovní otroků, a tak to jde až zcela dolů k pracujícím v zemědělství, odvedeným vojákům a obyčejným daňovým poplatníkům. Jestliže neexistuje žádná rezistence proti moci vlády, tak jak to bylo v případě feudální Evropy..., celá společnost se dostává do stavu servility, nehybnosti a apatičnosti.“¹⁴

¹³ Ibid. str. 14.

¹⁴ Ibid. str. 11.

Dle Dunoyera a Comta jsme tedy svědky vzniku produktivní „industriální“ třídy na straně jedné a parazitické, neproduktivní třídy úředníků a posluhovačů státu na straně druhé. Tato teorie byla dále rozpracována význačným francouzským historikem Augustinem Thierrym (1795–1856) a s velmi podobnou teorií přišel také slavný britský ekonom James Mill (1771–1836). Z těchto kořenů také čerpá rakouská teorie tříd, která dále rozvádí myšlenku privilegovaných vrstev, jež jsou napojeny na stát jako parazitické třídy a žijí pouze v důsledku útlaku a existence státní moci, která je zneužívána k odsávání prostředků z produktivního soukromého sektoru.¹⁵

Gustave de Molinari – první *economist pure*

Gustave de Molinari se narodil v Liège v Belgii roku 1819. V roce 1840 přijel z Belgie do Paříže, v roce 1842 se stal členem *Société d'Économie Politique* a v roce 1846 se stal sekretářem (secrétaire adjoint) Bastiatovy *Asociace za svobodný obchod* (*Association pour la liberté des échanges*) a brzy také editorem jejího periodika *Libre-Échange*. Roku 1847 se stává editorem *Journal des Économistes*, v jehož čele zůstává až do svých devadesáti let do konce roku 1909. Umírá roku 1912.

Molinariho unikátním dílem bylo rozpracování teorie fungování soukromého poskytování bezpečnosti, které poprvé provedl ve své knize z roku 1849 *Les Soirées de la rue Saint-Lazare, entretiens sur les lois économiques et défense de la propriété* a následně ve svém eseji v *Journal des Économistes* z listopadu 1849 „De la Production de la Sécurité“¹⁶. Tohoto tématu se Molinari dotýkal v mnoha svých následujících dílech po dobu více než padesáti let. Molinarimu musí být přiznán světový primát v řešení problému, před kterým stáli všichni odpůrci svévole státu, a sice problému vysvětlit, jak by fungoval systém založený na

¹⁵ Pro základní nástin této teorie viz Hoppe, Hans-Hermann: „Marxist and Austrian Class Analysis“ v idem. *The Economics and Ethics of Private Property*, Kluwer Academic Publishers, 1993.

¹⁶ Viz II. kapitolu této publikace.

soukromém poskytování obrany. Samozřejmě i před Molinarim se objevila řada myslitelů, kteří se zabývali odejmutím teritoriálního monopolu na obranu a ochranu z rukou státu, ale nikdo nikdy nedokázal vysvětlit, jak by tento systém mohl v praxi fungovat. Vždy se autoři pouze omezili na tvrzení, že lidstvo nebude v budoucnosti již potřebovat ochranu nebo že v budoucnu nebude existovat majetek, který by bylo možné ukrást, nebo že lidé již nebudou chtít krást a loupit. Molinari nepodléhal iluzi o změně lidského chování, a proto jeho přístup nestavěl na nějaké utopické vizi ideální společnosti. Naopak, Molinari spojil základní principy politické ekonomie s teorií přirozených práv člověka a navázal na politické teorie odporu proti moci státu v tradici francouzského učenice Étienna de la Boétie (viz níže), Edmunda Burkeho, Williama Godwina a Benjamina Constanta.

Molinari byl přesvědčen o univerzálnosti zákonů politické ekonomie a uvědomoval si proto výsledek vytvoření státem garantovaného monopolu v jakékoli oblasti. Molinari explicitně navazoval na postřeh Adama Smitha z jeho Bohatství národů, kde Smith hovoří o tom, že domáhání se spravedlnosti bylo v Anglii tak levné, neboť konkurující si soudy soutěžily o své zákazníky a nabízely jim rychlejší služby a nižší ceny.

„Každý soud se snažil projednat co nejvíce soudních případů, a ochotně se proto ujímal i případy, které pod jeho pravomoc původně ani neměly spadat. Královský soudní dvůr, zřízený pouze pro věci trestní, rozhodoval i ve věcech občanských, jestliže žalobce tvrdil, že se žalovaný při porušení jeho práva dopustil ještě nějakého přestupku nebo přečinu. Soudní dvůr státní pokladny, zřízený k vybírání královských příjmů a k vymáhání pouze těch dluhů, které měly platit králi, rozhodoval i o všech ostatních dlužích, jestliže žalobce tvrdil, že nemůže zaplatit králi, poněvadž žalovaný nechce zaplatit jemu. Při takovýchto fintách záviselo mnohdy jenom na soudcích se stranách, před kterým soudem chtějí mít svou při projednávání; a každý soud se snažil, aby rychlejším vyřizováním sporů a větší nestranností získal co nejvíce případů. O dnešní znamenitý stav anglických soudů zasloužilo se možná do velké míry toto soutěžení, které kdysi

*vládlo mezi soudci těchto soudů; neboť každý soudce se snažil, aby každé bezpráví bylo u jeho soudu napraveno, pokud to jen zákon dovoloval, co nejrychleji a co nejučinněji.*¹⁷

Molinari je tedy připraven prohlásit:

„Tvrdím proto, že kdyby nějaká komunita rozhlásila, že po nějaké době (např. po jednom roce) přestane platit na soudce, vojáky a policisty, druhý rok by tato komunita neměla méně fungujících soudů a vlády. A dodávám, že kdyby za tohoto nového režimu si každý člověk uchoval právo volně se zapojit do těchto dvou oborů a svobodně kupovat tyto služby, bezpečnost by byla zajištěna tím nejekonomičtějším způsobem a byla by nejlepší možná.

*Protože potřeba bezpečnosti je ve společnosti stále velmi silná, vyplatilo by se založit podniky, které by vykonávaly služby, jež v současnosti zajišťují vlády. Člověk by si mohl být jist značným zájmem o tyto služby. Jak by se zakládaly takové podniky? Jednotlivci by to nebyli schopni učinit, stejně jako nemohou stavět železnice, přístavy apod. Došlo by tedy k založení rozsáhlých společností, které by zajišťovaly bezpečnost. Opatřily by si materiál a pracovníky, které by potřebovaly. Jakmile by byly připraveny fungovat, tyto společnosti pojišťující majetek by začaly hledat zákazníky. Každý člověk by uzavřel smlouvu se společností, která by v něm budila největší důvěru a jejíž podmínky by mu připadaly nejprůzračnější.*¹⁸

Molinariho přesvědčení nenašlo příznivou odezvu ani mezi jeho kolegy, francouzskými ekonomy *laissez faire*. Ti tvrdili, že se Molinari nechal „vést iluzí logiky“, popř. že je nutné „nechat

¹⁷ Smith, Adam: *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*, SNPL, 1958, svazek druhý, kniha 5, str. 291.

¹⁸ Gustave de Molinari: *Les Soirées de la rue Saint-Lazare, entretiens sur les lois économiques et défense de la propriété*, Guillaumin, 1849, str. 20–21.

útlak tam, kam jej přisoudila civilizace, státu.“¹⁹ Bastiat se omezil na tvrzení, že fungování konkurence není možné bez existence „vyšší moci“.²⁰ Nikdy se ovšem mezi průkopnickými francouzskými ekonomy nerozpoutala věčná diskuse nad závěry, které důsledná Molinariho úvaha přinesla. Proč ve světovém měřítku státy žijí ve stavu „mezinárodní anarchie“ a mohou existovat ve vzájemné shodě bez existence „vyšší autority“? Jak je možné, že tyto státy jsou schopny nalézat řešení svých případných sporů (konfliktů mezi svými obyvateli) bez existence takové autority?

S myšlenkou konkurujících si pojišťovacích společností velmi úzce souvisí myšlenka odpoutání se od jedné a připojení k druhé takové společnosti. Molinari tedy rozpracoval úvahu o secesi jednotlivých území, která plyne z možnosti volby mezi vládami – z politické svobody.^{21,22} Přišel s myšlenkou „proprietárních společností“, které budou vlastnit celé městské čtvrti, a prostřednictvím nabídky komplexních služeb spolu s prodejem bytů a nemovitostí budou provádět to, co bylo později nazváno „internalizace externalit“. Bohužel tyto úvahy nenašly většího ohlasu. Ekonomové té doby nebyli připraveni docenit hloubku a konzistentnost Molinariho myšlení a tyto myšlenky podrobit detailní diskusi, popřípadě je dále rozpracovat. V Molinariho názorech

¹⁹ Výrok Charlese Dunoyera podle Hart, David M.: „Gustave de Molinari and the Anti-Statist Liberal Tradition – Part II“, *Journal of Libertarian Studies*, sv. 5, č. 4, str. 412.

²⁰ Ibid.

²¹ „Le droit de Sécession, qui se fraye aujourd'hui un chemin travers le monde, aura pour conséquence nécessaire la liberté de gouvernement. Le jour où ce droit sera reconnu et appliqué dans toute son étendue naturelle, la concurrence politique servira de complément la concurrence agricole, industrielle et commerciales“ (*Cours d'économie politique*), podle Lemieux, Pierre: *L'anarcho-capitalism, Que sais-je?*, 1988.

²² Současné úvahy o vytvoření politické svobody – volby politické jurisdikce – jako páté svobody, která rozšíří základní čtyři ekonomické svobody pohybu (kapitálu, práce, osob a zboží) lze najít např. ve studii profesora Bruno Freye: „Eine neue Freiheit fuer Europa“, N22, 6. února 1996, č. 30.

Viz také Šima, Josef: „O Evropě trochu jinak“, *Mezinárodní politika*, č. 12, 1996 (dostupné na internetových stránkách Liberálního institutu).

bylo zcela jistě mnoho extrémně zajímavých témat k diskusi, včetně zárodků systému poskytování bezpečnosti v rámci komplexních pojišťovacích služeb nabízených soukromými subjekty:

„Vláda, nebude nic jiného než pojišťovací společnost, která bude strážit životy a majetek.“²³

Diskuse o těchto otázkách se rozvinula, jak ukážeme, až na přelomu století ve Spojených státech díky autorům z okolí časopisu *Liberty* v čele s Benjaminem Tuckerem, a poté až po dlouhé době na konci 50. let díky pracím Murrayho Rothbarda.

Přínos francouzské tradice

Francouzská tradice *laissez faire* se těšila po celé 19. století mohutnému rozvoji a měla vliv i na širokou veřejnost. Zachovala si silný důraz na subjektivní užitek a tvořila tak jistý protipól vládnoucí tradici britské. Tvořila silný samostatný alternativní pohled na fungování společnosti a navazovala na hluboké tradice, které jsme se v tomto oddíle pokusili načrtnout. Současnými teoretiky je tato škola ovšem velmi opomíjena. Jaké jsou pro to důvody? Francouzská škola byla opomíjena „kvůli nezvyklé jasnosti stylu Saye“, což mnohé vedlo k tomu, že se domnívali, že jde pouze o jakýsi umělý výklad smithovské ekonomie a také proto, že Say a francouzská liberální škola „se stavěli proti socialismu a vládním zásahům do ekonomiky, což vedlo mnohé moderní kritiky k přesvědčení, že liberální ekonomové jsou obecně pouze jakýmsi apologety ultra *laissez faire* liberalismu.“²⁴

Tomu napomáhala skutečnost, že na rozdíl od tradice britské se francouzští liberálové 19. století nestávali filozofy duše, ale spíše historiky, právními teoretiky nebo politickými ekonomy a žurnalisty. To jim ale také umožnilo provést několik průkop-

²³ Molinari, Gustave de: *L'Évolution politique*, str. 481.

²⁴ Salerno, Joseph T.: „The Neglect of the French Liberal School in Anglo-American Economics: A Critique of Received Explanations“, *Review of Austrian Economics*, sv. 2, č. 11.

nických počínů, jež měly vliv na další šíření myšlenek *laissez faire*. Byli prvními, kdo sepsali ekonomickou encyklopedii. Jejich *Dictionnaire d'Économie Politique* (první vydání z let 1852–3) se dočkala čtyř vydání. Druhý světový primát si francouzští ekonomové zajistili prvním pojednáním o historii ekonomického myšlení, které neslo název *Histoire de l'économie politique en Europe* (1837), jehož autor Jérôme-Adolphe Blanqui (1798–1854) byl Sayovým žákem a stejně jako autoři *Dictionnaire* patřil do okruhu autorů *Journal des Économistes*. Ke světovým primátům je třeba dále přiřadit již zmíněný přínos Gustave de Molinariho, který jako první provedl analýzu fungování společnosti na ryze tržním základě bez existence teritoriálních monopolů vlády, když propojil myšlenky ekonomického anarchismu – svobodného obchodu – s tradicí přirozených práv člověka.

Stejně jako ve Francii měla francouzská škola v čele s Frédéricem Bastiatem²⁵ značný politický vliv i v Německu, kde položila základy německé manchesterské školy. Měla také vliv na italské ekonomy v čele s Francesco Ferrarou (1810–1900), na švédské ekonomy v čele s Axélem Gustafssonem Bennichem a podepsala se i na pruském hnutí za svobodný obchod, vedeném Johnem Princem Smithem (1809–1874). Inspirovala také protiklasické hnutí ve Velké Británii v období mezi vydáním Millových *Principles* a marginalistickou revolucí. V čele tohoto hnutí stál W. S. Jevons,²⁶ který prohlásil:

²⁵ Bastiatovo dílo, kterého jsme se v tomto textu několikrát dotkli pouze letmo, je českému čtenáři známé díky zásadní, byť drobné publikaci *Zákon* (vydala Academia 1991) a sbírce esejů *Co je vidět a co není vidět* (vydal Liberální institut v roce 1998). Analýzu díla Frédérica Bastiata včetně jeho vlivu na české ekonomické myšlení lze nalézt ve studiích Jána Pavlíka „Frédéric Bastiat a české ekonomické myšlení“ a „Frédéric Bastiat – myslitel svobody a harmonie“, které jsou součástí druhé ze zmíněných publikací.

²⁶ Jevons byl spolu se zakladatelem rakouské školy Carlem Mengerem a Leónem Walrasem objevitelem mezního užítku a všichni tři jsou považováni za hlavní postavy tzv. marginalistické revoluce, která vytvořila prostor pro vznik moderní ekonomie.

„Jediným prostředkem k dosažení pravého systému politické ekonomie jest zahrnouti jednou pro vždy spleť a pošetilé hypotézy ricardovské školy. Pravda jest s francouzskou školou a čím dříve to uznáme, tím lépe pro nás.“²⁷

Nyní opustíme úvahy o ekonomii subjektivní hodnoty, jejíž vznik a význam jsme nastínili, a přejdeme k úvahám politicko-filozofickým.

Kořeny amerického libertarianismu

Je velmi obtížné shrnout v několika řádcích myšlenkové zdroje, které po několik staletí přispívaly k formování myšlenek, jež vyústily v zásadní díla Murrayho Rothbarda sepsaná v druhé polovině 20. století. Proto se na tomto místě zaměříme na několik významných postav a několik klíčových děl, která v průběhu let představovala zásadní příspěvky k diskusi o podstatě fungování státu se zvláštním zřetelem k problematice státu jako monopolního poskytovatele služeb obrany a autoritu s konečným právem rozhodnutí v otázkách spravedlnosti.

Prvním dílem, které by nemělo uniknout naší pozornosti, je práce **Étienna de la Boétie** *The Politics of Obedience: The Discourse of Voluntary Servitude*. Boétie byl současníkem a zároveň přítelem a velkým vzorem již zmíněného Michela de Montaigne. Boétie (1530–1563) se ve své knize zabýval otázkou tyranie panovníka a poslušnosti ovládaných. Byl stoupencem přirozených práv člověka a nevyhnutelnosti jeho svobody.

„Budeme-li žít své životy v souladu se způsoby, jaké zamýšlela příroda, a dle lekcí, jež nás učí, měli bychom být intuitivně

²⁷ Jevons, W. S.: *The Theory of Political Economy*, 1. vydání 1871, citováno podle Gide, Ch. a Rist, Ch.: *Dějiny nauk národohospodářských*, druhé vydání, 1928, díl I., str. 159.

*poslušni svých rodičů. Později bychom měli používat rozum, který by nás měl vést, a neměli bychom být otrokem nikoho.*²⁸

Boétie si byl vědom, že každý tyran může přežívat pouze tehdy, když má zajištěn zdroj svých příjmů, že tedy každá společnost si „vyživuje“ svého tyrana a že bez této podpory žádný tyran nemůže přežít. Každá tyranie tedy spočívá na obecném souhlasu (minimálně souhlasu pokračovat v přispívání na tyranovu armádu a jeho posluhovače).

*„Je zřejmé, že ke svržení tohoto tyrana není třeba žádného boje, neboť ten je automaticky poražen, jestliže země odmítne souhlasit se svým vlastním zotročením.*²⁹

Na této situaci nic nemění ani existence voleb bez ohledu na způsob, jakým jsou organizovány. Přisvojuje-li si jedinec (který o sobě tvrdí, že byl vyvolen Bohem) nebo skupina lidí, ať již se jedná o většinu nebo menšinu, právo rozhodovat o životě a majetku druhých, proviňuje se proti univerzálnímu právu každého člověka rozhodovat o svém osudu – tj. o svém životě a o nakládání se svým majetkem.

*„I když se liší způsoby jejich nástupu k moci, metody vládnutí jsou stále prakticky totožné. Ti, kdo jsou zvoleni, jednají jako kdyby měli krotit stádo býků. Ti, kdo jsou vítězi, činí z lidí svou kořist, ti, kdo jsou jejich dědici, se domnívají, že s těmito lidmi budou ostatní automaticky zacházet, jako by byli jejich otroky.*³⁰

Proč se lidé poté podvolují tyranům, když jejich moc spočívá na souhlasu lidí samotných? Odpověď, kterou dává Boétie, je jasná. Jestliže se lidé podvolují tyranům dobrovolně a není-li tímto důvodem příroda ani rozum, pak jim musí být zvyk.

²⁸ Boétie, Étienne de la: *The Politics of Obedience: The Discourse of Voluntary Servitude*, Free Life Editions, 1975, str. 55.

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid. str. 58-59.

„Zvyk se stává prvním důvodem dobrovolného otroctví.“³¹

Dílo Étienne de la Boétie je velmi nadčasové, a to díky svému jedinečnému receptu, jakým způsobem vzdorovat každé despotické vládě, která ohrožuje životy a majetek ovládaných. Boétie může být označen za prvního liberála v západním světě.³² Metoda jeho vzdoru proti státu, jehož identifikačním znakem je, že útočí na majetek (zdanění) a svobodu (např. povinná vojenská služba), je pokojné odmítnutí podporovat stát a všechny jeho přísluhovače. Tato strategie postačuje k uskutečnění přechodu od nesvobody ke svobodné společnosti.

Despotická vláda si je ovšem vědoma nutnosti souhlasu ovládaných, a tak věnuje značnou pozornost indoktrinaci a podpoře apologetů systému vládnutí.³³ Přes uplynutí několika staletí se metody státní propagandy nezměnily, chléb a hry mají i dnes svůj zásadní význam.

„Jediný rozdíl je enormní nárůst používání specializovaných intelektuálů ve službách vládců. V tomto případě je základní úlohou oponentů moderní tyranie vzdělávání: uvědomit veřejnost o tomto procesu, demystifikovat a odsvětit aparát státu.“³⁴

Boétie se ve své knize dotýká i citlivé otázky armády; moci, která, je-li jednou svěřena do rukou autority, vybavuje tuto autoritu silou, která daleko převyšuje sílu všech ostatních subjektů a otevírá možnost zneužití. To je přesně ten problém, který musí vyřešit i dnešní zastánci státu, byť považují jeho úlohu za jakkoli omezenou. Je-li jeden subjekt obdařen nezpochybnitelnou autoritou, případně monopolní mocí, má-li být

³¹ Ibid. str. 64.

³² Viz předmluva Murrayho Rothbarda k výše uvedené knize.

³³ Viz níže citaci ze studie Holcombe, Randal G.: „A Theory of the Theory of Public Goods“, *The Review of Austrian Economics*, sv. 10, č. 1, 1997, str. 15-20.

³⁴ Rothbard, Murray: „The Political Thought of Étienne de la Boétie“, v Boétie, Étienne de la: *The Politics of Obedience: The Discourse of Voluntary Servitude*, Free Life Editions, 1975, str. 31.

jedné skupině lidí přisouzena úloha hlídačů, kdo bude následně hlídat hlídače? Boétie před více než 400 lety přesně vystihl tento rozpor.

„Když lidé ztratí svou svobodu v důsledku lsti, nejsou často zrazeni ostatními, nýbrž uvedeni v omyl sami sebou. To byl i případ lidu ze Syrakus, hlavního města Sicílie, když ve válečném boji – a tudíž upnutí ve svých myšlenkách pouze na současnou hrozbu – podporovali Denise (nebo také Dionysia, pozn. překl.), svého prvního tyрана, a svěřili mu velení nad armádou, aniž by si uvědomili, že mu dali takovou moc, že při svém vítězném návratu se bude tento ctihodný člověk chovat, jako kdyby přemohl ne své nepřátele, ale své krajany, a tak se z kapitána stal král a z krále následně tyran... Je neuvěřitelné, jak brzy poté, co se lidé dostanou pod něčí nadvládu, upadají do takového zapomnění své svobody, že mohou být stěží vyburcováni do stavu, aby se ji pokusili získat zpět... Je pravdou, že zprvu se lidé podrobují z přinucení a za použití síly, ale ti, kteří přijdou po nich, se podrobují bez lítosti a vykonávají ochotně to, co jejich předkové vykonávat museli.“³⁵

Není tato úvaha Étienne de la Boétie symptomatická také pro současný stát, jehož moc bez ustání roste a který si přivlastňuje stále více a více majetku svých obyvatel? Není pravdou, že lidé, rodící se do světa plného krádeží posvěcených zákonem³⁶, tyto kriminální aktivity přijímají jako samozřejmost a přirozený stav věci? Jak je možné, že před několika málo lety prohlásil ústavní soud USA federální daň z příjmu za protiústavní, a po pár letech její nejvyšší sazba dosáhla výše přes 90 %, aniž by tato nehoráznost zdvihla vlnu odporu? Navíc politici, kteří ji pomáhali prosazovat, jsou opěvováni jako národní hrdinové. Při hledání odpovědi na tyto otázky si snad každý uvědomí, že úvahy Étienne de la Boétie jsou skutečně nadčasové; že se sice mění kulisy, ale podstata a původ zneužití moci jsou stále tytéž.

³⁵ Boétie, str. 59–60.

³⁶ Viz slavný esej Fréderica Bastiatu *Zákon*, Academia, 1991.

Druhým autorem, který nemůže být opomenut, je americký radikální právník, filozof a ekonom **Lysander Spooner** (1808–1887). Jeho teoretický záběr byl velmi široký a pohyboval se od úvah o přirozených právech člověka přes otázky financí, peněz a měnového standardu, až k úvahám o zrušení otroctví. Jeho nejznámější prací je série pamfletů nazvaných *No Treason*, a obzvláště pamflet s číslem 6, který nese podtitul *The Constitution of No Authority*, sepsaný v roce 1869 (pamflety s čísly 3, 4 a 5 nebyly nikdy publikovány).³⁷ V tomto díle provádí Spooner brilantní analýzu vzniku americké ústavy a dokládá, že tento dokument nemůže být z řady důvodů závazný pro nikoho jiného, než pro toho, kdo jej osobně podepsal. Nikdo totiž nemůže delegovat na druhého člověka nebo instituci moc, kterou sám nemá. Jelikož tedy žádný člověk nemá právo ovládat druhého člověka (neboť každý má právo na svůj život a produkty své práce), nemůže si ani jakýkoli dokument, byť by jím byla ústava, osobovat právo činit taková rozhodnutí.

„Zdánliví obhájci ústavy, stejně jako zdánliví obhájci většiny ostatních vlád, se skládají ze tří skupin: (1) Lumpové, početná a aktivní skupina, která ve vládě nalézá instrument, který mohou použít k svému vzestupu a obohacení. (2) Hlupáci, bezpochyby velká skupina, kde každý je tak hloupý, že si myslí, že je „svobodný člověk“ a „suverén“ jenom proto, že je mu dovoleno mít jeden hlas z milionu při rozhodování o tom, co smí dělat se svým vlastním životem a vlastním majetkem, a protože je mu také dovoleno mít stejný hlas při loupení, zotročování a zabíjení ostatních, jaký mají ostatní při loupení, zotročování a zabíjení jeho samého. A je tak hloupý, že si myslí, že toto je „svobodná vláda“, „vláda rovných práv pro všechny“, „nejlepší vláda na

³⁷ Základní analýzu Spoonerova díla provedl James J. Martin ve své knize *Men Against the State*, De Kalb, 1953 v kapitole „Lysander Spooner: Dissident Among Dissidents“.

Tuto studii spolu s dalšími texty lze nalézt na internetové adrese <http://www.lysanderspooner.org>.

světě“ a podobné absurdity. (3) Skupina, která si uvědomuje zla vlády, ale buď neví, jak se jich zbavit, nebo se zatím nerozhodla obětovat své vlastní úzké zájmy a nepustila se vážně a opravdově do práce, která by mohla přivodit změnu.¹⁶

Spooner je obdařen schopností dostat se rychle ke skutečné podstatě věci. V několika málo řádcích dokáže přesně pojmenovat základní atributy chování vlády, vystavit na pranýř základní nesrovnalosti v teorii vlády jako legitimní instituce a vyjádřit se k problematice monopolu na použití síly, který je bytostně spjat s existencí státu a je mnohými považován za nezpochybnitelnou „danou“ a nutnou skutečnost. Tady je toho doklad:

„Je skutečností, že vláda, podobně jako lupič, přistoupí k člověku a řekne: ‚Peníze nebo život‘. Většina daní, jestli ne všechny, je placena pod nátlakem této hrozby. Vláda si samozřejmě nevyčihá člověka na opuštěném místě, nevyskočí na něj z příkopu a s pistolí namířenou na jeho hlavu mu neprobere kapsy. Loupež je ale i v tomto případě loupeží, a je daleko podlejší a hanebnější. Lupič bere odpovědnost, nebezpečí a zločinnost svého konání výhradně na sebe. Nepředstírá, že má jakýkoli právní nárok na vaše peníze nebo že je hodlá použít pro vaše dobro. Nepředstírá, že by byl někým jiným než lupičem. Nestal se natolik nestydatým, aby se vydával za pouhého ‚ochránce‘, a tvrdil, že bere lidem peníze proti jejich vůli, pouze proto, aby mohl ‚ochránit‘ ty zaslepené pocestné, kteří se cítí perfektně schopní ochránit se sami nebo neuznávají jeho vlastní systém ochrany. Je příliš rozumným člověkem, než aby toto hlásal. Navíc, když vám sebere vaše peníze, odejde, a to je přesně to, co si přejete. Nesleduje vás dál na cestě proti vaší vůli a nepředstírá, že je vaším zákonným ‚vládcem‘ na základě ‚ochrany‘, kterou vám poskytuje. Nesnaží se vás ‚chránit‘ i nadále a nepřikazuje vám sklánět se před ním a sloužit mu. Nepožaduje po vás, abyste dělali jedno a nezakazuje vám dělat druhé. Neo-

¹⁶ Spooner, Lysander: *No Treason: The Constitution of No Authority*, Ralph Myles Publisher, Inc., 1973, str. 18.

Viz např. <http://ipf.simplenet.com/eeta/txt-01/notreasn.txt>.

loupí vás o další peníze, kdykoli to shledá výhodným pro své zájmy či kdykoli je to k jeho radosti. A neoznačuje vás za rebela a zrádce, nepřítel své země, a nezastřelí vás bez milosti, když zpochybňujete jeho autoritu nebo se stavíte na odpor jeho požadavkům. Je příliš velkým gentlemanem na to, aby se stal vinným z takového hochštaplerství, takových urážek a takových ničemností. Krátce řečeno, nesnaží se poté, co vás oloupí, udělat z vás hlupáka nebo svého otroka. Postupy těch lupičů a vrahů, kteří sami sebe nazývají ‚vládou‘, jsou přesně opačné než ty, které provádí osamělý lupič u cesty.

Za prvé, na rozdíl od osamělého lupiče neodhalují svou totožnost a neberou následně na sebe osobní odpovědnost za své činy. Naopak. Tajně (pomocí tajného hlasování) stanoví některé ze svých členů, aby loupili jejich jménem, zatímco sami jsou prakticky skrytí. Nařizují člověku, kterého takto určí:

Jdi za A..... B..... a řekni mu, že ‚vláda‘ potřebuje peníze, aby mohla zaplatit výdaje na jeho obranu a ochranu jeho majetku. Když se opovází tvrdit, že s námi nikdy neuzavřel žádnou smlouvu, abychom jej chránili, a že žádnou naši ochranu nechce, řekni mu, že to není jeho starost, že my se o to postaráme, že my jsme si vybrali, že ho budeme chránit, bez ohledu na to, jestli si to přeje nebo ne, a že nám musí také za tuto svou ochranu zaplatit. Jestli se odváží vyptávat se, kdo jsou ti lidé, co se označují názvem ‚vláda‘, a berou na sebe jeho ochranu a požadují za to peníze, bez toho, aniž by s ním kdy uzavřeli smlouvu, řekni mu, že ani to není starost jeho, ale naše. Že my jsme se rozhodli nebýt mu jednotlivě známí. Že jsme tajně (v tajných volbách) jmenovali tebe jako našeho agenta, abys vyřídil naše požadavky. Jestliže se jim podřídí, dej mu naším jménem potvrzení, které ho bude chránit proti jakýmkoli podobným požadavkům během tohoto roku. Kdyby se odmítl podvolit, seber mu a prodej tolik jeho majetku, abys zaplatil nejen naše požadavky, ale také všechny tvé výdaje a těžkosti, které ti vznikly. Kdyby se bránil zabrání svého majetku, zavolej si na pomoc kolemjdoucí (nepochybně se ukáže, že někteří jsou členové naší bandy). Kdyby při ochraně svého

majetku zabil někoho z naší bandy, kdo ti pomáhal, zajmi ho, ať to stojí, co to stojí, obviň ho (u některého z našich soudů) z vraždy, usvědči jej a pověš. Kdyby si zavolal na pomoc své sousedy, nebo kohokoli jiného, kdo by byl podobně jako on ochoten bránit se našim požadavkům, a kdyby se jich sešlo velké množství, rozhlas, že jsou to všichni rebelové a zrádci, že „naše země“ je v ohrožení, zavolej velitele námi najatých vrahů, řekni mu, aby potlačil rebelii a „zachránil zemi“, ať to stojí, co to stojí. Přikáž mu, aby zabil všechny, kteří se postaví na odpor, i kdyby jich byly stovky nebo tisíce, a tak zasáhni terorem všechny podobně naladěné. Dohlédni na to, aby vraždy byly důsledně provedeny a abychom již dále neměli podobné problémy. Až budou tito zrádci poučeni o naší síle a odhodlání, stanou se z nich dobří oddaní občané na mnoho let, budou platit daně a už se nebudou ptát proč nebo nač.“³⁹

Tytéž myšlenky, které tak precizně formulovat Spooner, se ožívají v dalších a dalších pracích, až se stávají „klasikou“ pro rozvíjející se libertariánské hnutí (viz další eseje v této publikaci). Nebudeme se pokoušet o rozsáhlé úvahy nad Spoonerovým dílem a necháme promluvit přímo autora, který v šesti bodech shrnuje základní skutečnosti, kterým musí porozumět každý, kdo chce pochopit nebezpečí, které pro svobodu představuje myšlenka státu-ochránce.

„Kdokoli touží po svobodě, musí porozumět těmto zásadním skutečnostem: 1. Každý člověk, který dá peníze do rukou (takzvané) „vlády“, dává do jejich rukou meč, který bude použit proti němu samotnému k získání více peněz a k udržení jeho samého v područí její arbitrární vůle. 2. Ti, kteří si присvojí jeho peníze bez jeho souhlasu, je na prvním místě použijí k dalšímu loupení a zotročování, kdyby se pokoušel odporovat jejich požadavkům v budoucnosti. 3. Je naprostou absurditou předpokládat, že jakákoliv skupina lidí by někdy použila peníze, které si bez sou-

³⁹ Spooner, Lysander: *No Treason: The Constitution of No Authority*, Ralph Myles Publisher, Inc., 1973, str. 21.

hlasu vezme, na jakýkoli takový účel, o kterém tvrdí, že naň budou peníze použity: tzn. na vlastní ochranu lidí, od kterých je vybrali. Proč by je měli chtít bránit, když lidé si nepřejí, aby to dělali? Předpokládat, že by to učinili, je stejně tak absurdní, jako by bylo předpokládat, že by si vzali bez souhlasu jeho peníze, aby člověku koupili jídlo a oblečení, když on to sám nechtěl. 4. Jestliže člověk chce ‚ochranu‘, je také kompetentní k tomu, aby si ji zajistil, a nikdo nemá právo ho oloupit, aby jej ‚chránil‘ proti jeho vůli. 5. Jediná bezpečnost, kterou lidé mohou mít ve vztahu ke své politické svobodě, spočívá v tom, že si ponechají své peníze ve svých vlastních kapsách, dokud nebudou mít dokonale uspokojivou jistotu, že tyto peníze budou použity tak, jak si přejí, aby použity byly, a sice k jejich vlastnímu prospěchu a nikoli k činění bezpráví proti nim samým. 6. Žádné takzvané vládě nemůže být ani na okamžik důvěřováno, či nemůže být rozumně předpokládáno, že má čestné úmysly, do té doby, dokud nebude plně závislá na dobrovolné podpoře.“⁴⁰

Spooner se dokonce odvažuje tvrdit, že princip „demokratické“ vlády, pro současnost tak typický, je mnohem horší než situace, kdy každý zná jméno despoty, který jej o majetek a svobodu připravuje.

„Tajné hlasování vytváří tajnou vládu. A tajná vláda je tajná banda lupičů a vrahů. Otevřený despotismus je lepší než toto. Jediný despota stojí na očích všech lidí a říká: Já jsem Stát. Má vůle je zákon. Já jsem váš pán. Přijímám odpovědnost za své činy. Za jediného arbitra uznávám meč. Jestliže někdo popírá mé právo, nechť se mi postaví. Tajná vláda je horší než vláda úkladných vrahů. Pod touto vládou člověk neví, kdo jsou tyrani, a to do doby, dokud nezaútočí, a možná ani pak ne. Člověk se může pouze předem dohadovat, není-li jimi někdo z jeho blízkých sousedů. Ve skutečnosti ale neví nic. Může se ukázat, když dojde

⁴⁰ Ibid. str. 22.

*na lámání chleba, že člověk, ke kterému by přirozeně utíkal pro pomoc a ochranu, je jeho nepřítel.*⁴¹

Spoonerovi je také jasné, že vláda se bude snažit naklonit si jisté skupiny obyvatel, aby jí pomohly obhajovat její legitimitu a bránit její výsadní postavení. Tato náklonnost ovšem není zadarmo. Jednou z nejdůležitějších výsad, kterou privilegovaným skupinám uděluje, je garance monopolního postavení v různých oborech podnikání v čele s monopolem na emisi peněz – vytvoření centrálního bankovníctví tak, jak k tomu došlo nejprve v Anglii, Francii a jiných státech.

*„S tím je spojen souhlas, že tyto banky budou dodávat vládě peníze kdykoli, v situacích náhlého nebezpečí, kdy bude nutné postřílet větší množství lidí.*⁴²

To je výstižný popis důvodu založení centrálních bank, kterým samozřejmě nebyla proklamovaná snaha o zajištění stability bankovního sektoru, ale potřeba financování výbojných válek.⁴³ Loajalita kupovaná za ochranu trhu, podporu exportu, či za dotace do určitých odvětví je běžnou součástí našeho života ve 20. století a jen málokdo si uvědomí souvislost mezi monopolem na ochranu a obranu a těmito speciálními privilegii tak, jak to udělal Spooner a také Molinari svou důslednou ekonomickou analýzou.

Dalším významným autorem, který se zapsal nesmazatelně do historie, je **Henry David Thoreau** (1817–1860), americký autor, absolvent Harvardu, který je také označován za prvního environmentalistu. Aplikací teorie přirozených práv člověka

⁴¹ Ibid. str. 32.

⁴² Ibid. str. 50.

⁴³ O této problematice se lze dočíst i v českém jazyce v knize nositele Nobelovy ceny za ekonomii F. A. Hayeka – *Soukromé peníze: Potřebujeme centrální banku?*, kterou vydal v roce 1999 Liberální institut. Část této publikace popisující institut zákonného platidla byla přetištěna v časopise *LAISSEZ-FAIRE*, duben 1999.

dospěl k názoru, že vláda nemá žádnou vyšší autoritu nad životy a majetkem lidí. Thoreau proslul svou prací *On the Duty of Civil Disobedience*. Titul tohoto eseje nepotřebuje dalšího vysvětlení. O absurditě systému, který je schopen uvrhnout do žaláře poctivého a čestného člověka, který nikomu neublížil a neodcizil žádný cizí majetek, navíc za pomoci těch, kteří žijí parazitickým životem z prostředků odebraných jiným pod hrozbou fyzického násilí, píše Thoreau z vlastní zkušenosti.

„Neplatil jsem daň z hlavy po šest let. Byl jsem z tohoto důvodu jednou uvržen do žaláře na jednu noc. Když jsem tam tak stál a díval jsem se na pevné kamenné zdi, silné dvě nebo tři stopy, dveře ze dřeva a oceli silné jednu stopu a ocelové mříže, skrz které přicházelo světlo, nemohl jsem než si uvědomit hloupost té instituce, která se mnou zacházela, jako kdybych byl pouhé maso, krev a kosti, které lze uvěznit... Nemohli dostat mého ducha, a tak se rozhodli potrestat mé tělo. Stejně tak jako malí kluci, když se nemohou dostat k někomu, na koho mají vztek, začnou týrat jeho psa.“⁴⁴

Thoreau si byl vědom důležitosti propagandy a významu státního vzdělávání v tomto procesu. Bez něj by samozřejmě všechny pravé důvody existence státu začaly být zjevnější, což by ohrožovalo vládnoucí třídy.

„Je nemožné dát vojákovi dobré vzdělání bez toho, aniž bychom z něj udělali dezertéra. Jeho přirozeným nepřitelem je vláda, která provádí jeho výcvik.“⁴⁵

⁴⁴ Thoreau, Henry David: „On the Duty of Civil Disobedience“ v Sprading, Charles T. (ed.): *Liberty and the Great Libertarians*, Fox&Wilkes, 1995, str. 132–3.

Thoreauův esej je dostupný také na internetu na adrese <http://www.cs.indiana.edu/statecraft/civ.dis.html>.

⁴⁵ Thoreau, Henry David: „Walden“ v Sprading, Charles T. (ed.): *Liberty and the Great Libertarians*, Fox&Wilkes, 1995, str. 122.

A jak se Thoreau dívá na úsilí státu stavět se do úlohy legitimního ochránce práv člověka?

„Když jsem nezaplatil daň, kterou po mě stát vyžadoval za mou ochranu, kterou jsem nechtěl, sám mne oloupil. Když jsem prosazoval svobodu, kterou mi stát údajně poskytoval, sám mne uvěznil.“⁴⁶

Podobné myšlenky ve svých dílech rozebíral anglický filosof **Herbert Spencer** (1802–1903). Za svého života sepsal celou řadu knih. Klasickým textem se stala jeho kniha *The Man Versus the State* (1884) a kapitola z jeho knihy *Social Statics* z roku 1850, nesoucí název *The Right to Ignore the State*. Hlavní myšlenku, která je základem vztahu jednotlivce ke státu, lze shrnout do jedné věty: Jednotlivci nemohou delegovat na stát právo, které sami nemají.

„Popíráme právo většiny zabíjet, zotročovat a loupit jednoduše proto, že zabíjení, zotročování a loupení je v rozporu s [přirozeným] právem – v rozporu, který je tak velký, že jej nelze přehlédnout. Jestliže jsou velká porušení zákona špatná, jsou špatná i porušení malá... Vláda menšiny nad většinou se nazývá tyranii. Vláda většiny nad menšinou je také tyranii, pouze menšího rozměru. ‚Budeš dělat to, co chceme my, a ne to, co chceš sám‘, je hlášáno v obou případech. A když to činí sto lidí vůči devadesáti devíti namísto toho, aby tak činil jeden vůči devadesáti devíti, jde pouze o poměr lidí, kteří se chovají nemorálně.“⁴⁷

Odtud Spencer vyvozuje právo každého člověka ignorovat stát a tedy neplatit daně, přičemž každý se tímto rozhodnutím samozřejmě „vystavuje nebezpečí špatného zacházení“ ze strany státu. Právo je ovšem na straně jednotlivce a každý akt násilí

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Spencer, Herbert: „The Right to Ignore the State“ v Spradling, Charles T. (ed.): *Liberty and the Great Libertarians*, Fox&Wilkes, 1995, str. 144.

proti němu a jeho majetku je aktem nemorálním, aktem bezprá-
ví.

Benjamin Tucker (1854–1939) proslul svou činností ve Spojených státech, která vyvrcholila v publikování vlivného časopisu *Liberty* mezi lety 1881–1908. Do tohoto časopisu přispívala řada autorů, včetně výše uvedených Lysandera Spoonera a Herberta Spencera. Řada článků byla přetištěna ze zahraničních časopisů, včetně prací Pareta, Shawa, Nietzscheho a jiných. Tuckerovy názory lze najít především v článcích na stránkách časopisu *Liberty*. Některé články byly poté sebrány a publikovány v knižní podobě. Tucker proslul odmítnutím státu jako instituce spocívající na násilí, které je v rozporu s přirozenými právy člověka, a provedl základní rozlišení použití síly, a sice na násilí útočné, které je neslučitelné se svobodou, a na použití síly v sebeobraně, které je pouhou aplikací práva člověka na život a majetek a je jedním ze základních atributů soukromého vlastnictví.

„Použití síly k útoku je principem státu, zatímco použití síly v obraně je jedním aspektem principu svobody.“⁴⁶

Konkurence v oblasti práva – zapomenutý ideál

Řekne-li se právo, popřípadě spravedlnost, většině lidí se okamžitě vybaví stát se svým aparátem, který je v současnosti považován za samozřejmý a nutný nástroj k tomu, aby byla spravedlnost hledána a vykonávána. Málokdo si ale uvědomí, jakou významnou úlohu hrála v tomto procesu konkurence a jaká nebezpečí jsou spojena se současným zmonopolizováním tohoto odvětví. Už i Adam Smith, který nebyl žádným zapřísáhlým

⁴⁶ Tucker, Benjamin R.: *Instead of a Book* podle Sprading, Charles T. (ed.): *Liberty and the Great Libertarians*, Fox&Wilkes, 1995, str. 218.

Další informace o životě a díle Benjamina Tuckera lze najít na <http://www.zetetics.com/mac/tir1.htm>,
<http://www.zetetics.com/mac/tir2.htm>,
<http://flag.blackened.net/daver/anarchism/tucker>.

nepřítelem daní (na rozdíl od autorů ve francouzské tradici, jak bylo uvedeno výše – viz Smithovy daňové kánony, které jsou i v současnosti základním stavebním kamenem teorií zdanění), se jasně vyslovil pro konkurenci mezi soudy, jejíž blahodárné vlivy pomohly anglickým soudům dosáhnout vysoké kvality jejich rozhodování a nízké ceny za výkon spravedlnosti. Příslušný citát z knihy *Bohatství národů* byl uveden v kapitole o významu díla Gustave de Molinariho.

Bez připomenutí si úlohy tzv. polycentrického práva (*polycentric law*), které stálo u základů rozvoje moderní společnosti, nelze pochopit a docenit úlohu konkurence v poskytování bezpečnosti a obrany, kterou se snaží představit tato publikace.

„Peníze a právo měly podobný původ: obojí vzniklo spontánně, z nikým neřízených činností jednotlivců, snažících se dosáhnout společných standardů vzájemné koordinace. Peníze a právo se také vyvíjely podobným způsobem: Evropané ve středověku se těšili konkurenci v měnových a právních systémech, a to až do doby, kdy monarchie ovládly obě tyto oblasti. Státní monopoly v oblasti peněz a práva představují v současnosti společné nebezpečí: jsou ovládány úřednickou libovůlí, fungují neefektivně a (jak by dodal cynik) jsou společně zkorumpované. Objevila se ale nová generace teoretiků, kteří zpochybňují nutnost státního monopolu v oblastech peněz i práva. Namísto centrální banky obhajují systém svobodného bankovníctví. Namísto státního systému práva obhajují překrývající se soukromé jurisdikce, vystavené svobodné a otevřené konkurenci – polycentrický systém práva.“⁴⁹

⁴⁹ Bell, Tom W.: „Polycentric Law“, *Humane Studies Review*, sv. 7, č. 1, zima 1991/92.

Tato studie poskytuje základní přehled o vývoji teorii polycentric law, včetně hlavních prací v této oblasti. Studie je dostupná také na adrese <http://mason.gmu.edu/~ihs/s92review.html>

Základní informace o teoriích svobodného bankovníctví lze nalézt i v českém jazyce na jiných místech,⁵⁰ v tomto oddíle se proto zmíníme pouze o některých základních rysech systému svobodné konkurence v oblasti práva.

Hlavním zdrojem historické zkušenosti se systémem polycentrického práva je nám tedy středověká Evropa, včetně často zmiňovaných příkladů vývoje práva v Irsku a na Islandu před příchodem Evropanů.⁵¹

„Co se týče vývoje práva, středověk se vyznačoval právem důsledně polycentrickým: právní pravidla, právní názory, teorie práva, právní postupy se vyvíjely v mnoha centrech, často bez teritoriální monopolní síly. Těmito centry byly: papežská kurie pro kanonické právo, univerzity pro právo římské, sekulární vládců pro právo feudální, městské magistráty pro právo městské, konzulární soudy pro právo komerční, námořní soudy pro právo námořní. Je záhadou, jak takovéto panoptikum center, produkujících právo, mohlo vést k obecnému a konzistentnímu uskupení právních pravidel, vytvářejících nomos abstraktního řádu. Většina historiků práva ovšem souhlasí, že během tohoto období (1073–1400) vznikla tradice práva společná pro celý latinský Západ. Jakkoli paradoxně toto může znít, k formování evropské

⁵⁰ Viz např. Šíma, Josef (ed.): *Free Banking*, Liberální institut a Centrum liberálních studií, 1998

Šíma, Josef: „Rozvíjející se rakouská tradice: Od metodologického individualismu k hodnocení hospodářských politik“, *Rakouská škola a její význam pro současnost: Pohled na trh jako proces*, bulletin ze semináře ČSE, 1999 (dostupné také na internetových stránkách Liberálního institutu).

F. A. Hayek: *Soukromé peníze: Potřebujeme centrální banku?*, Liberální institut, 1999, popřípadě výňatek této studie v časopise *LAISSEZ-FAIRE*, duben 1999.

⁵¹ Viz Friedman, David: „Private Creation and Enforcement of Law: A Historical Case“, *Journal of Legal Studies*, sv. 8., březen 1979 (studie je přístupná na <http://www.best.com/~ddfr/Academic/Iceland/Iceland.htm>).

Viz také další Friedmanovy texty, např. „Anarchy and Efficient Law“ v Sanders, John a Narveson, Jan: *For and Against the State*, Rowman and Littlefield Publishers, Inc., 1996 nebo „Law as a Private Good“.

Tyto studie jsou také přístupné na <http://www.best.com/~ddfr/>.

*tradice práva došlo v důsledku tohoto polycentrismu a ne jemu navzdory.*⁶²

Evropská tradice práva, která se poté přenáší do Spojených států, tedy vznikla díky působení mnoha – více či méně si konkurujících – subjektů. Právo se vyvíjelo za situace, kdy neexistovala teritoriální monopolní pozice jednoho druhu práva, což vedlo k neustálé konkurenci a střetávání s ostatními „producenty“ práva. Toto uspořádání silně motivovalo všechny subjekty k inovativnosti, k přejímání osvědčených postupů úspěšnějších konkurentů a provádění stále nových experimentů, jak právo vykládat. To je přesně to, o čem hovoří teoretikové a zastánci *polycentric law*, kteří považují pouze takovýto decentralizovaný systém za živoucí a vyvíjející se ku prospěchu „konzumentů“ práva. Právo totiž není něčím, co by mohlo být vynalezeno a nadekretováno. V jeho vývoji hraje výraznou úlohu – podobně jako je tomu na „obyčejném“ trhu – proces objevování.

*„Právo je něčím, co má být více objevováno než přijímáno, a nikdo není ve své společnosti tak mocný, aby se nacházel v pozici, kdy by mohl identifikovat svou vlastní vůli s právem nějaké země.“*⁶³

Proč téměř všichni ekonomové tak ostře vystupují proti monopolním praktikám na trzích a směřují se s monopolem na poskytování služeb obrany a domáhání se spravedlnosti? Tím si klademe opět stejnou otázku, se kterou jsme tuto studii začínali. Nelze přece nahlížet izolovaně na jednotlivé lidské aktivity a neaplikovat stejný metodologický přístup. Někteří právní teoretici

⁶² Bouckaert, Boudewijn: *The Roots of our Liberties, On the Rise of Civil Society in the Medieval West*, rukopis, str. 28.

⁶³ Viz také např. Berman, Harold J.: *Law and Revolution: The Formation of Western Legal Tradition*, Harvard University Press, 1983, str. 10.

„Pluralismus práva je nebo kdysi byl zdrojem vývoje a rozvoje – rozvoje práva stejně jako politického a ekonomického rozvoje. Je také, nebo kdysi byl, zdrojem svobody.“

⁶⁴ Leoni, Bruno: *Freedom and the Law*, Nash Publishing, 1972, str. 10.

spatřují důvod tohoto postupu ve značné oddělenosti studia jednotlivých disciplin. (Tuto mezeru postupně začíná zaplňovat interdisciplinární obor *Law and Economics*, již několik desítek let se stále intenzivněji rozvíjející, byť u nás opět téměř neznámý.⁵⁶)

„Je paradoxní, že stejní ekonomové, kteří v současnosti podporují svobodné trhy, se nenamáhají zvažovat, zda svobodný trh může vytrvat také v právním systému založeném na legislativě. Skutečností je, že ekonomové jsou zřídka právníky a naopak, a to pravděpodobně vysvětluje, proč ekonomické systémy na jedné straně a právní systémy na straně druhé jsou obvykle analyzovány odděleně a zřídka dány do vzájemného vztahu... Jestli se nemýlím, tak existuje více než analogie mezi tržní ekonomikou a decentralizovaně tvořeným právem rozvíjejícím tradici práva zvykového, stejně jako existuje více než analogie mezi plánovanou ekonomikou a legislativou.“⁵⁶

Právo tedy není něčím, co by stálo vně systému lidského chování. Není pouhým předpokladem pro fungování směny mezi lidmi, ale je součástí procesu hledání způsobů lidského soužití a spolupráce.

„Charakteristiky středověkých měst ilustrují silnou vazbu mezi politickou filozofií a ekonomickými kategoriemi. Jakmile jednou opustíme myšlenku daných, teritoriálně založených států a umožníme její nahrazení dobrovolně konstituovanými politickými komunitami, hranice mezi exogenními a endogenními institucemi, mezi státem a trhy, mezi politikou a ekonomikou se začne posouvat. Instituce, o kterých uvažujeme jako o institucích vytvořených

⁵⁶ O rozšíření tohoto oboru v České republice, jeho zavedení do akademických osnov i povědomí odborné komunity a následný rozvoj usiluje Společnost pro právní a ekonomické vzdělávání (SPEV) prostřednictvím publikační činnosti a řady výzkumných a vzdělávacích projektů. Více informací je možné vyžádat el. poštou na adrese kacin@sensus.cz.

⁵⁶ Ibid. str. 22.

*pro trh, jimiž mohou být například právo a řád..., se stanou součástí širšího procesu konkurence.*⁶⁷

Není-li vymáhání práva, podobně jako emise peněz, nikterak speciálním druhem služby, jak se nás teoretikové *polycentric law* snaží přesvědčit, potom by – stejně jako v případě jiných druhů služeb – individuální volba mezi nabízenými alternativami měla umožnit efektivní fungování tohoto systému.

„...svobodné trhy a svobodný obchod ...musí být považovány nejen za nejefektivnější prostředek získání svobodné volby zboží a služeb jednotlivci, ale také jako model jakéhokoli jiného systému, jehož smyslem je umožnit individuální volby, včetně těch, jež se vztahují k právu a právním institucím.“⁶⁸

A právě hledání a objevování přesné podoby práv je výsledkem procesu poznávání všestranné výhodnosti dobrovolné směny. Lidé jako samostatné a myslící bytosti nebudou dělat něco pouze proto, že jim kdosi nařídí, aby právě toto dělali. Jak přesvědčivě ukázal Ludwig von Mises, lidé se rozhodují pro dobrovolnou spolupráci a směnu tehdy, když existuje možnost dlouhodobého zisku.⁶⁹ Když tomu tak není, uchylují se namísto ke spolupráci k násilí. Je ale zjevné, že když neuvažujeme právo jako exogenní veličinu, musí tento mechanismus působit i při *utváření* systému vlastnických práv. Jsme-li ochotni připustit schopnost lidí (a lidstva) přežít ve společnosti bez neustálého zabíjení a okrádání svých sousedů (což je dokumentováno již samotnou existencí lidstva v současnosti), tedy připustit existenci dlouhodobých cílů (odrážejících se např. v akumulaci kapitálu), pak musíme připustit i schopnost lidí nalézat způsoby společenského uspořádání, které přežití umožní.

⁶⁷ Bouckaert, Boudewijn: *The Roots of our Liberties, On the Rise of Civil Society in the Medieval West*, str. 38.

⁶⁸ Leoni str. 153.

⁶⁹ Mises, Ludwig von: *Theory and History*, The Ludwig von Mises Institute, 1985, str. 236.

„Vlastnická práva jsou spíše záležitostí určité ekonomické hodnoty než zákonné definice... Skutečnost, že z možnosti dlouhodobého zisku vyplývá, že v tržních aktivitách dojde ke vzniku stimulů ke spolupráci, jsou-li dána vlastnická práva, plyne také, že mohou existovat stimuly ke spolupráci při ustanovování takovýchto práv, a to za předpokladu, že jednotlivci mají dlouhodobé uvažování.“⁶⁰

Podobně jako v ekonomii, existuje tedy i v právu nesmiřitelnost dvou základních přístupů: svobody a moci státu. Autoři rakouské školy nejpřesvědčivěji dokázali, že neexistuje žádná stabilní rovnováha mezi trhem a vládou.⁶¹ Je-li proces objevování práva pouze jakýmsi rozšířením tržního procesu objevování, jsou-li vlastnická práva „spíše záležitostí určité ekonomické hodnoty než zákonné definice“, pak ani stabilní rovnováha mezi legislativou jako zástupcem arbitrárního přístupu k právu a mezi svobodně vznikajícím právem, např. zvykovým právem, nemůže být nikdy nalezena.

„Nejde tedy o to rozhodnout, jaká dobrá legislativa má být přijata namísto té špatné. Jde o to rozhodnout, jestli je individuální svoboda principiálně slučitelná se současným systémem založeným na legislativě a s legislativou zcela identifikovaným.“⁶²

Odpověď zní NE. Neexistuje žádná třetí cesta. Neexistuje kompromis mezi svobodou a nesvobodou. A proto tedy pouze

⁶⁰ Benson, Bruce L.: „The Impetus for Recognizing Private Property and Adopting Ethical Behavior in a Market Economy: Natural Law, Government Law, or Evolving Self-Interest“, *The Review of Austrian Economics*, sv. 6, č. 2, 1993, str. 50. Některé práce Bruce Bensona jsou dostupné na <http://garnet.acns.fsu.edu/~bbenson/>.

Vydání českého překladu významné Bensonovy práce „The Evolution of Commercial Law“ připravuje *Společnost pro právní a ekonomické vzdělávání (SPEV)*.

⁶¹ Viz např. Mises, Ludwig von: „Laissez faire anebo diktatura“, *LAISSZ-FAIRE*, leden 1999.

⁶² Benson str. 9.

svobodný, decentralizovaný systém práva je slučitelný se svobodou. Takovým systémem je systém soukromě vynucovaného práva, systém *polycentric law*.

Úspěch teorií ospravedlňujících monopoly

K současnému stavu, kdy existují státem vytvářené a garantované monopoly nejen v oblasti práva a obrany, přispěly především teorie, jež ospravedlňují existenci monopolů obecně. Tyto teorie hlásají, že je výhodné a nutné, aby některé statky nebyly poskytovány trhem, ale aby se na jejich poskytování podílely vlády, jež jediné dokáží zajistit dostatečné množství těchto statků. Vlády se staly ohromně mocnými subjekty, které mají k dispozici často i mnohem více než polovinu prostředků vyprodukovaných na daném teritoriu produktivním soukromým sektorem. Samy pak žijí parazitickým životem z produktů, které vytvoří jiní.⁶³ Vláda nikdy nic sama nevytváří. Jejím hlavním nástrojem je přerozdělování, pomocí něhož si vytváří skupiny příznivců, kteří jí na oplátku pomáhají vytvářet zdání legitimacy jejího postavení. Tímto způsobem také vznikla např. teorie tzv. veřejných statků, které trh prý nedokáže produkovat v uspokojivém množství, a z toho má – z blíže neurčených důvodů – plynout, že tyto služby a tato zboží mají být dodávány státem a financovány z daní, jejichž „správné“ vybírání má zajistit státní mocenský aparát. Nesmyslnost této úvahy musí být zřejmá každému, kdo se nad touto „implikací“ jen trochu zamyslí. Vnitřní kontradikce teorie tzv. veřejných statků jsou podrobně rozebrány na jiných místech.⁶⁴ Zde pouze předložíme několik

⁶³ Na tomto místě musíme připomenout myšlenky Étienna de la Boétie, Charlese Dunoyera i Lysandera Spoonera, kteří všichni hovořili o vzniku celé parazitické třídy, která se soustředí na zdokonalování tohoto způsobu života. Pro moderní pojednání o teorii tříd z rakouské perspektivy viz Hoppe, Hans-Hermann: „Marxist and Austrian Class Analysis“ v idem. *The Economics and Ethics of Private Property*, Kluwer Academic Publishers, 1993.

⁶⁴ Pro kritiku teorie tzv. veřejných statků viz např.

základních argumentů, které ukáží, jak a proč se takovéto teorii dostává takové popularity. Proč ve veřejnosti převládá názor, že školy, soudy, věda, silnice, peníze a obrana nemohou existovat bez patřičného státního úřadu, který bude mít monopol a prostředky vybrané z daní k jeho financování.

„Teorie veřejných statků nemůže vysvětlit, proč vláda produkuje národní obranu... Ukazuje spíše, že produkce národní obrany je činností, která přináší prospěch těm lidem, kteří se přímo účastní vlády tím, že chrání zdroj jejich příjmů... Vláda produkuje národní obranu, protože ochraňuje vládní daňové poplatníky a tím chrání zdroj vládních příjmů, což je ku prospěchu těch, kteří získávají svůj příjem od vlády. To vysvětluje, proč vláda produkuje národní obranu, nicméně je to pouze počátek popisu teorie o teorii veřejných statků... Vláda získává, je-li vnímána jako legitimní instituce, protože pak je méně nákladné pro ty, kteří vládu tvoří, přesvědčit své občany, aby se podřídili jejímu mandátu. Vláda má tedy veškerou motivaci vytvořit mezi lidmi dojem, že její činnosti jsou legitimní. Může to učinit vytvořením institucí, které vyvolávají dojem oddanosti obecně sdíleným pravidlům, a vytvořením demokratických procesů, které podporují dojem všeobecného souhlasu, vyjádřeného v kolektivním rozhodování. Vláda může dále zvýšit svou předstíranou legitimitu pomocí rozvíjené propagandy, jež vymývá lidem mozky, a tak přispívá k přijímání vládních institucí a procesů... Jestliže je důležité vnímání vlády jako legitimní instituce a jestliže toto vnímání může být ovlivněno kontrolou toků myšlenek ovládaných vládou směrem k lidem, pak je také v zájmu vlády zmocnit se institucí, které mají vliv na myšlení obyvatelstva... Vlády mohou kontrolovat toky myšlenek, aniž by kontrolovaly sdělovací prostředky, jestliže ovládají vzdělávací systém. Je-li znárodněn

Hoppe, Hans-Hermann: „Fallacies of the Public Good Theory and the Production of Security“ v idem. *The Economics and Ethics of Private Property*, Kluwer Academic Publishers, 1993,

Rothbard, Murray: „The Fallacy of the Public Sector“ v *Logic of Action II: Applications and Criticism from the Austrian School*, Edward Elgar, 1997.

*uzdělávací systém a stanou-li se z učitelů státní zaměstnanci, získají přirozeně učitelé silný motiv stranit státu, kdykoli je to jen možné. Učitelé se stávají nástrojem státní propagandy... a je běžné, že tvrdí, že školy by měly vychovat ze studentů správné občany... Teorie veřejných statků je produktem akademiků, kteří působí v systému státem dotovaného vysokého školství... Tato teorie slouží vlastním zájmům vlády a navzdory jejím antieconomickým základům mají učitelé a vědci, kteří jsou součástí státem ovládaného systému, motivaci podporovat ji - proto, aby podporovali stát a ten zase dále podporoval je.*⁶⁵

Není příliš mnoho současných teoretiků, kteří by se stavěli svou důslednou obhajobou svobodných trhů a akcentem na subjektivitu rozhodování jednotlivce proti převládajícímu myšlenkovému proudu, pro který je typický kolektivismus a potlačování úlohy svobodného rozhodování jednotlivců. Čestnou výjimkou byl Murray N. Rothbard, který v nejlepší tradici svého učitele Ludwiga von Misesa svými díly od 50. do 90. let tohoto století budoval teoretický systém ryzího tržního hospodářství.⁶⁶ Jeho dílo, ať již má podobu hodnotově neutrálního vědeckého zkoumání či zkoumání založeného na objektivní etice zakotvené v teorii přirozených práv člověka, dokazuje, že každý zásah státní moci je násilným aktem zásahu do harmonické, oboustranně výhodné a dobrovolné směny, a vede k poškození některé ze stran směny.⁶⁷ Široká aplikace těchto základních principů na všechny oblasti lidského chování ukázala na nutnost souběžného

⁶⁵ Holcombe, Randal G.: „A Theory of the Theory of Public Goods“, *The Review of Austrian Economics*, sv. 10, č. 1, 1997, str. 15–20.

⁶⁶ Podrobné zdůvodnění, proč pouze ryzí tržní hospodářství jako jediné maximalizuje lidský blahobyť, lze nalézt v Rothbard, Murray: „Toward a Reconstruction of Utility and Welfare Economics“, které tvoří součást připravované knihy *Trh a státní moc*, Liberální institut, 1999/2000.

⁶⁷ Podrobněji je přínos Murrayho Rothbarda zachycen v práci Šíma, Josef: „Rozvíjející se rakouská tradice: Od metodologického individualismu k hodnocení hospodářských politik“, *Rakouská škola a její význam pro současnost: Pohled na trh jako proces*, bulletin ze semináře ČSE, 1999 (dostupné také na internetových stránkách Liberálního institutu).

studia širokého spektra disciplín, počínaje filozofií přes politickou ekonomii až k etice. Bez chápání tohoto rozměru souvislostí je jakákoli snaha o zhodnocení vlivu státních zásahů do fungování trhů pouhým nevýznamným parciálním poznatkem. Rothbard zároveň prokázal přínos historického zkoumání a oživil zájem o díla již polozapomenutých autorů, jejichž myšlenky byly zásadního významu. Tak poukázal na dlouhou tradici myšlenek svobody a svobodných trhů. Významným Rothbardovým pokračovatelem je Hans-Hermann Hoppe, který v současnosti působí jako profesor ekonomie na University of Nevada a dále rozvíjí Misesův a Rothbardův odkaz.

Nechť tato publikace slouží jako průřez málo známým světem již dlouho trvajících intelektuálního boje za pochopení a ochranu myšlenky svobodných trhů, konkurence, harmonie a míru.

Kapitola II

Trh a poskytování bezpečnosti

Gustave de Molinari

Gustave de Molinari se narodil v Liège v Belgii roku 1819. V roce 1840 přijel z Belgie do Paříže, v roce 1842 se stal členem Sociétés d'Économie Politique a v roce 1846 se stal sekretářem Bastiatovy Asociace za svobodný obchod (Association pour la liberté des échanges) a brzy také editorem jejího periodika Libre-Échange. Roku 1847 se stává editorem Journal des Économistes, v jehož čele zůstává až do svých 90 let do konce roku 1909. Umírá roku 1912. Molinari je autorem řady knih a článků. Jeho unikátním dílem bylo rozpracování teorie fungování soukromého poskytování bezpečnosti, které provedl poprvé ve své knize z roku 1849 Les Soirées de la rue Saint-Lazare, entretiens sur les lois économiques et défense de la propriété a následně ve svém eseji v Journal des Économistes z listopadu 1849 „De la Production de la Sécurité“.

Ačkoliv se tento článek může zdát ve svých závěrech utopický, přesto se domníváme, že bychom ho měli zveřejnit, abychom přilákali pozornost ekonomů a novinářů k otázce, která byla doposud zkoumána jen povrchně, ale která by si v naší dnešní době zasloužila poněkud zevrubnější přístup. Tak mnoho lidí zveličuje podstatu a nezpochybnitelnost státu, že se stalo užitečným přesně formulovat hranice, za nimiž se zásahy autority stávají spíše anarchickými a tyranskými, než ochrannými a prospěšnými. [Poznámka šéfredaktora *Journal des Économistes*, 1849.]

Existují dva pohledy na společnost. Podle některých nepodléhá vývoj lidské pospolitosti žádným přirozeně daným a neměnným zákonům. Společnost, jež původně vznikla zcela uměle díky prvotním zákonodárcům, je později možno upravit či přetvořit tak, aby zachovávala krok s vývojem *společenských věd*. V takovém systému hraje stát navýsost významnou roli, neboť je na něm, na opatrovníku principu autority, aby denně plnil svoji úlohu spočívající v úpravě a přetváření společnosti.

Podle jiných je společnost naopak čistě přirozeným jevem. Stejně jako země, na které se vyskytuje, pohybuje se i společnost v souladu s obecnými, předem danými zákony. V tomto systému není, v přísném slova smyslu, nic takového jako společenská věda. Je zde pouze věda ekonomická, která se zabývá přirozeným organismem společnosti a ukazuje, jak tento organismus pracuje.

Navrhují, v rámci posledně jmenovaného systému, zkoumat funkci a vznik státu.

Přirozený řád společnosti

Abychom byli schopni definovat a vymežit funkce státu, je nejprve nutné prozkoumat podstatu a účel samotné společnosti.

Co je to za popud, který vede lidstvo k tomu, aby se sdružovalo do společnosti? Lidé podléhají nutkání, nebo, přesněji řečeno, následují instinkt družnosti. Lidská rasa je ze své podstaty *družná*. Stejně jako všechny zvířecí druhy od bobrů výše mají lidé instinktivní náklonnost k soužití ve společnosti.

Proč u lidí takováto náklonnost existuje?

Člověk pociťuje množství různých potřeb, jejichž uspokojení vede k jeho štěstí a z jejichž neuspokojení plyne utrpení. Odloučen a osamocen by člověk byl schopen se o své neomezené potřeby postarat pouze neúplným a nepostačujícím způsobem. Instinkt družnosti tak člověka přivádí k podobným osobám a nutí ho k domluvě s nimi. Poháněni svým *vlastním zájmem*, sdružují se jedinci do skupin, vzniká *dělba práce*, nutně ústící ve *směnu*. Zkrátka se zde objevuje *organizace*, jejímž prostřednictvím je

člověk schopen uspokojit své potřeby úplněji, než kdyby žil osamocen.

Tato přirozená organizace se nazývá *společnost*.

Cílem společnosti je proto co možná nejúplnější uspokojení potřeb člověka. Dělbá práce a směna jsou prostředky, kterými toho člověk dosahuje.

Mezi všemi potřebami člověka existuje jedna její konkrétní forma, která v historii lidstva sehrála významnou roli: a sice potřeba bezpečí.

V čem tato potřeba spočívá?

Ať už žijí lidé o samotě či ve společnosti, vždy jim záleží především na zabezpečení vlastní existence a produktů své práce. Kdyby na světě obecně převládal smysl pro spravedlnost, kdyby se tedy každý člověk omezil na práci a směnu produktů své práce, aniž by tím ohrozil život, nebo aniž by se (prostřednictvím násilí či podvodu) zmocnil produktu práce někoho jiného, kdyby zkrátka každý měl vrozený odpor k jakémukoliv činu, kterým poškozují ostatní osoby, je jisté, že by bezpečnost na Zemi existovala *přirozeně* a že by k jejímu zajištění nebylo třeba žádné umělé instituce. Bohužel se věci mají trochu jinak. Smysl pro spravedlnost se zdá být potřebou jen několika málo význačných a výjimečných osobností. A v méně vyspělých společenstvích se vyskytuje jen v jakési zakrnělé podobě. Proto jsme od samého počátku tohoto světa, již od doby Kaina a Abela, svědky všech těch nespočetných zločinných úkladů o život a majetek jednotlivců.

Proto též došlo k vytvoření instituce, jejímž cílem je zajištění pořádku a bezpečnosti osob i jejich majetku.

Této instituci se dostalo pojmenování *stát*.

Potřeba bezpečnosti poskytované státy je tak rozšířená a naléhavá, že je možno se s existencí státu setkat i mezi těmi nejméně osvícenými kmeny.

Všude jsou lidé ochotni snést i ty nejvyšší oběti, než aby se obešli bez státu a tudíž bez bezpečnosti, aniž by si uvědomili, že tím značně podceňují rozsah svých alternativ.

Předpokládejme, že by člověk shledával sebe a prostředky ke svému přežití v neustálém ohrožení. Nebylo by pak jeho prvotní

a neměnnou snahou bránit se nebezpečím, která ho obklopují? Tato snaha, toto úsilí, tato práce by nutně spotřebovala převážnou část jeho času a pravděpodobně také ty nejlepší schopnosti jeho inteligence. Následkem toho by mohl uspokojení svých ostatních potřeb věnovat pouze nedostatečné a nestálé úsilí a pozornost.

Kdyby se našel někdo, kdo by tomuto člověku bezpečnost jeho osoby a majetku zaručil výměnou za podstatnou část jeho času a práce, nebylo by snad v jeho zájmu na takovou dohodu přistoupit?

Zjevně by však nebylo o nic méně v jeho zájmu, aby svěřil svou bezpečnost do rukou někoho, kdo je ochoten ji poskytovat za nejnižší cenu.

Konkurence v poskytování bezpečnosti

Existuje-li nějaká obecně uznávaná pravda v politické ekonomii, pak je to tato:

V případě každé komodity, která slouží k uspokojování hmotných a nehmotných potřeb spotřebitele, je vždy v jeho nejlepším zájmu, aby práce a obchod zůstávaly svobodné, neboť nezbytným a trvalým důsledkem svobody práce a obchodu je maximální snížení ceny.

A také tato:

Zájem spotřebitele jakékoliv komodity by měl vždy převážít nad zájmem výrobce.

Budeme-li se držet těchto principů, dojdeme k přísně logickému závěru:

Poskytování bezpečnosti by v zájmu spotřebitelů této nehmotné komodity mělo zůstat předmětem zákona svobodné konkurence.

Z toho vyplývá, že:

Žádný stát by neměl mít právo bránit ostatním státům, aby mu konkurovaly, nebo právo nutit spotřebitele bezpečnosti tuto komoditu nakupovat výhradně u něj.

Je nicméně nutno přiznat, že se doposud před tímto logickým závěrem, vyplývajícím z principu svobodné konkurence, zavíraly oči.

M. Charles Dunoyer, ekonom, který se významně zasloužil o rozšíření principu svobody, se domnívá, že „funkce státu nebudou nikdy moci spadat do sféry soukromé iniciativy“.⁶⁸

Tato výjimka je o to pozoruhodnější, že je jediná.

Samozřejmě by se našli ekonomové, kteří by přišli s mnohými dalšími výjimkami z tohoto principu. O nich však můžeme rozhodně prohlásit, že nejsou *ryzími* ekonomy. Opravdoví ekonomové se totiž většinou shodnou v následujícím: že by se stát měl omezit výhradně na poskytování bezpečnosti a že by svoboda práce a obchodu měla být jinak úplná a neomezená.

Proč by ale měla být výjimka v oblasti bezpečnosti? Co je tím zvláštním důvodem, proč poskytování bezpečnosti nemůže být přenecháno volné konkurenci? Proč by mělo toto odvětví podléhat jinému principu a být uspořádáno dle jiného systému?

O tom všem vůdčí osobnosti ekonomické vědy mlčí a M. Dunoyer, který si této výjimky zjevně povšimnul, se základy, na nichž je postavena, vůbec nezabývá.

Bezpečnost výjimkou?

Jsme tedy nuceni ptát se sami sebe, je-li tato výjimka v očích ekonomů nějak podložena.

Domnívat se, že všeobecně uznávaný přirozený zákon může připouštět výjimky, je prohřeškem proti zdravému rozumu. Přirozený zákon totiž musí platit vždy a všude, anebo být neplatný. Nevěřím například, že platnost obecného zákona gravitace, kterým se řídí fyzikální svět, by mohla kdy být v nějakém okamžiku či na nějakém místě ve vesmíru pozastavena. Považuji

⁶⁸ V jeho pozoruhodné knize *De la liberté du travail* (O svobodě práce).

ekonomické zákony za srovnatelné se zákony fyzikálními a mám v sobě právě tolik víry v princip dělby práce a princip svobody práce a obchodu, jako mám v obecný zákon gravitační. Domnívám se, že ačkoliv tyto principy mohou být *oslabovány*, nemohou připouštět žádné výjimky.

Je-li tomu tak, poskytování bezpečnosti by nemělo být odebráno z působnosti volné konkurence a stane-li se tak, utrpí tím společnost jako celek ztrátu.

Buď je tento závěr logický a pravdivý, anebo jsou principy, na nichž je vybudována ekonomická věda, neplatné.

Alternativy

Nám, kteří věříme v principy ekonomické vědy, tak bylo prokázáno *a priori*, že výjimka, kterou jsme uvedli výše, není ospravedlněna a že by poskytování bezpečnosti mělo, stejně jako poskytování čehokoliv jiného, podléhat zákonu volné konkurence.

Co nám ještě zbývá učinit ve chvíli, kdy jsme nabyli tohoto přesvědčení? Zbývá nám zjistit, jak došlo k tomu, že poskytování bezpečnosti nebylo a není předmětem zákona volné konkurence a podléhá spíše principům jiným.

Jaké to jsou principy?

Jsou to principy *monopolu* a *komunismu*.

Na celém světě neexistuje jediná instituce v oblasti poskytování bezpečnosti, která by se neopírala o monopol či o komunismus.

V této souvislosti bychom neměli nechat bez povšimnutí jednu prostou skutečnost:

politická ekonomie vždy shodně odmítala jak monopoly, tak i komunismus v různých odvětvích lidské činnosti, kdekoliv je spatřovala. Není potom podivné a nepochopitelné, že je oba přijímá v oblasti poskytování bezpečnosti?

Monopoly a komunismus

Zastavme se nyní u otázky, jak k tomu došlo, že všechny známé státy podléhaly buď zákonu monopolu, nebo byly uspořádány na komunistickém principu.

Prozkoumejme nejprve, co se slovy monopol a komunismus rozumí.

Je zjevnou pravdou, že čím jsou potřeby člověka naléhavější a nutnější, tím větší oběť bude ochoten přinést, aby tyto potřeby uspokojil. Existují věci, které se sice v přírodě vyskytují v hojném množství a jejichž výroba nevyžaduje velkého vynaložení práce, ale které mohou vzhledem k tomu, že uspokojují zmíněné naléhavé a nutné potřeby, získat směnnou hodnotu značně převyšující svoji hodnotu přirozenou. Jako příklad si vezměme sůl. Předpokládejme, že se jednomu člověku či určité skupině lidí podaří dosáhnout toho, že je jim přiděleno výhradní právo výroby a prodeje soli. Je jasné, že by tento člověk či skupina mohli zvýšit cenu této komodity výrazně nad její hodnotu, nad úroveň, které by dosáhla v prostředí svobodné konkurence.

V takovém případě říkáme, že tento člověk či tato skupina vlastní monopol a že cena soli je cenou monopolní.

Je ale zřejmé, že spotřebitelé se s placením této hanebné monopolní přírážky jen tak nesmíří. K tomu je bude třeba donutit a k jejich donucení bude nutné použít síly.

Každý monopol tak nutně spočívá na násilí.

Co se stane, když už monopolisté nebudou tak silní jako spotřebitelé, na nichž se monopolisté přizívají?

Vždy a všude nakonec monopol zmizí buď násilím nebo důsledkem pokojné dohody. Čím bude nahrazen?

Dostanou-li se takto vyburcovaní a vzbouření spotřebitelé k výrobním prostředkům odvětví na výrobu soli, zmocní se tohoto odvětví se vši pravděpodobností ve svůj vlastní prospěch. Tím, co je napadne jako první, nebude ponechat toto odvětví svobodné konkurenci, nýbrž z něho těžit ve zdánlivě *společný* prospěch. Jmenují pak ředitele či řídicí výbor solivarů, jimž přidělí prostředky nezbytné k pokrytí nákladů spojených s výrobou soli. Vzhledem ke zkušenostem z minulosti, které naplnily

spotřebitele podezřívavostí a nedůvěrou, vzhledem k jejich obavám, že jimi jmenovaný ředitel si výrobu soli přivlastní a znovu tak přímo či skrytě zavede bývalý monopol ve svůj vlastní prospěch, zvolí si nyní spotřebitelé své zástupce. Ti budou pověřeni přidělováním prostředků nutných k výrobě, prověřováním jejich užití a dohledem nad tím, aby vyrobená sůl byla rovnoměrně rozdělena těm, kteří na ni mají nárok. Tímto způsobem bude výroba soli organizována.

Taková forma organizace výroby se nazývá komunismus.

Je-li toto uspořádání použito na jednu jedinou komoditu, mluvíme o komunismu částečném.

Je-li uplatněno při poskytování všech komodit, jedná se o komunismus úplný.

Ať už je však částečný či úplný, není k němu politická ekonomie o nic tolerantnější než k monopolu, jehož je komunismus pouhým pokračováním.

Monopolizace a kolektivizace poskytování bezpečnosti

Nevztahuje se to, co bylo právě řečeno o soli, i na bezpečnost?

Není to snad historie všech monarchií a všech republik?

Všude bylo poskytování bezpečnosti zpočátku organizováno jako monopol a všude se v současné době směřuje k tomu, aby bylo organizováno dle komunistického principu.

Důvod pro to je následující:

Ze všech hmotných i nehmotných komodit, jež člověk potřebuje, není žádná – snad s výjimkou obilí – více nepostradatelná než bezpečnost, a proto žádná z nich nemůže vydržovat tak rozsáhlý monopol.

Žádná jiná komodita též není tak náchylná k monopolizaci jako právě bezpečnost.

Čím se vlastně vyznačuje člověk, který má zájem o ochranu? Slabostí. A čím jsou charakterizováni ti, kteří jsou ochotni bezpečnost poskytovat? Silou. Kdyby tomu bylo naopak, kdyby spotřebitelé bezpečnosti byly silnější než její poskytovatelé, zjevně by si vystačili svépomocí sami.

Jsou-li však od počátku poskytovatelé bezpečnosti silnější než jejich zákazníci, nebude pro ně potom jednoduché vytvořit monopol a vnutit ho těm slabším?

Při vzniku jakéhokoliv společenství jsou to vždy ti nejsilnější a nejbojovnější, kteří se zmocní výhradní vlády nad společností. Všude tyto skupiny vytváří monopoly na poskytování bezpečnosti v rámci méně či více rozsáhlých území, v závislosti na počtu jejich členů a na síle.

Vzhledem k výjimečné ziskovosti, která je každému monopolu vlastní, se skupiny obdařené monopolem na bezpečnost oddávají krutým bojům, aby rozšířily *rozsah svého trhu*, aby zvýšily počet svých *podrobených* zákazníků, a tím i úroveň svých zisků.

Nutným a nevyhnutelným následkem vzniku monopolu na poskytování bezpečnosti tak byla válka.

Dalším nevyhnutelným důsledkem bylo, že tento monopol dal vzniknout všem monopolům dalším.

Když výrobci a poskytovatelé ostatních komodit viděli, v jaké situaci se nachází monopolní poskytovatel bezpečnosti, nemohli dojít k jinému závěru, než že nic na světě není výhodnější než monopol. Dostali se tak do pokušení zvýšit příjmy ze svých odvětví stejným způsobem. Co ale potřebovali k tomu, aby ke škodě spotřebitele výrobu svých komodit monopolizovali? Potřebovali sílu. Takovou sílu, aby příslušné spotřebitele přinutili, však neměli. Co tedy podnikli? Za úhradu si ji půjčili od těch, co ji měli. Zažádali si, a za cenu dohodnutého poplatku také obdrželi výhradní právo provozovat své odvětví v určité vymezené oblasti. Vzhledem k tomu, že poplatky za tyto výsady přinášely poskytovatelům bezpečnosti pěknou sumu peněz, byl svět brzy plný monopolů. Práce a obchod byly všude spoutány a omezeny a životní podmínky mas zůstaly tak ubohé, jak si jen lze představit.

Nicméně po dlouhých staletích utrpení, když se světem postupně začalo šířit osvícenství, se masy, dusící se pod tíhou výsad, začaly proti privilegovaným bouřit a žádat *svobodu*, jinými slovy potlačení monopolů.

Tento proces nabýval několika forem. Co se například stalo v Anglii? Třída, která zemi vládla a která byla vojensky organi-

zována (aristokracie), v čele s dědičným vůdcem (králem) a stejně tak dědičnou správní radou (Sněmovnou Lordů), stanovovala původně cenu za poskytování bezpečnosti, jejíž monopol vytvořila, na jakékoliv úrovni se jí zachtělo. Nedocházelo k žádnému jednání mezi poskytovateli bezpečnosti a jejich zákazníky. Takové bylo pravidlo *absolutismu*. Postupem času a s rostoucím uvědoměním si svého počtu a síly však spotřebitelé proti naprosto svévolnému režimu povstali, a získali tak právo o ceně této komodity vyjednávat. Za tímto účelem poslali své zástupce do Dolní sněmovny k projednávání výše daní, tedy ceny za bezpečnost. Byli tak schopni si svůj úděl poněkud zlehčit. Nicméně poskytovatelé bezpečnosti přímo rozhodovali o jmenování členů *Dolní sněmovny*, a tak tato diskuse nebyla zcela otevřená a cena této komodity zůstala nad svojí přirozenou hodnotou. Jednoho dne se ale znásilňování spotřebitelé proti těmto poskytovatelům vzbouřili a zbavili je moci nad jejich odvětvím. Jali se provozovat toto odvětví sami a za tímto účelem zvolili ředitele, jemuž byla nápomocna Rada. Monopol byl tak vystřídán komunismem. Takové uspořádání ale nefungovalo, a tak o 20 let později byl primitivní monopol znovu zaveden. Tentokrát byli ovšem monopolisté natolik moudří, že nezavedli zpět vládu absolutismu. Přijali svobodnou rozpravu o daních, přičemž byli ovšem neustále ve střehu a připraveni korumpovat zástupce opoziční strany. Takové zástupce jmenovávali do významných pozic ve správě tohoto odvětví a dokonce šli i tak daleko, že vpustili ty nejvlivnější do samotného nitra jejich Rady. Nic nemohlo být chytřejší než takovýto postup. I tak však nakonec spotřebitelé bezpečnosti takové zneužívání prohlédli a požadovali reformu Parlamentu. Tato dlouho očekávaná reforma nakonec přišla a spotřebitelé docílili výrazného ulehčení svého břemene.

Ve Francii, po podobně častých a různých proměnách, byl monopol na poskytování bezpečnosti právě svržen již podruhé.⁶⁹ Stejně jako se kdysi stalo v Anglii, byl tento monopol, nejprve ve prospěch jedné kasty a potom ve jménu určité třídy ve společnos-

⁶⁹ De Molinari toto psal jeden rok po revoluci v roce 1848 – pozn. překl.

ti, nakonec nahrazen společným poskytováním si bezpečnosti. Spotřebitelé jako celek, chovající se jako akcionáři, jmenovali na určitou dobu ředitele, odpovědného za výkon služeb v rámci poskytování bezpečnosti, a sněm, odpovědný za činnost ředitele a jeho správního úřadu.

Spokojíme se zde s tím, že učiníme jednu prostou poznámku ohledně tohoto nového režimu.

Stejně jako monopol v poskytování bezpečnosti musel logicky vést ke všeobecnému rozšíření monopolů, musí i komunistické uspořádání poskytování bezpečnosti logicky vyústit ve všeobecný komunismus.

Ve skutečnosti máme možnost si zvolit ze dvou věcí:

Buď je komunisticky organizovaná výroba lepší než svobodná výroba, nebo není.

Je-li tomu tak, potom tak musí být organizována výroba všech komodit, ne jenom poskytování bezpečnosti.

Jestliže tomu tak není, pak si *pokrok* žádá, aby byla nahrazena svobodnou výrobou.

Úplný komunismus, či úplná svoboda – to jsou naše alternativy!

Stát a společnost

Je ale vůbec myslitelné, aby poskytování bezpečnosti bylo organizováno jinak než komunisticky nebo jako monopol? Bylo by vůbec myslitelné přenechat jej svobodné konkurenci?

Ze strany *politických* autorů je odpověď na tuto otázku jednohlasná: Nikoliv.

Hned si ukážeme, proč.

Tito autoři, zabývající se převážně vládami, totiž neví o společnosti vůbec nic. Považují ji za umělý výtvar a domnívají se, že úkolem vlády je neustále ji upravovat a přetvářet.

Aby však bylo možno společnost upravovat a přetvářet, je nutno být vybaven *autoritou* vyšší, než jakou disponují všichni ostatní jednotlivci, ze kterých se společnost skládá.

Monopolní vlády tvrdí, že to byl sám Bůh, od něhož získali pravomoc upravovat a přetvářet společnost dle svých představ

a používat k tomu lidi a jejich majetek, jak se jim zlíbí. Jak se dnes ukazuje u většiny lidí, zdá se být myšlenka komunisticky organizované vlády lidskému rozumu přitažlivá.

Jsou ale opravdu monopolní a komunistické vlády obdařeny touto vyšší, nezpochybnitelnou autoritou? Mají ve skutečnosti vyšší pravomoc než by mohla mít vláda svobodná? To je něco, co musíme prozkoumat.

Božské právo králů a většin

Kdyby bylo pravdou, že společnost není *přirozeně* vytvořena, kdyby bylo pravdou, že zákony řídící její vývoj je třeba neustále upravovat a přetvářet, museli by *tvůrci legislativy* nutně mít nedotknutelnou a posvátnou pravomoc. Jako pokračovatelé Božské prozřetelnosti na Zemi by museli být považováni za téměř rovnocenné Bohu. Kdyby tomu tak nebylo, nestalo by se pro ně potom zcela nemožným svůj úkol splnit? Ono totiž opravdu není možné zasahovat do lidských záležitostí, pokoušet se je usměrňovat a omezovat, aniž by tím člověk nepoškodil velké množství zájmů. Pokud nepanuje přesvědčení, že ti u moci k tomu získali svolení od nějaké vyšší bytosti, postaví se poškození na odpor.

Tak vzniká myšlenka údajného práva daného Bohem.

Taková smyšlenka byla určitě tím nejlepším, co si bylo možné představit. Podaří-li se přesvědčit dav, že to byl sám Bůh, kdo předurčil určité jedince nebo rasy, aby pro společnost vytvářeli zákony a řídili ji, nikoho ani ve snu nenapadne se proti těmto Prozřetelnostím vyvoleným postavit a všechno, co taková vláda udělá, bude přijato. Vláda založená na božském právu je nesmrtelná.

Podmínkou pro to je jedna jediná skutečnost: že všichni tomuto božskému právu věří.

Jakmile člověka napadne myšlenka, že vůdcové lidu nejsou vedeni Prozřetelností samou, ale čistě lidskými pudy, veškerá prestiž, která je obklopuje, zmizí. Jejich svévolná rozhodnutí se setkají se stejně nelítostným odporem, jaký vyvolá každé lidské rozhodnutí, jehož *prospěšnost* nebyla jasně prokázána.

Je potom úchvatné sledovat teoretiky božského práva, jak velké potíže mají s obhájením *nadlidskosti* rodů, třímajících ve svých rukou moc.

Poslechněme si například M. Josepha de Maistreho:

Člověk si vládce netvoří. Může nanejvýš posloužit jako nástroj suržení jednoho a předání jeho státu králi druhému, jenž sám byl již princem. Nikdy totiž neexistoval jediný královský rod plebejského původu. Kdyby tento jev nastal, znamenal by počátek nové epochy.

...je psáno: Já jsem Stvořitelem králů. To není jen náboženský slogan, jakási kazatelova metafora. To je zkratka a dobře doslovná pravda. To je zákon politického světa. Bůh tvoří krále od základů. Připravuje si královské rody, pěstuje je uvnitř oblak, která zahalují jejich původ. Ta však nakonec zmizí a oni, korunováni slávou a ctí, zaujmou svá místa.⁷⁰

Podle tohoto systému, který vtěluje do určitých lidí vůli (Boží) Prozřetelnosti a který tyto vyvolené, tyto pomazané obdarovává jakoby Božskou pravomocí, nemají *poddání* zjevně vůbec žádná práva. Musí se *bez diskuse* podřídít rozhodnutí vládce, jako by to bylo rozhodnutí samotné Prozřetelnosti.

Dle Plutarchy je tělo nástrojem duše a duše je nástrojem Boha. Podle školy božského práva vybírá Bůh některé duše a používá je jako nástroje k vládnutí světu.

Kdyby lidé *měli víru* v tuto teorii, nic by jistě nemohlo vládu založenou na božském právu znepokojovat.

Bohužel takovou víru lidé úplně pozbyli.

Proč?

Neboť jednoho krásného dne o ní začali pochybovat a přemýšlet, a jak tak přemýšleli, přišli na to, že jim jejich vládcí nevládli o nic lépe, než by si oni, obyčejní smrtelníci bez spojení s Prozřetelností, bývali byli schopni vládnout sami.

⁷⁰ *Du principe générateur des constitutions politiques*, předmluva.

Byla to *svobodná mysl*, která podkopala smyšlenku božského práva do takové míry, že poddaní se monarchům a aristokracii podrobují jen potud, pokud se domnívají, že podrobovat se jim je *v jejich vlastním zájmu*.

Vedla si komunistická smyšlenka o něco lépe?

Podle komunistické teorie, jejímž největším hlasatelem je Rousseau, nepřichází pravomoc shora, ale vychází spíše zezdola. Pravomoci vlády tak již nejsou závislé na Prozřetelnosti Boží, ale odvíjejí se od všeho lidstva, od *jednoho, nedělitelného a svrchovaného* národa.

Komunisté, oddaní přívrženci vlády lidu, předpokládají následující: že je v moci lidského rozumu objevit ty nejlepší zákony a instituce, které se společnosti nejdokonaleji hodí, a že takové zákony se vynoří jako produkt svobodné rozpravy mezi střetávajícími se názory. I když není dosaženo shody, i když nesouhlas přetrvává i po rozpravě, je v právu vždy většina, neboť zahrnuje větší množství rozumných jedinců. (Předpokládá se samozřejmě, že tito jedinci jsou si rovnocenní, jinak by se celá tato konstrukce zhroutila). V důsledku toho trvají komunisté na tom, že rozhodnutí většiny se musí stát *zákonem* a že menšina je povinna se mu podřídit, i kdyby to bylo v rozporu s jejím nejhlubším přesvědčením a poškozovalo by to její nejdůležitější zájmy.

Tolik teorie. Má však v praxi *pravomoc* většinových rozhodnutí tento nezpochybnitelný a absolutní charakter, jak předpokládáme? Je vždy, v každém jednotlivém případě, menšinou respektováno? Mohlo by tomu tak být?

Vezměme si příklad.

Předpokládejme, že socialismu se podaří rozšířit se mezi pracující na venkově, stejně jako se mu to již předtím podařilo u pracujících ve městech, a bude tak podporován většinou v zemi. Těžice z takové situace, vytvoří socialisté většinu v zákonodárném sboru a jmenují socialistického prezidenta. Předpokládejme, že tato většina a tento prezident, obdařeni svrchovanou mocí, nařídí uvalení daně na bohaté ve výši tří miliard k vytvoření práce pro chudé, jak požadoval M. Proudhon. Je pravděpodobné, že by se menšina bez odporu podrobila této nestydaté a absurdní, avšak zcela zákonné a *ústavní* loupeži?

Nikoliv. Bez nejmenší pochybnosti by menšina ani chvíli neváhala přestat uznávat *autoritu* většiny a chránit svůj majetek.

V takovém režimu, stejně jako v tom předchozím, se člověk podrobuje držitelům pravomocí pouze potud, pokud si myslí, že podrobování se jim je v jeho vlastním zájmu.

To nás vede k ujištění, že morální základ moci není ani v systému monopolu, ani v systému komunistickém tak pevný a široký, jak by mohl být v systému svobody.

Režim útisku

Předpokládejme nicméně, že přívrženci *umělého uspořádání*, ať už monopolisté či komunisté, mají pravdu, že společnost není uspořádána přirozeně a že břemeno tvorby a rušení zákonů, které společnost usměřují, spočívá neustále na lidech samotných. Podívejme se, v jak zuboženém stavu by se dnešní svět nacházel. Morální pravomoc vládců závisí *ve skutečnosti* na vlastních zájmech každého, komu je vládnuto. Vzhledem k tomu, že ti, kterým je vládnuto, mají přirozený sklon bránit se čemukoliv, co poškozuje jejich vlastní zájem, vyžadovala by takováto nerespektovaná moc neustálé používání fyzické síly.

Jak monopolisté, tak i komunisté si jsou takové potřeby plně vědomi.

Jestliže se kdokoliv, tvrdí M. de Maistre, pokouší znevažovat pravomoc Bohem vyvolených, přenechejme ho moci světské, nechme popravčího vykonat svou práci.

Jestliže kdokoliv neuznává pravomoc lidem zvolených, říkájí teoretikové Rousseauova učení, jestliže se staví proti jakémukoliv rozhodnutí většiny, potrestejme ho jako nepřitele svrchovaného lidu, nechme gilotinu učinit spravedlnosti zadost.

Obě tato učení, pro něž je umělá organizace výchozím bodem, vedou nutně ke stejnému konci: ÚTISKU.

Svobodný trh při poskytování bezpečnosti

Pokusme se nyní formulovat prostou hypotetickou situaci.

Představme si nově zrozenou společnost: lidé, kteří ji tvoří, pilně pracují a směňují si produkty své práce. Přirozený instinkt těmto lidem říká, že jejich životy, půda, kterou zabírají a obdělávají, a plody jejich práce jsou jejich *majetkem* a že nikdo, s výjimkou jich samotných, nemá právo s tímto majetkem nakládat a zasahovat do něj. Tento instinkt není hypotetický, ten existuje. Člověk je ale stvoření nedokonalé, a tak si práva každého na vlastní život a majetek nebudou všichni vědomi ve stejné míře. Určití jedinci se proto vždy budou pokoušet páchat zločiny na osobách či majetku druhých, ať už násilím či podvodem.

Odtud plyne potřeba existence odvětví, která těmto násilným a podvodným útokům zabraňují či je potlačují.

Předpokládejme, že se objeví člověk nebo skupina lidí, a řekne:

Za určitou odměnu se budu snažit zločinným úkladům proti jednotlivcům a jejich majetku zabraňovat nebo je potlačovat.

Ať se u mne hlásí všichni ti, kteří si přeji, aby jejich osoby a majetek byly chráněny přede všemi útoky.

Co ale udělají spotřebitelé, než uzavřou s tímto *poskytovatelem bezpečnosti* dohodu?

Nejprve si ověří, zda je opravdu dost silný na to, aby je ochránil.

Za druhé si zjistí, zda je jeho pověst taková, že se nebudou muset obávat, že bude sám podněcovat k útokům, které má potlačovat.

A konečně se přesvědčí, zda neexistuje jiný poskytovatel bezpečnosti nabízející stejné záruky, který by jim tuto komoditu nabízel za lepších podmínek.

Takové podmínky mohou nabývat různých podob.

Aby byl schopen zaručit svým spotřebitelům úplnou bezpečnost jejich osob a majetku a v případě újmy jim poskytnout náhradu ve výši utrpěné ztráty, bylo by bezpodmínečně nutné, aby poskytovatel bezpečnosti:

1. zavedl určité postihy pro ty, kteří napadli osoby nebo majetek druhých, a aby spotřebitelé byli ochotni se těmto trestům podrobit v případě, že takové útoky sami spáchají,

2. uvalil na spotřebitele určité nepohodlí za účelem usnadnění dopadení pachatelů zločinu,
3. ke krytí svých nákladů stejně jako svého zisku pravidelně vybíral určitou částku, jejíž výše je závislá na poloze spotřebitelů, jejich konkrétním zaměstnání a na rozsahu, hodnotě a povaze jejich majetku.

Jsou-li tyto podmínky, nezbytné pro provozování tohoto odvětví, pro spotřebitele přijatelné, bude dohoda uzavřena. V opačném případě se spotřebitelé buď bez zajištění bezpečnosti obejdou, nebo se obrátí na poskytovatele jiného.

Vezmeme-li nyní v úvahu zvláštní povahu tohoto odvětví, je zjevné, že poskytovatelé omezí svoji klientelu na určitá teritoria. Nebyli by totiž schopni pokrýt své náklady, kdyby se snažili poskytovat policejní služby v oblastech s několika málo klienty. Jejich zákazníci se přirozeně budou soustřeďovat kolem centra jejich činnosti. Ani tak však nebudou schopni svého postavení zneužívat diktátem vůči spotřebitelům. V případě zákeřného zvýšení cen bezpečnosti by totiž spotřebitelé měli vždy možnost svěřit svou ochranu do rukou nového podnikatele, či do rukou podnikatele sousedního.

Tato možnost spotřebitele nakupovat bezpečnost od kohokoliv se mu zlíbí způsobuje mezi poskytovateli neustálé soupeření, kdy každý z nich usiluje o udržení či rozšíření své klientely prostřednictvím nízkých cen nebo rychlejších, ucelenějších a lepším výkonem spravedlnosti.⁷¹

⁷¹ Adam Smith, jehož obdivuhodný duch všímavosti se rozprostírá do všech oblastí, poznamenává, že výkon spravedlnosti v Anglii získal mnoho v důsledku konkurence mezi různými soudy:

Soudní poplatky byly asi původně hlavním zdrojem příjmu i pro soudy v Anglii. Každý soud se snažil projednat co nejvíce soudních případů, a ochotně se proto ujímal i případů, které pod jeho pravomoc původně ani neměly spadat. Královský soudní dvůr, zřízený pouze pro věci trestní, rozhodoval i ve věcech občanských, jestliže žalobce tvrdil, že se žalovaný při porušení jeho práva dopustil ještě nějakého přestupku nebo přečinu. Soudní dvůr státní pokladny, zřízený k vybírání krá-

Kdyby si naopak spotřebitel nemohl koupit bezpečnost, kde se mu líbí, byli bychom od té chvíle svědky činnosti charakterizované všudypřítomnou svévolí a špatným řízením.

Domáhání se spravedlnosti se stane zdoluhavým a nákladným, policie nesnesitelnou, svoboda jednotlivce již nebude respektována a cena za bezpečnost, vyhnaná monopolistou do závratných výšek, bude nerovnoměrně rozložena dle moci a vlivu té či oné skupiny spotřebitelů. Poskytovatelé bezpečnosti se zapojí do ostrých soubojů s cílem zmocnit se zákazníků toho druhého. Vynoří se zkrátka veškerá tyranie vlastní monopolu nebo komunismu.

Pod vládou principu svobodné konkurence ztrácí válka mezi poskytovateli bezpečnosti naprosto svoje ospravedlnění. Proč by se pouštěli do války? Aby dobyli spotřebitele? Spotřebitelé by se však nenechali dobývat. Dávali by si veliký pozor na to, aby se nenechali chránit někým, kdo by bezohledně napadal osoby a majetek svých rivalů. Kdyby se snad nějaký troufalý dobyvatel snažil stát se diktátorem, okamžitě by na pomoc přivolali všechny svobodné spotřebitele, kteří by byli tímto útokem ohroženi, a naložili by s ním, jak by si zasloužil.

Stejně jako je válka přirozeným důsledkem monopolu, je přirozeným důsledkem svobody mír.

lovských příjmů a k vymáhání pouze těch dluhů, které měly platit králi, rozhodoval i o všech ostatních dlužích, jestliže žalobce tvrdil, že nemůže zaplatit králi, poněvadž žalovaný nechce zaplatit jemu. V důsledku existence těchto fikcí záviselo mnohdy jenom na soudících se stranách, před kterým soudem chtějí mít svou při projednávání; a každý soud se snažil, aby rychlejším vyřizováním sporů a větší nestranností získal co nejvíce případů. O dnešní znamenitý stav anglických soudů zasloužilo se možná do velké míry toto soutěžení, které kdysi vládlo mezi soudci těchto soudů; neboť každý soudce se snažil, aby každé bezpráví bylo u jeho soudu napraveno, pokud to jen zákon dovozoval, co nejrychleji a co nejúčinněji.

The Wealth of Nations (Bohatství národů, sv. II, SNPL, Praha, 1958, str. 290–291). Český překlad vydává v roce 2000 Liberální institut – pozn. překl.

V prostředí vlády svobody by se přirozené uspořádání odvětví poskytování bezpečnosti nijak nelišilo od uspořádání odvětví ostatních. V malých oblastech by mohl postačit jediný podnikatel. Takový podnikatel by mohl odkázat svoji živnost svému synovi, nebo ji prodat jinému podnikateli. Ve větších oblastech by jedna společnost sama o sobě mohla nashromáždit dostatek prostředků k plnění těchto důležitých a náročných úkolů. Byla-li by dobře spravována, mohla by taková společnost jednoduše prosperovat a s ní by se dařilo i bezpečnosti. I v odvětví poskytování bezpečnosti by, stejně jako ve většině odvětví ostatních, nakonec tento posledně zmíněný způsob uspořádání pravděpodobně nahradil uspořádání původní.

Na jednu stranu by to byla monarchie, na druhou stranu by šlo o republiku. Ale byla by to monarchie bez monopolu a republika bez komunismu.

Ať už je to jakkoliv, byla by tato pravomoc uznávána a respektována ve jménu *prospěšnosti* a nejednalo by se o pravomoc uvalenou *násilím*.

Bude bezpochyby předmětem sporu, zda je taková hypotetická situace uskutečnitelná. Navzdory nebezpečí, že budeme považováni za snílky, tvrdíme, že to sporné není a že pečlivé zvážení všech skutečností bude rozhodovat otázku vlády více a více ve prospěch svobody, stejně jako tak činí v případech všech ostatních ekonomických problémů. Co se týče nás, jsme přesvědčeni, že jednoho dne bude situace ve společnosti taková, že bude prosazována *svoboda vlády*, podobně jako se dříve podařilo prosadit svobodu obchodu.

A neváháme dodat, že až bude této změny dosaženo a všechny překážky v cestě svobodného působení přirozených zákonů, ovládajících ekonomický svět, zmizí, bude pro všechny členy společnosti dosaženo *toho nejlepšího možného* postavení.

Kapitola III

Služby obrany na svobodném trhu

Murray Rothbard

*Murray Newton Rothbard (1926-1995) se stal neodmyslitelnou součástí tradice rakouské ekonomické školy a je mnohými uznáván za nástupce Ludwiga von Misesa na pomyslném Olympu tohoto směru ekonomického myšlení. Naposledy působil jako profesor ekonomie na University of Nevada v Las Vegas. Jeho jméno je dodnes synonymem nekompromisní kritiky převládajícího kolektivismu a neúnavného boje za laissez faire. Během svého života napsal 24 knih a tisíce článků. Jeho magnum opus o více jak tisíci stranách *Man, Economy, and State* si v ničem nezádal s Misesovou fenomenální *Human Action* a stal se tím, co po Misesově smrti oživilo zájem o rakouskou školu. Nejenže pokračoval v hodnotově neutrální ekonomické analýze, ale obhajobu myšlenky svobody zakotvil v racionálním systému etiky založeném na respektu k soukromému vlastnictví. Tyto myšlenky rozpracoval ve své knize *The Ethics of Liberty* vydané poprvé v roce 1982.*

Ekonomové bezpočtukrát poukazují na „svobodný trh“, na společenské uspořádání, kde dochází k dobrovolné směně zboží a služeb. Navzdory četnosti pojednání na toto téma přehlíží jejich analýza hlubší implikace, ke kterým svobodná směna vede. Dochází tak k všeobecnému opomíjení skutečnosti, že svobodná směna znamená směnu vlastnických majetkových titulů, a že je proto ekonom povinen zkoumat podmínky a povahu vlastnictví majetku, které by převládaly ve svobodné společnosti. Jestliže svobodná společnost znamená svět, ve kterém nikdo neútočí na životy nebo majetek druhých, pak z toho vyplývá, že mluvíme o společnosti, ve které má každý absolutní majetkové právo na sebe sama a na přírodní zdroje do té doby nikým nevlastněné, které nalezne, přetvoří svou vlastní prací a poté je věnuje druhým, nebo je s nimi vymění.⁷² Pevné vlastnické právo na sebe sama a zdroje, které člověk nalezne, přemění a dá či prodá, vede k vytvoření struktury vlastnictví, která je typická pro kapitalismus svobodného trhu. Ekonom tedy nemůže úplně analyzovat strukturu směny na svobodném trhu bez toho, aniž by vložil teorii vlastnických práv, teorii ospravedlnění majetku, která by musela převládat ve společnosti založené na svobodném trhu.

V analýze svobodného trhu, kterou jsem provedl v knize *Man, Economy, and State*, jsme předpokládali, že nedochází k žádným útokům na majetek, ať již proto, že se všichni dobrovolně zdrží agrese nebo proto, že na svobodném trhu existuje nějaká důsledná obrana, která je postačující k tomu, aby jakékoli takové agresí předešla. Ekonomové ale paradoxně a téměř bez rozdílu předpokládají, že trh musí být udržován svobodný za použití násilných a nesvobodných činností, stručně řečeno pomocí vládních institucí, které stojí mimo tržní vztahy.

Nabídka obranných služeb svobodným trhem by znamenala stvrzení axiomu svobodné společnosti, tj. že nedochází k použi-

⁷² Rothbard, Murray N.: *Man, Economy, and State*, D. Van Nostrand, 1962 (poslední vydání z roku 1995, vydal The Mises Institute – pozn. překl.).

Viz dále Rothbard, Murray N.: *The Ethics of Liberty*, New York University Press, 1998 – pozn. překl.

vání fyzické síly – kromě *obran*y proti těm, kteří sílu používají a útočí na životy a majetek druhých. To by znamenalo vznik situace, kdy by zcela vymizel státní aparát a vláda, protože stát (na rozdíl od všech ostatních osob a institucí ve společnosti) nezískává své příjmy svobodně dohodnutou směnou, ale pomocí systému jednostranného donucení, které se nazývá „zdanění“. Obrana ve svobodné společnosti (včetně takových služeb chránících životy a majetek, jakými jsou policejní ochrana a rozhodnutí soudu) by proto musela být dodávána lidmi nebo firmami, které a) získaly své příjmy dobrovolně a ne donucením a b) neosobují si právo, tak jako to činí stát, na nucený monopol policejní nebo soudní ochrany. Pouze takovéto libertariánské poskytování obranných služeb by bylo slučitelné se svobodným trhem a svobodnou společností. Firmy poskytující obranu by si musely volně konkurovat a nepoužívat násilí proti nikomu, kdo na ně nezaútočí, přesně tak, jak to dělají ostatní firmy, které svobodný trh zásobují zbožím a službami. Služby poskytování obrany, podobně jako všechny ostatní služby, by musely být poskytovány trhem a pouze trhem.

Ti ekonomové a ostatní myslitelé, kteří hájí filozofii *laissez faire*, věří, že svoboda trhu by měla být udržována a že nesmí docházet k porušování vlastnických práv. Nicméně jsou pevně přesvědčeni, že služby obrany *nemohou* být nabízeny trhem, a že obrana proti útokům na majetek musí být proto zajišťována mimo svobodný trh, za použití donucovací síly státu. Použitím této argumentace jsou ale přistiženi při neřešitelném protimlúvu, protože schvalují a obhajují masivní útok na majetek, a to toutéž agenturou (státem), která má lidi proti takovýmto útokům chránit! To proto, že *laissez faire* vláda by nutně musela získat své příjmy útokem na majetek, nazývaným zdanění, a přisvojila by si právo nuceného monopolu poskytování služeb obrany na určitém arbitrárně určeném teritoriu. Tito teoretikové *laissez faire* (ke kterým se v tomto bodě přidávají téměř všichni ostatní autoři) se snaží vysvobodit svou argumentaci z tohoto do očí bijícího protimlúvu tvrzením, že by služby obrany v čistě podobě svobodného trhu poskytovány být *nemohly* a že tedy ti, kteří si vysoce cení účinné obrany proti násilí, by se museli

s existencí státu smířit (navzdory smutným zkušenostem z minulosti, kdy byl stát zdrojem ohromného násilí) jako s nutným zlem, které je k ochraně života a majetku nutné.

Zastánci *laissez faire* předkládají několik výhrad k systému poskytování bezpečnosti svobodným trhem. Jedna výhrada zní, že směna na svobodném trhu předpokládá existenci systému vlastnických práv, a stát je potřeba proto, aby definoval a určoval strukturu takovýchto práv. Viděli jsme ale, že principy svobodné společnosti *obsahují* velmi jednoznačnou teorii vlastnických práv, a to vlastnictví sebe sama a vlastnictví přírodních zdrojů, které byly objeveny a přetvořeny prací člověka. Proto není zapotřebí žádného státu nebo podobné agentury, která by popírala principy trhu, aby definovala nebo určovala vlastnická práva. To může být a také bude učiněno za využití rozumu a samotným tržním procesem. Jakákoli jiná určení a jakékoli jiné definice práv by byly zcela arbitrární a přičily by se principům svobodné společnosti.

Jedna z podobných teorií tvrdí, že obranu musí poskytovat stát, kvůli jedinečnosti obrany jako nutného předpokladu činnosti trhu, což je funkce, bez které by tržní ekonomika nemohla existovat. Tento argument je ale *non sequitur*, který dokazuje až příliš mnoho. Jednalo se o omyl klasických ekonomů, kteří uvažovali o zboží a službách v kategoriích velkých *tříd*. Namísto toho moderní ekonomie ukazuje, že na služby musí být pohlíženo v kategoriích *mezních jednotek*. To proto, že všechny činnosti na trhu jsou marginální. Jestliže začneme uvažovat v celých třídách namísto v mezních jednotkách, objevíme nesčíslné množství nutného, nepostradatelného zboží a služeb, a všechny mohou být považovány za „předpoklady“ tržních činností. Není snad velmi zásadní věcí pro život každého člověka dostatek životního prostoru, nebo potrava, oblečení či přístřeší? Může trh dlouho existovat bez těchto věcí? A co takový papír, který se stal základní rekvizitou pro činnost na trhu v komplexní moderní ekonomice? Musí být z tohoto důvodu všechno uvedené zboží a všechny uvedené služby poskytovány státem a pouze státem?

Zastávce *laissez faire* také předpokládá, že ve společnosti musí existovat jediný nucený monopol donucování a rozhodování, že

musí například existovat jeden Nejvyšší soud, aby vydával konečná a nezpochybnitelná rozhodnutí. Zapomíná ale na to, že svět během své existence žil poměrně spokojeně bez jediného, konečného arbitra na celém svém obydleném povrchu. Argentinci například žijí ve stavu „anarchie“, ve stavu bez vlády ve vztahu k občanům Uruguaye nebo Cejlonu. A přesto jednotliví obyvatelé těchto a jiných zemí žijí a společně obchodují, aniž by se dostávali do neřešitelných právních sporů, a to navzdory neexistenci společné vlády či vládce. Argentinec, který se domnívá, že byl nějakým způsobem poškozen například nějakým obyvatelem Cejlonu, přinese svou stížnost k argentinskému soudu a rozhodnutí argentinského soudu je uznáno soudy cejlonskými, a zase naopak, v případě, že postiženou stranou je obywatel Cejlonu. I když je pravda, že jednotlivé národní státy vedly proti sobě nekonečné války, jednotliví občané různých zemí zvládli navzdory velmi odlišným právním systémům žít spolu harmonicky, bez toho, aby měli nad sebou jednu vládu. Jestliže mohou společně harmonicky žít a obchodovat obyvatelé severní Montany s obyvateli Saskatchewanu, aniž by k tomu potřebovali jednu vládu, mohou tak žít i občané severní a jižní Montany. Stručně řečeno, současné hranice států jsou ryze historické a arbitrární, a neexistuje tudíž žádná větší potřeba existence monopolní vlády nad občany jedné země než jaká potřeba monopolní vlády existuje pro občany dvou rozdílných zemí.

V této souvislosti je ohromně zajímavé, že zatímco zastánci *laissez faire* by měli být z logiky své argumentace horoucími obhájci jediné, sjednocené světové vlády, takže by již nikdo nežil ve stavu „anarchie“ ve vztahu k někomu jinému, téměř nikdy se tak neděje. A jakmile člověk připustí, že jediná světová vláda *není* nutná, kde pak lze udělat logický konec přípustnosti existence jednotlivých států? Jestliže Kanada a Spojené státy mohou být odlišné státy bez toho, aniž by byly osočovány, že jsou ve stavu nepřipustné „anarchie“, proč by se také jih Spojených států nemohl oddělit od zbytku Spojených států? Stát New York od Spojených států? New York City od státu New York? Proč by se nemohl oddělit Manhattan? Každá městská část? Každý blok domů? Každý dům? Každý *člověk*? Jestliže se ale může oddělit od

vlády každý člověk, dospěli jsme vlastně ke zcela svobodné společnosti, kde je obrana spolu se všemi ostatními službami poskytována svobodným trhem a kde přestal existovat stát útočící na majetek a životy obyvatel.

Úloha svobodně si konkurujících soudních systémů byla v západní historii ve skutečnosti mnohem důležitější než se často připouští. Obchodní právo, námořní právo a velká část zvykového práva (common law) začala být rozvíjena soukromými konkurujícími si soudci, kteří byli vyhledáváni soudícími se lidmi pro jejich hluboké znalosti v posuzování té oblasti práva, jíž se daný skutek týkal.⁷³ Trhy v Champagne a velké trhy mezinárodního obchodu ve středověku měly možnost využívat služeb svobodných konkurujících si soudů a lidé mohli prokazovat přízeň těm, které považovali za nejspravedlivější a nejúčinnější.

Dovolte mi nyní podívat se poněkud podrobněji na to, jak by asi vypadal systém poskytování obrany na svobodném trhu. Musíme přiznat, že není možné dopředu předložit přesné institucionální podmínky na libovolném trhu, stejně jako před padesáti lety nebylo možné přesně předvídat dnešní strukturu v odvětví výroby televizí. Můžeme ale postulovat způsob fungování systému policie a soudních služeb poskytovaných na svobodném, konkurenčním trhu. S největší pravděpodobností by tyto služby byly prodávány ve formě dopředu placeného předplatného, kde by se určená cena platila pravidelně a služby by byly dodávány na požádání. Nepochybně by se objevilo mnoho konkurentů a každý by se snažil přilákat zákazníky pro své služby tím, že by svou efektivností a svým čestným chováním usiloval o získání dobrého jména. Je samozřejmě možné, že by v některých oblastech mohla jedna agentura vytlačit z trhu všechny své konkurenty. To se ale nezdá pravděpodobné, když si uvědomíme, že neexistuje žádný teritoriální monopol a že efektivní firmy by mohly otvírat pobočky v ostatních oblastech. Je také pravděpodobné, že dodávky policejních a soudních služeb by byly prová-

⁷³ Viz Leoni, Bruno: *Freedom and the Law*, D. Van Nostrand, 1961.

Viz také Rothbard, Murray: „On Freedom and the Law“, *New Individualist Review*, zima 1962, str. 37–40.

děny pojišťovacími společnostmi, protože snížení zločinnosti na nejmenší možnou míru by bylo v jejich přímém zájmu.

Mezi časté výhrady k uskutečnitelnosti systému tržního poskytování bezpečnosti (jeho *žádoucnost* zde nepředstavuje problém) patří tato: Předpokládejme, že Jones si vybere obrannou agenturu X a Smith si vybere agenturu Y. (Budeme zjednodušeně předpokládat, že obranná agentura vládne jak policejní silou, tak i soudem nebo soudy, ačkoli ve skutečnosti by tyto dvě funkce mohly být bez problémů vykonávány rozdílnými firmami). Smith prohlásí, že byl Jonesem napaden nebo oloupen. Jones toto obvinění popírá. Jak bude v tomto případě vykonána spravedlnost?

Je zřejmé, že Smith vznese proti Jonesovi obvinění, podá proti němu žalobu u soudu a zahájí soudní řízení v systému práva firmy Y. Jones bude vyzván, aby se proti obvinění bránil, i když nemůže dojít k jeho předvedení silou, protože použití jakéhokoli druhu síly proti člověku, který dosud nebyl usvědčen ze spáchání zločinu, je samo o sobě útočným a kriminálním činem, který nemůže být v souladu s principy svobodné společnosti, jež jsme postulovali. Je-li Jones prohlášen za nevinného nebo je-li označen za viníka a souhlasí se soudním rozhodnutím, pak na této úrovni nevzniká žádný problém a soudy Y určí přiměřené prostředky trestu.⁷⁴ Co když ale Jones rozhodnutí soudu zpochybní? V tom případě může předložit případ buď svému soudnímu systému X nebo přímo soukromému odvolacímu soudu, který by také působil v prostředí konkurence. Je nepochybné, že takových soudů by na trhu vzniklo mnoho, aby uspokojily vysokou potřebu takovýchto tribunálů. Existovalo by pravděpodobně pouze něko-

⁷⁴ Předpokládejme, že Smith, který je přesvědčen o Jonesově vině, „vezme zákon do svých rukou“ a nečeká na rozhodnutí soudu. Jak se vypořádat s touto situací? Samo o sobě by to bylo legitimní a nejednalo by se o aktivitu, jež by byla postizitelná jako zločin, protože žádný soud nebo agentura nemá ve svobodné společnosti právo používat k obraně sílu, která by převyšovala totéž právo jakéhokoli jednotlivce. Smith by pak ale musel čelit následkům možného soudního obvinění a procesu vedeného Jonesem, a on sám by musel počítat s trestem, kdyby Jones byl shledán nevinným.

lik systémů odvolacích soudů a každý z nižších soudů by se honosil před svými zákazníky tím, že je členem těch systémů odvolacích soudů, které jsou známy svou efektivností a čestností. Rozhodnutí odvolacího soudu mohou být poté společností považována za závazná. Samozřejmě v základním zákonném ustanovení (Law Code) by byla zakotvena nějaká taková doložka, že rozhodnutí jakýchkoli dvou soudů bude považováno za závazné, tj. tato doložka bude určovat okamžik, ve kterém soudy budou moci provést opatření proti straně, jež byla prohlášena vinnou.⁷⁵

Každý systém práva musí obsahovat nějakou mez, na které se společnost shoduje, mez, kterou končí právní procedura a začíná uplatňování trestu proti usvědčeným zločincům. Nevzniká ale potřeba existence jediného monopolního soudu jako instituce s konečnou rozhodovací pravomocí, a ani by tomu tak ve svobodné společnosti nemohlo být. Libertariánské základní ustanovení by například umožňovalo dvouúrovňový systém odvolání, protože vždy existují dvě protestující strany, navrhovatel a obžalovaný.

Další častou výhradou ke schopnosti fungování systému poskytování bezpečnosti je tato: Nemůže jedna nebo více obranných agentur zneužít svou útočnou sílu ke kriminálnímu chování? Krátce řečeno, nemůže soukromá policejní agentura použít svou sílu a napadnout ostatní nebo nemůže soukromý soud zosnovat tajná ujednání a vydávat podvodná rozhodnutí a tak útočit na majetek a životy svých členů a poškozených, kteří se na něj obrátili? Obecně panuje silné přesvědčení, že ti, kdo navrhuji společnost bez státu, jsou tak naivní a věří, že v takovéto společ-

⁷⁵ Základní zákonné ustanovení ryze svobodné společnosti by jednoduše stanovovalo libertariánský axiom: zákaz jakéhokoli násilí proti osobám nebo majetku druhých (s výjimkou obrany něčího života nebo majetku), kde je majetek definován jako vlastnictví sebe sama plus vlastnictví zdrojů, které člověk nalezl, přetvořil nebo koupil, popřípadě obdržel poté, co vlastnictví bylo již takto přetvořeno. Úlohou tohoto ustanovení by bylo popsat implikace tohoto axiomu (např. libertariánské oddíly v obchodním právu nebo zvykovém právu by byly přijaty, oddíly, které přidal stát, by byly vypuštěny). Ustanovení by bylo poté používáno v konkrétních případech soudci působícími na svobodném trhu a ti by se zavázali řídit se těmito ustanoveními.

nosti budou všichni lidé „dobří“ a nikdo nebude chtít zaútočit na svého souseda. Vůbec však není potřeba předpokládat takovou magickou či zázračnou změnu lidské povahy. Samozřejmě některé soukromé obranné agentury se změní v agentury kriminální, stejně jako někteří lidé se v současnosti stávají zločinci. Jde ale o to, že ve společnosti bez státu nebude existovat žádný systematický, *zákonný* způsob zločinu a agrese, žádný vládní aparát, jehož ovládnutí poskytuje monopolní výsadu provádět útok na životy a majetek druhých. Když existuje stát, pak takový zabudovaný mechanismus existuje, a sice donucovací moc uvalovat daně a nucený monopol účinné ochrany. V systému ryzí svobodné společnosti by bylo velmi obtížné, aby potenciálně zločinná policie nebo zločinné soudnictví získaly moc, protože by zde neexistoval organizovaný státní aparát, aby se moci zmocnil a aby ji používal jako prostředek vládnutí. Vytvořit takové prostředky *de novo* je velmi těžké a samozřejmě téměř nemožné. Podíváme-li se do historie, trvalo státním vládcům staletí, aby vytvořili fungující státní aparát. Navíc by společnost bez státu, založená na ryzím svobodném trhu, obsahovala v sobě zabudovaný systém „vah a protivah“, který by úspěch organizovaného zločinu učinil téměř nemožným. Mnoho se o systému „vah a protivah“ mluvilo v americkém systému, ale to, co zde existuje, lze jen těžce nazvat protiváhami, protože každá z institucí, která má plnit tuto úlohu, je agenturou ústřední vlády a nakonec i vládní strany, která vládu vytvořila. Systém vah a protivah ve společnosti bez státu spočívá právě ve *svobodném trhu*, tj. v existenci svobodně si konkurujících policejních a soudních agentur, které by se asi rychle mobilizovaly, aby se postavily jakékoli agentuře stojící mimo zákon.

Je pravdou, že nemůže existovat žádná absolutní garance, že se ryzí tržní společnost nestane obětí organizované zločinnosti. Tento koncept je ale daleko spíše uskutečnitelný než *skutečně* utopická myšlenka přísně omezené vlády, myšlenka, která v historii nikdy nefungovala. Na tom také není nic překvapivého, protože monopol na provádění agrese a záměrná absence protivah svobodného trhu, které jsou přímo zabudovány v konceptu státu, umožnily zpřetrhat všechny záruky, které do tohoto sys-

tému vkládali v dobré víře mnozí lidé. Nakonec je třeba si uvědomit, že nejhorší, k čemu by mohlo dojít, by bylo opětné ustavení státu. A protože stát je to, co máme *nyiní*, experimentováním s myšlenkou společnosti bez státu nelze nic ztratit a bylo by možné pouze získat.

Mnozí ekonomové se staví proti myšlence poskytování obrany trhem z toho důvodu, že obrana je jedna z věcí spadajících do kategorie údajných „kolektivních statků“, které mohou být dodávány pouze státem. Tato mylná teorie byla již vyvrácena na jiných místech.⁷⁶ Dva z mála ekonomů, kteří připustili možnost ryze tržní obrany, napsali:

„Kdyby pak jednotlivci byli ochotni platit dostatečně vysokou cenu, ochrana, obecné vzdělávání, kultura, armáda, námořnictvo, policie, školy a parky by mohly být placeny skrze individuální iniciativu, stejně tak jako jídlo, oblečení a automobily.“⁷⁷

Hunter a Allen ve skutečnosti velmi podcenili schopnost soukromého sektoru poskytovat tyto služby, protože nucený monopol, který získává své příjmy v důsledku zevšeobecněného útlaku a donucení a ne z dobrovolných plateb zákazníků, má sklon být evidentně méně efektivní než svobodně si konkurující soukromé podnikání, které dodává tyto služby. Zaplacená „cena“ by byla spíše velkým ziskem pro společnost a spotřebitele, než aby se jednalo o dodatečně uvalené náklady.

Ryzí svobodný trh je tedy zcela neslučitelný s existencí státu, s existencí této instituce, která má údajně „bránit“ životy a majetek a která sama spočívá na jednostranném používání síly proti soukromému majetku – na daních. Na svobodném trhu by

⁷⁶ Rothbard, op. cit. str. 883–86.

Viz také např. Rothbard, Murray: „The Fallacy of the Public Sector“, v *Logic of Action II: Applications and Criticism from the Austrian School*, Edward Elgar, 1997 nebo

Hoppe, Hans-Hermann: *Economics and Ethics of Private Property*, Kluwer, 1993 – pozn. překl.

⁷⁷ Hunter, Merlin H. a Allen, Harry K.: *Principles of Public Finance*, Harper & Bros., 1940, str. 22.

obrana proti násilí byla služba jako každá jiná, již lze získat od volně si konkurujících soukromých organizací. Jakékoli problémy, které v této oblasti nastanou, mohou být v praxi snadno řešeny pomocí tržního procesu, tedy téhož procesu, který již vyřešil nesčíslné množství organizačních problémů, jež byly mnohem komplikovanější. Ti ekonomové a zastánci *laissez faire*, minulí i současní, kteří se zastavili u nemožně utopického ideálu „omezené“ vlády, jsou uvězněni v hlubokém vnitřním rozporu. Tento rozpor některých zastánců *laissez faire* byl velmi jasně formulován britským politickým filozofem Auberonem Herbertem:

„A' přinutí B', aby s ním spolupracoval, nebo B' přinutí A'. V žádném případě nemůže platit, jak se tvrdí, že spolupráce může být zajištěna až tehdy, když jedna skupina přinutí jinou vytvořit stát. Kdyby to měla být pravda, co se pak stalo s naším systémem individualismu? A' polapil B' nebo B' A', a přinutil ho zapojit se do systému, se kterým nesouhlasí, vybírá od něj služby a platby, které nechce poskytovat, stal se tak vlastně jeho pánem – není tohle jen druh socialismu v omezené míře?... Věřím-li, že mínění každého jednotlivce, který se neprovinil agresí proti svému sousedu, je svrchované, co se týče jeho činností, a že to je základní kámen individualismu, popírám, že A' a B' mohou jít k C' a nutit ho vytvořit stát a vybírat od něj jisté platby a požadovat jisté služby ve jménu státu. A jdu ještě dále a tvrdím, že když jednáte tímto způsobem, najednou obhajujete stát a tím i socialismus.“⁷⁸

⁷⁸ Herbert, Auberon a Levy, J.H.: *Taxation and Anarchism*, The Personal Rights Association, 1912, str. 2–3.

Kapitola IV

Soukromé poskytování obrany

Hans-Hermann Hoppe

*Profesor Hans-Hermann Hoppe je čelným současným představitelem rakouské školy. Je profesorem ekonomie na University of Nevada, kde v letech 1985–95 vyučoval spolu s Murrayem Rothbardem. Je autorem řady knih např. *Eigentum, Anarchie, und Staat* (1987), *A Theory of Socialism and Capitalism* (1989), *The Economics and Ethics of Private Property* (1993). Profesor Hoppe působí jako ko-editor časopisů *The Quarterly Journal of Austrian Economics* a *The Journal of Libertarian Studies*. Jeho práce byly přeloženy do deseti jazyků.*

Mezi všeobecně nejvíce přijímané názory naší doby, které mají zároveň nejzávažnější důsledky, patří víra v kolektivní bezpečnost. Na této víře nespočívá nic menšího než legitimita moderního státu.

Ve svém textu ukáží, že myšlenka kolektivní bezpečnosti je mýtem, který neposkytuje žádné ospravedlnění existenci moderního státu, a že veškerá bezpečnost je a musí být poskytována soukromě. Než ale dospějeme k tomuto závěru, provedu analýzu celého problému. Nejprve budu ve dvou krocích rekonstruovat mýtus kolektivní bezpečnosti, a při analýze každého z nich nadnesu několik teoretických problémů.

Mýtus kolektivní bezpečnosti může být nazýván také hobbesovským mýtem. Thomas Hobbes a mnoho politických filozofů a ekonomů po něm tvrdilo, že jsou-li lidé ponecháni v přirozeném stavu (in the state of nature), budou nepřetržitě usilovat o zničení jeden druhého. *Homo homini lupus est*. Moderní mluvou bychom řekli, že jsou-li lidé ponecháni v přirozeném stavu, bude nepřetržitě docházet k nedostatečné produkci bezpečnosti. Každý jedinec se svými prostředky a možnostmi zabezpečení bude na svou obranu vydávat příliš málo, z čehož vyplývá, že lidé budou mezi sebou neustále válčit. Řešením této údajně neúnosné situace je podle Hobbese a jeho následovníků instituce státu. Aby mohlo dojít k nastolení mírové spolupráce mezi dvěma lidmi, potřebují tito lidé (A a B) třetí nezávislou stranu (S) jako soudce poslední instance a udržovatele smíru. Tato třetí strana (S) není ovšem pouze dalším jedincem, a statek, který S poskytuje, obrana, není pouze dalším „soukromým“ statkem. S je *suverénem*, a jako takový má dvě výlučné pravomoci. Za prvé může S trvat na tom, že jeho *subjekty* A a B se nebudou snažit nalézt obranu u nikoho jiného než u něj, tj. S je vynucený teritoriální monopolista v poskytování bezpečnosti. Za druhé, S může rozhodnout jednostranně o tom, kolik budou A a B platit za svou vlastní bezpečnost, tj. S má moc uvalit daně, aby mohl poskytovat bezpečnost „kolektivně“.

V reakci na tento argument nemá příliš smysl vést diskuse o tom, zda je člověk podobný vlku a je tak špatný, jak předpokládá Hobbes. Na tomto místě bych chtěl pouze poznamenat, že Hob-

besova teze zjevně nemůže znamenat, že člověk je hnán pouze a výlučně agresivními instinkty. Kdyby tomu tak bylo, lidstvo by vymřelo již dávno. Skutečnost, že se tak nestalo, ukazuje, že člověk je také vybaven rozumem a je schopen omezit své přirozené pudy. Hlavní spor je tedy v řešení, které Hobbes předkládá. Je při dané povaze člověka jako bytosti vybavené rozumem navrhované řešení problému nedostatečné bezpečnosti vylepšením situace? Může instituce státu snížit lidské agresivní chování a podpořit mírovou spolupráci, a tím zajistit větší bezpečnost a ochranu jednotlivců? Problémy Hobbesova řešení jsou zřejmé. Především: bez ohledu na to, jak jsou lidé špatní, S – ať je jím král, diktátor nebo volený prezident – je stále jedním z nich. Povaha člověka se nijak nepromění tím, že se stane oním S. A jak může S poskytovat lepší ochranu pro A a B, když je musí nejprve zdanit, aby je poté mohl chránit? Nenalézáme již zde rozpor v konstrukci S jako ochránce majetku, který ovšem musí majetek vyvlastňovat? Není ve skutečnosti přesně toto nazýváno – a nutno říci že mnohem přesněji – *výpalným*? Zopakujme tedy, aby nedošlo k omylu, jakou situaci řešíme. S nastolí mír mezi A a B, ale pouze tak, že on sám na oplátku oloupí oba mnohem efektivněji. S je zcela jistě lépe chráněn, ale čím více je chráněn on, tím méně jsou A a B chráněni před jeho útoky. Kolektivní bezpečnost není, jak se zdá, lepší než soukromá bezpečnost. Je to pouze soukromá bezpečnost státu (S), které je dosaženo pomocí vyvlastňování, tj. ekonomického odzbrojení svých subjektů. Zastánci státu od Thomase Hobbesa po Jamese Buchanana dále tvrdí, že stát (S) poskytující obranu se objevil jako výsledek jistého druhu „konstituční“ smlouvy.⁷⁰ Kdo se zdravým rozumem

⁷⁰ Buchanan, James M. a Tullock, Gordon: *The Calculus of Consent*, University of Michigan Press, 1962.

Buchanan, James M.: *The Limits of Liberty*, University of Chicago Press, 1975 (slovenský překlad *Hranice slobody* vydalo nakladatelství Archa v roce 1996 – pozn. překl.).

Pro kritiku viz Rothbard, Murray N.: „Buchanan and Tullock's *Calculus of Consent*,“ v idem. *The Logic of Action*, sv. 2, *Applications and Criticism from the Austrian School*, Edward Elgar, 1995.

by ale souhlasil se smlouvou, která by dovolovala jeho ochránci jednostranně (a neodvolatelně) určit množství peněz, které ochraňovaný musí platit za svou ochranu? Ve skutečnosti to také nikdy nikdo neudělal!⁸⁰

Dovolte mi nyní přerušit tuto diskusi a vrátit se k rekonstrukci hobbesovského mýtu. Jakmile jednou předpokládáme, že kvůli zajištění mírové spolupráce mezi A a B je nutná existence státu (S), vyplývají z toho dva závěry. Jestliže existuje více než jeden stát (S1, S2, S3), pak stejně tak, jako údajně nemůže být mír mezi A a B bez S, tak také nemůže existovat mír mezi státy S1, S2 a S3, dokud budou ve vztahu k sobě existovat v přirozeném stavu (tj. ve stavu anarchie). Následně je k tomu, aby bylo dosaženo *univerzálního* míru, nutná politická centralizace, unifikace a konečně vytvoření jediné světové vlády.

Podívejme se nejprve na to, co může být považováno za nesporné. Začneme tvrzením, že výše uvedený argument, tak jak je předložen, je správný. Pokud je správná premisa, pak z ní vyplývají popsané důsledky. Na první pohled se zdá, že empirický předpoklad, který obsahuje hobbesovský pohled, je také podepřen skutečností. Je pravdou, že státy jsou neustále mezi sebou ve válečném konfliktu a že se objevuje historická tendence k politické centralizaci a vytvoření globální vlády. K rozporům dochází pouze tehdy, když vysvětlujeme tuto skutečnost a tuto tendenci a dále tehdy, pokud označíme jediný sjednocený světový stát za zlepšení v poskytování bezpečnosti a ochrany jednotlivců.

Především se ukazuje, že existuje empirická anomálie, kterou nedokáže hobbesovská teorie vysvětlit. Důvod válečných půtek mezi různými státy (S1, S2 a S3) je podle Hobbese ten, že tyto státy jsou k sobě navzájem ve stavu anarchie. Před ustavením jediného světového státu budou ovšem nejen S1, S2 a S3 navzájem ve stavu anarchie, ale ve skutečnosti každý subjekt jednoho

Idem. „The Myth of Neutral Taxation“, *ibid.*

Hoppe, Hans-Hermann: *The Economics and Ethics of Private Property*, Kluwer, 1993, 1. kapitola.

⁸⁰ Pro diskusi o tomto konkrétním bodu viz Spooner, Lysander: *No Treason: The Constitution of No Authority*, Pine Tree Press, 1996.

státu bude ve stavu anarchie ve vztahu ke každému subjektu jakéhokoli jiného státu. Z toho vyplývá, že by mělo existovat stejně tolik válek a agrese mezi jednotlivými občany různých států jako mezi jednotlivými státy. Empiricky tomu tak ovšem není. Soukromé vztahy mezi cizinci jsou výrazně méně nepřátelské než vztahy mezi jednotlivými státy. Na tom není nic překvapivého. Koneckonců stát (S), na rozdíl od všech jeho subjektů, může při provádění svých zahraničních aktivit spoléhat na domácí zdanění. Je-li mu dána přirozená lidská agresivita, není pak nasnadě, že bez ohledu na to, jaká byla jeho původní prohlášení, bude S bezostyšnější a agresivnější ve svém chování vůči cizincům, pokud může náklady takového chování přesunout na ostatní? Samozřejmě, že jsem ochoten postoupit větší riziko a podniknout více provokací a agrese, když mohu přinutit ostatní, aby za to zaplatili. A zcela jistě existuje tendence státu – tedy toho subjektu, který organizuje vydírání a vyžaduje výpalné – rozšiřovat svůj teritoriální monopol na ochranu na úkor ostatních států a tedy přivodit jako konečný výsledek mezistátní konkurence světovou vládu.⁸¹ Jaké je to ale zlepšení v poskytování bezpečnosti a ochrany jednotlivcům? Zdá se, že výsledkem je pravý opak. Světový stát je vítězem všech válek a posledním vyděračem a výběřčím výpalného, který přežil. Nečiní jej právě toto obzvláště nebezpečným? A nebude fyzická síla jakékoli celosvětové vlády nesrovnatelně větší v porovnání se silou jakéhokoli ze subjektů jí podřízených?

Empirické důkazy

Dovolu mi v tomto okamžiku na chvíli přerušit mé abstraktní teoretické úvahy a podívat se v krátkosti na empirické důkazy, vztahující se k diskutovanému problému. Jak bylo uvedeno v úvodu práce, mýtus kolektivní bezpečnosti je jak velmi rozšířený, tak i neobyčejně závažný. Neznám žádný výzkum v této oblasti, ale dovolím si předpovědět, že hobbesovský mýtus je

⁸¹ Viz Hoppe, Hans-Hermann: „The Trouble With Classical Liberalism,“ *Rothbard-Rockwell Report* 9, č. 4, 1998.

uznáván mnohem více než devadesáti procenty dospělé populace. To, že někdo něčemu věří, ovšem nic neříká o tom, zda je to pravda. Spíše dochází k tomu, že když někdo věří v něco, co je mylné, způsobí, že jeho aktivity povedou k neúspěchu. Jak je to tedy s důkazy? Podporují Hobbese a jeho následovníky, nebo potvrzují opak, tedy obavy a tvrzení zastánců anarchie?

Spojené státy americké byly explicitně založeny jako stát-ochránce á la Hobbes. Dovolte mi ilustrovat to na citaci z Jeffersonova *Prohlášení nezávislosti*: „Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni, že jsou obdařeni svými Stvořitelem určitými nezcizitelnými Právy, že mezi tato Práva náleží Život, Svoboda a sledování osobního štěstí. – Že k zajištění těchto práv se ustavují mezi lidmi Vlády, odvozující svoji oprávněnou moc ze souhlasu těch, jimž vládnou.“ Stojí to tu jasně psáno. Vláda Spojených států byla ustanovena, aby plnila jednu jedinou úlohu: chránila život a majetek. Měla by proto posloužit jako skvělý příklad pro posouzení platnosti hobbesovského požadavku na existenci státu jako ochránce. Jaké je postavení naší ochrany a mírové lidské spolupráce po více než dvou staletích jeho existence? Je možné považovat americký experiment s minimálním státem za úspěch?

Podle projevů vládců našeho státu a jejich intelektuálních bodyguardů (kterých je více než kdy předtím) jsme lépe chráněni a jsme ve větším bezpečí než kdykoli v minulosti. Jsme údajně chráněni před globálním oteplováním a ochlazováním, před vymíráním zvířat a rostlin, zneužíváním manželů a manželek, rodičů a dětí, před zneužíváním zaměstnavateli, dále jsme chráněni před chudobou, nemocemi, živelními pohromami, ignorancí, předsudky, rasismem, sexismem, homofóbií a nepřeborným množstvím ostatních veřejných nepřátel a veřejných hrozeb. Aby nám stát mohl poskytnout veškerou tuto ochranu, musí státní představitelé vyvlastnit každým rokem více než 40 procent příjmu soukromých výrobců. Vládní dluhy a závazky bez ustání rostou, a tak zvyšují potřebu vyvlastňování v budoucnosti. Tím, že bylo zlato nahrazeno vládními papírovými penězi, příkře vzrostla finanční nejistota, a tak jsme nepřetržitě okrádáni v důsledku znehodnocování měny. Každá, i ta nejnepatrněj-

ší oblast soukromého života, majetku, obchodu a uzavíraných dohod je regulována stále větší horou zákonů (legislativy), a tím se vytváří neustálá právní nejistota a morální hazard. Postupně jsme byli připraveni o právo exkluze, které je základem samotného konceptu soukromého majetku. Jako prodávající nemůžeme prodávat komu chceme, a jako kupující si nemůžeme vybrat, od koho si přejeme nakoupit. Jako členům různých sdružení nám není dovoleno uzavřít jakoukoli omezující smlouvu, která by pro nás všechny byla vzájemně výhodná. Jako Američané musíme přijímat emigranty, které nechceme mít za své sousedy. Jako učitelé se nemůžeme zbavit mizerných a neposlušných studentů. Jako zaměstnavatelé musíme trpět neschopné zaměstnance včetně těch, kteří pouze rozkládají pracovní morálku. Jako majitelé domů jsme nuceni potýkat se s tím, že ve svých domech musíme trpět darebné nájemníky. Jako bankéřům a majitelům pojišťoven je nám zakazováno vyhýbat se velkému riziku. Jako majitelé restaurací a barů musíme do svých zařízení vpouštět i nevíтанé hosty. A jako členové soukromých sdružení jsme nuceni přijímat jedince a provádět činnosti, které jsou porušením našich vlastních pravidel a omezení. Stručně řečeno, čím více zvýšil stát své výdaje na sociální politiku a veřejnou bezpečnost, tím více byla pošlapána naše práva k soukromému majetku, tím více našeho majetku nám bylo vyvlastněno, konfiskováno, zničeno nebo znehodnoceno, a tím více jsme byli připraveni o samotný základ vlastní ochrany: ekonomickou nezávislost, finanční sílu a osobní bohatství.⁶² Za každým prezidentem a prakticky každým členem Kongresu zůstala cesta posetá stovkami tisíc, jestli ne miliony bezejmenných obětí, které byly osobně ekonomicky zruinovány, zbankrotovaly, byly ožebračeny, lidé v zoufalství, strádající a frustrovaní.

Tento obrázek je ještě horší, vezmeme-li v úvahu zahraniční politiku. Nikdy během celé historie žádná zahraniční armáda nenapadla teritorium kontinentálních Spojených států. (Pearl

⁶² Viz Hoppe, Hans-Hermann: „Where The Right Goes Wrong,“ *Rothbard-Rockwell Report* 8, č. 4, 1997.

Harbor byl výsledkem předcházející americké provokace.) A přesto mají Spojené státy tu čest mít vládu, která vyhlásila válku velké části svých vlastních obyvatel a podílela se na svévolném vyvraždění stovek tisíc lidí. Navíc, zatímco vztahy mezi občany Spojených států a cizinci se nezdají být neobvykle rozporuplné, prováděla americká vláda téměř od svého vzniku neúnavnou agresivní, expanzivní politiku. Začalo to španělsko-americkou válkou, vrcholilo za první a druhé světové války a pokračuje do současnosti. Vláda Spojených států se zapletla do stovek zahraničních konfliktů a dosáhla pozice dominantní světové imperialistické mocnosti. Takže téměř každý prezident od počátku tohoto století je odpovědný za vraždy, zabijení a hladovění bezpočtu nevinných zahraničních obyvatel po celém světě. Stručně řečeno, zatímco my jsme se stali bezmocnějšími, chudšími a jsme vystaveni většímu ohrožení a nejistotě, vláda Spojených států se stala ještě bezostyšnější a agresivnější. Ve jménu národní bezpečnosti nás brání, vybavena ohromnými zásobami útočných zbraní a zbraní hromadného ničení, a zastrašuje stále nové, malé i velké „Hitlery“ a všechny možné „hitlerovské“ sympatizanty kdekoli na světě, mimo území Spojených států.⁸³

Empirické důkazy se proto zdají být jasné. Víra ve stát-ochránce se ukazuje být zjevně mylná a americký experiment s minimálním státem představuje totální neúspěch. Vláda Spojených států nás nechrání. Naopak. Neexistuje větší nebezpečí pro náš život, majetek a prosperitu než vláda Spojených států, a obzvláště prezident Spojených států je největším nebezpečím ohrožujícím svět a ozbrojenou hrozbou; je schopen zahubit každého, kdo se mu postaví na odpor, a zničit celý svět.

Co si myslet o reakci zastánců státu

Reakce zastánců státu je podobná reakci zastánců socialismu, kteří se museli vypořádat se skličující ekonomickou výkonností Sovětského svazu a jeho satelitů. Nezpochybňují důkazy neu-

⁸³ Viz Denson, John (ed.): *The Costs of War*, Transaction Publishers, 1997.

spokojivého vývoje, ale snaží se tvrdit, že tyto skutečnosti jsou výsledkem systematického rozporu (odchylky) mezi „skutečným“ stavem na jedné straně a „ideálním“ neboli „pravým“ státem-ochráncem, respektive socialismem na straně druhé. Socialisté dodnes tvrdí, že „pravý“ socialismus nebyl vyvrácen empirickými důkazy, a že by vše dopadlo dobře a nastala by nevídaná prosperita pro všechny, jen kdyby byl uskutečněn socialismus ne Stalinův, ale socialismus Trockého, Bucharina nebo nejlépe nějaká jejich vlastní verze socialismu. Podobně zastánci státu interpretují všechny důkazy svědčící o opaku jako pouhou náhodu. Bývalo by prý stačilo, kdyby se k moci dostal nějaký jiný prezident v tom či onom období, nebo kdyby ta nebo ona ústavní změna nebo dodatek byly přijaty, a všechno by prý bývalo dobře dopadlo a následovala by bezprecedentní bezpečnost a mír. Samozřejmě, že k tomu údajně ještě může dojít v budoucnosti, pokud budou uskutečněny jejich vlastní politiky.

Ludwig von Mises nás naučil, jak reagovat na socialistickou strategii vytáček (imunizaci).⁸⁴ Dokud definující charakteristika – či esence – socialismu, tj. neexistence soukromého vlastnictví výrobních faktorů, zůstane zachována, nemůže žádná reforma tento systém zachránit. Myšlenka socialistické ekonomie je *contradictio in adjecto* a tvrdit, že socialismus reprezentuje vyšší, efektivnější způsob společenské výroby, je absurdní. Aby mohlo dojít k dosažení cílů každého člověka efektivně a bez plýtvání v rámci směnné ekonomiky založené na dělbě práce, je nutné, aby člověk prováděl peněžní výpočty (nákladové účetnictví). Vždy, když opustíme systém primitivní soběstačnosti rodinné ekonomiky, je nutné používat peněžní výpočty jako jediný nástroj racionální a efektivní činnosti. Pouze tím, že člověk bude schopen aritmeticky porovnat vstupy a výstupy při použití společného prostředku směny (peněz), může určit, zda jeho činnost je úspěšná nebo není. Socialismus ale znamená něco zcela jiného. Znamená, že neexistuje vůbec žádné hospodářství

⁸⁴ Mises, Ludwig von: *Socialism*, Liberty Classics, 1981.

Hoppe, Hans-Hermann: *A Theory of Socialism and Capitalism*, Kluwer, 1989, 6. kapitola.

(ekonomika), nedochází k žádnému hospodaření, protože za těchto podmínek nejsou peněžní výpočty a nákladové účetnictví z definice možné. Jestliže neexistuje soukromé vlastnictví výrobních prostředků, pak neexistují žádné ceny pro žádné výrobní prostředky a není tedy možné určit, jsou-li či nejsou využívány hospodárně. Socialismus proto není vyšším stupněm výroby, nýbrž představuje ekonomický chaos a návrat k primitivismu.

Murray N. Rothbard nám vysvětlil, jak odpovídat na strategii vytáček zastánců státu.⁸⁵ Rothbardova lekce, přestože je stejně jednoduchá a jasná a přestože má ještě větší okamžité implikace, zůstala do dnešních dnů daleko méně známá a nedoceněna. Rothbard vysvětloval, že dokud definující charakteristika – či esence – státu zůstane zachována, bude každá reforma, ať již na úrovni personální nebo ústavní, odsouzena k nezdaru. *Je-li dán* základní princip vlády – monopol na výklad práva a moc vybírat daně – každá představa o omezení její moci a ochraně života a majetku jedinců je iluzorní. Pod monopolní ochranou musí cena za vymáhání práva a poskytování ochrany růst a kvalita musí klesat. Ochraná agentura placená z daní je kontradikcí v termínech a uvedené uspořádání povede k ještě vyšším daním a dalšímu snížení ochrany jedinců. I kdyby vláda omezila svou činnost výlučně na ochranu existujících vlastnických práv (tak, jak to má činit každý stát-ochránce), okamžitě vyvstane další otázka, *kolik* bezpečnosti má být poskytnuto. Odpověď vlády motivované (tak jako jsou všichni ostatní) vlastním zájmem a snahou omezit vlastní námahu, ale navíc vybavené jedinečnou mocí vybírat daně, bude nevyhnutelně stále stejná: *maximalizovat výdaje* na obranu – je třeba si uvědomit, že je myslitelné, aby téměř veškeré bohatství národa bylo spotřebováno na pokrytí nákladů ochrany – a zároveň *minimalizovat množství* poskytované ochrany. Monopol na produkci práva musí navíc vést ke snížení kvality vymáhání práva a poskytování ochrany. Jestliže se člověk může obrátit při domáhání se spravedlnosti a ochrany

⁸⁵ Rothbard, Murray N.: *The Ethics of Liberty*, New York University Press, 1998, obzvláště kapitoly 22 a 23.

pouze na vládu, pak jak spravedlnost tak i ochrana budou více nakloněny vládě, bez ohledu na ústavy a nejvyšší soudy. Konec konců i ústavy a nejvyšší soudy jsou *státními* ústavami a *státními* soudy, a tak jakékoli omezení moci státu, které mohou obsahovat, je prováděno lidmi téže instituce. Takže definice majetku a ochrany bude nepřetržitě měněna a působnost jurisdikce bude narůstat a měnit se ve prospěch státu.

Rothbard proto tvrdí, že z uvedeného vyplývá, že stejně jako socialismus nemůže být reformován, ale musí být odstraněn, aby mohlo být dosaženo prosperity, nemůže být reformována instituce státu, nýbrž musí být odstraněna, aby bylo možné dosáhnout spravedlnosti a ochrany jednotlivců. „Obrana ve svobodné společnosti (včetně takových služeb chránících životy a majetek jako jsou policejní ochrana a rozhodnutí soudu),“ uzavírá Rothbard, „by proto musela být poskytována lidmi nebo firmami, které a) získaly své příjmy dobrovolně a ne útlakem a b) nečiní si právo – tak jako stát – na povinný monopol policie nebo právní ochrany... Firmy zajišťující bezpečnost si musí volně konkurovat a nepoužívat násilí proti nikomu, kdo na ně nezaútočí, stejně jako všechny ostatní firmy, které svobodný trh zásobují zbožím a službami. Služby poskytování bezpečnosti, podobně jako všechny ostatní služby, budou poskytovány trhem a pouze trhem.“⁸⁶ To znamená, že každý vlastník soukromého majetku by měl možnost podílet se – ve spolupráci s ostatními vlastníky a s využitím jejich majetku – na výhodách dělby práce a hledat lepší ochranu svého majetku než mu umožňuje obrana vlastními silami. Každý by mohl nakupovat a prodávat, komu by chtěl, mohl by uzavírat smlouvy o ochraně a právních službách s kýmkoli by chtěl, a každý by mohl v kterýkoli okamžik tuto spolupráci přerušit a rozhodnout se opět pro ochranu svého majetku vlastními silami, nebo změnit svou příslušnost k nějaké ochranné instituci.

⁸⁶ Rothbard, Murray N.: *Power and Market*, Sheed Andrews and McMeel, 1977, str. 2, přetištěno jako III. kapitola této publikace – pozn. překl.

Soukromé poskytování bezpečnosti

Poté, co jsem rekonstruoval mýtus kolektivní bezpečnosti – mýtus státu – a provedl jeho kritiku na teoretickém a empirickém základě, musím nyní přistoupit k předložení pozitivních důvodů pro existenci soukromého poskytování bezpečnosti a ochrany. Aby mohl být odstraněn mýtus kolektivní bezpečnosti, není postačující pochopit *chyby* obsažené v myšlence státu-ochránce. Stejně důležité, ne-li důležitější, je jasně pochopit to, jak by efektivně fungoval alternativní systém bezpečnosti bez existence státu. Rothbard, který stavěl na průkopnické analýze francouzsko-belgického ekonoma Gustava de Molinariho⁸⁷, nám nastínil fungování systému poskytování ochrany a bezpečnosti na principech volného trhu.⁸⁸ Za mnohé také vděčíme Morrisovi a Lindě Tannehillovým a jejich skvělým postřehům a analýze tohoto problému.⁸⁹ Navážu na práce těchto autorů, představím hlubší analýzu a nabídnu *úplnější* pohled na alternativní systém poskytování bezpečnosti bez účasti státu a jeho schopnosti vypořádat se s útoky nejen jednotlivců nebo gangů, ale obzvláště *států*.

Existuje široce sdílená shoda (mezi liberály a libertariány jako je Molinari, Rothbard a Tannehillovi stejně jako mezi většinou ostatních komentátorů tohoto problému), že výdaje na obranu představují jistý druh pojišťovací prémie (ceny). Dále, což by zdůraznili obzvláště Rothbard a Tannehillovi, jsou v rámci komplexní moderní ekonomiky založené na celosvětové dělbě práce

⁸⁷ Molinari, Gustave de: *The Production of Security*, Center for Libertarian Studies, 1977.

Výňatek z tohoto díla byl v češtině poprvé otištěn v časopise *LAISSEZ-FAIRE* v březnu 1999, celý text tvoří II. kapitolu této publikace – pozn. překl.

⁸⁸ Rothbard, Murray N.: *Power and Market*, 1. kapitola (zde jako III. kapitola; český překlad vydává na přelomu roku 1999/2000 Liberální institut pod názvem *Trh a státní moc* – pozn. překl.), idem., *For A New Liberty*, Collier, 1978, 12. a 14. kapitola.

⁸⁹ Tannehill, Morris a Linda: *The Market for Liberty*, Laissez Faire Books, 1984, obzvláště 2. část.

nejpravděpodobnějšími kandidáty na nabízení ochrany a obranných služeb pojišťovací agentury. Čím lepší ochrana pojištěného majetku, tím menší úhrada škod, a tím nižší náklady pro pojišťovatele. Poskytování účinné obrany se zdá být ve finančním zájmu každého pojišťovatele, a ve skutečnosti i nyní, přestože stát omezuje tyto činnosti a brání jim, poskytují pojišťovací agentury širokou paletu ochrany a odškodnění (kompenzací) poškozeným soukromým subjektům. Pojišťovací společnosti splňují také druhý základní požadavek. Je zřejmé, že každý, kdo nabízí ochrannou službu, musí přesvědčit své zákazníky, že je schopen dostát svým slibům. Jinak nezíská žádné klienty. Znamená to, že musí vlastnit ekonomické prostředky (lidi a fyzické zdroje) nutné k tomu, aby se vypořádal s nebezpečím reálného světa, ať skutečným nebo potenciálním. V tomto ohledu se zdají být pojišťovací společnosti také skvělými kandidáty. Fungují na národní a dokonce mezinárodní úrovni a vlastní značný majetek, rozptýlený na velkém území, i mimo hranice pouze jednoho státu. Z tohoto důvodu mají samy zjevný zájem na účinné obraně, a jsou velké a ekonomicky silné. Navíc jsou všechny pojišťovací společnosti provázány předivem smluvních vztahů o vzájemné pomoci a arbitráži, stejně jako systémem mezinárodních zajišťovacích společností, které reprezentují spojenou ekonomickou sílu, jež zastíní sílu většiny, ne-li všech existujících vlád.

Chci dále analyzovat a systematicky vyjasnit tento návrh: ochrana a obrana jsou pojištěním a mohou být poskytovány pojišťovacími agenturami. K dosažení tohoto cíle je třeba pojednat o dvou věcech. Za prvé: člověk se nemůže pojistit proti všem rizikům svého života. Nemohu se například pojistit proti spáchání sebevraždy nebo proti tomu, že si sám zapálím vlastní dům, že se stanu nezaměstnaným, že se mi nebude chtít ráno vstát z postele, nebo proti tomu, že nebudu postižen ztrátami z podnikání, protože v každém z uvedených případů mám úplnou nebo částečnou kontrolu nad pravděpodobností možného výsledku. Tato a podobná rizika musí člověk podstupovat individuálně. Nikdo kromě mne se s nimi pravděpodobně nemůže vypořádat. Vzniká tedy první otázka: Co činí ochranu a obranu rizikem

spíše pojistitelným než nepojistitelným? Koneckonců, jak jsme právě viděli, není tato věc zcela zřejmá. Není skutečností, že každý má značnou kontrolu nad pravděpodobností útoku na svou osobu a majetek? Nepřivádím záměrně útok tím, že zaútočím, nebo vyprovokuji například někoho jiného? Nestává se pak ochrana, podobně jako sebevražda nebo nezaměstnanost, nepojistitelným rizikem, se kterým se každý musí vyrovnat výlučně sám?

Odpovědí je kvalifikované ano a ne. Ano do té míry, do jaké nikdo nemůže nabídnout *bezpodmínečnou* ochranu, tj. pojištění proti jakékoli možné invazi. Znamená to, že bezpodmínečnou ochranu může poskytnout pouze, je-li to vůbec možné, každý jednotlivec sám sobě. Odpověď je ale ne *do té míry*, co se týče podmíněčné ochrany. Pojištěny nemohou být pouze ty útoky a invaze, které jsou vyprovokovány obětí. Proti nevyprovokovaným a tedy náhodným útokům se ale pojistit lze.⁹⁰ To znamená, že ochrana se stává pojistitelným statkem pouze do té míry, do jaké pojišťovací agent smluvně omezí aktivity pojištěného tak, aby vyloučil každou možnou provokaci z jeho strany. Různé pojišťovací společnosti mohou mít odlišná ustanovení týkající se konkrétních definic provokace, nemůže ale existovat rozdíl mezi pojišťovateli, který by se týkal principu, že každý musí systematicky vyloučit (zakázat) veškeré provokativní a agresivní činnosti svých klientů.

Jakkoli se zdá být první úvaha o výhradně obranné – neagresivní a neprovokativní – povaze obranného pojištění elementární, její význam je zcela zásadní. Je to proto, že z ní na jedné

⁹⁰ Pro pojednání o „logice“ pojištění viz Mises, Ludwig von: *Human Action*, Regnery, 1966, 6. kapitola.

Rothbard, Murray N.: *Man, Economy, and State*, Mises Institute, 1993, str. 498, poznámka pod čarou.

Hoppe, Hans-Hermann: „On Certainty and Uncertainty, Or: How Rational Can Our Expectations Be?“ *Review of Austrian Economics*, sv. 10, č. 1, 1997.

Viz také Mises, Richard: *Probability, Statistics, and Truth*, Dover, 1957.

Knight, Frank H.: *Risk, Uncertainty, and Profit*, University of Chicago Press, 1971.

straně vyplývá, že žádný známý agresor a provokatér by nebyl schopen nalézt někoho, kdo by jej pojistil, a zůstal by tedy ekonomicky izolovaný, slabý a zranitelný. Na druhou stranu z ní vyplývá, že každý, kdo by chtěl více ochrany než kolik je schopen si zajistit vlastní sebeobranou, by ji mohl získat pouze tehdy, pokud by se podřídil specifickým pravidlům neagresivního, civilizovaného chování. Mimoto dojde k tomu, že čím více lidí se pojistí (a v moderní směnné ekonomice požaduje většina lidí pro svou obranu více než pouhou sebeobranu vlastními silami), tím větší ekonomický tlak bude vyvíjen na zbylé nepojištěné, aby přijali stejné nebo podobné standardy neagresivního společenského chování. Navíc konkurence mezi pojišťovateli, kteří budou soutěžit o dobrovolně platící klienty, povede k tlaku na pokles cen pojištění majetku. Zároveň vznikne tendence ke standardizaci a sjednocování výkladu majetkových a smluvních práv. Vzniknou smlouvy o ochraně majetku, ve kterých budou jednotlivě specifikovány charakteristiky výrobků a majetku obecně. Z ustálené spolupráce mezi různými pojišťovateli ve vzájemných arbitrážních řízeních bude docházet ke standardizaci a unifikaci pravidel pro postupy, dokazování a řešení konfliktů (včetně kompenzací, restitucí, trestu a odškodnění), což povede ke stálému nárůstu právní jistoty. Každý by byl zapojen tím, že by nakoupil ochranné pojištění, do globálního konkurenčního procesu snahy o minimalizaci agrese (a tedy maximalizaci obranné ochrany) a jeden každý konflikt a požadavek náhrady, bez ohledu na to, kde k němu došlo nebo kdo a proti komu jej vedl, by spadl do jurisdikce buď jedné nebo více určených konkrétních pojišťovacích společností a byl by řešen pomocí jejich vzájemně definovaných procesů arbitráže.

Více o pojištění agrese

Nyní musíme odpovědět na druhou otázku. I když je uznán status obranné ochrany jako pojistitelného statku, je třeba vzít v úvahu, že existují zásadně odlišné formy pojištění. Uvažujme nejprve pouze dva charakteristické příklady: pojištění proti přírodním katastrofám jako jsou zemětřesení, záplavy nebo huri-

kány, a pojištění proti průmyslovým nehodám nebo neštěstím jako jsou nefunkčnost a závadnost výrobků, výbuchy apod. První uvedený příklad může sloužit jako příklad skupinového neboli vzájemného pojištění. Některé oblasti jsou více náchylné k přírodním katastrofám, jiné méně. Výsledkem je, že poptávka po pojištění a jeho cena bude v některých oblastech vyšší než v jiných. Přesto ale na všechna místa *uvnitř* jistých teritoriálních hranic bude pojišťovatel pohlížet jako na místa homogenní s ohledem na uvažované riziko. Pojišťovatel pravděpodobně zná četnost a rozsah příslušného jevu pro region jako celek, ale neví nic o konkrétním riziku nějakého konkrétního místa uvnitř této oblasti. V tomto případě bude každý pojištěný člověk platit stejné pojistné za pojištěnou hodnotu a souhrn tohoto pojistného vybraného v daný okamžik bude patrně postačovat na pokrytí způsobených škod ve stejném časovém období (jinak by pojišťovatel utrpěl ztrátu). Jednotlivá individuální rizika jsou tedy sloučena a pojištěna společně.

Naproti tomu může průmyslové pojištění sloužit jako příklad individuálního pojištění. Situace při tomto pojištění je odlišná od pojištění proti přírodním katastrofám, protože pojistné riziko je výsledkem lidské činnosti, tj. výrobního úsilí. Každý výrobní proces je pod kontrolou jednotlivého výrobce. Nikdo ale *nezamýšlí* neúspěch nebo nepřipravuje katastrofu, a jak jsme ukázali, pouze náhodné – nezamýšlené – pohromy jsou pojistitelné. I když je výroba z velké části kontrolována a v zásadě úspěšná, každý výrobce a každá výrobní technologie je předmětem příležitostných nehod a poruch, které jsou mimo dosah kontroly – existuje jisté chybové rozpětí. Ale jako výsledek individuální výroby a výrobních postupů, i když se jedná o výsledek nezamýšlený, se riziko průmyslových nehod z podstaty liší od jednoho výrobce a výrobního postupu k druhému. Proto také riziko různých výrobců a výrobních technologií nemůže být sloučeno a každý výrobce musí být pojištěn jednotlivě. V tomto případě bude pravděpodobně pojišťovatel muset znát četnost problematických jevů v čase, nic ale neví o pravděpodobnosti události v kterémkoli konkrétním časovém okamžiku, kromě toho, že v každém okamžiku ten který výrobce vyrábí a výrobní technologie je

v provozu. Nelze očekávat, že pojistné vybrané během daného období bude dostatečné k tomu, aby pokrylo všechny požadavky náhrad, které budou v tomto období vzneseny. Spíše bude platit předpoklad, který může vést k dosažení zisku, že veškeré pojistné vybrané během mnoha období bude dostačující k tomu, aby pokrylo všechny požadavky náhrad v tomtéž časovém úseku složeném z mnoha období. Z toho vyplývá, že pojišťovatel musí držet kapitálové rezervy, aby mohl dostát svým smluvním povinnostem, a při výpočtu pojistného musí brát v úvahu současnou hodnotu těchto rezerv.

Druhou otázkou pak je, jaký druh pojištění může být použit při ochraně proti agresí a útokům ostatních aktérů? Může být poskytnuto skupinové pojištění, podobně jako v případě přírodních katastrof, nebo musí být nabídnuto individuální pojištění, jako je tomu v případě průmyslových nehod?

Dovolte mi poznamenat hned na úvod, že oba druhy pojištění představují pouze dva možné extrémy na ose a že umístění jakéhokoli konkrétního rizika na této ose není jednoznačně dáno. V důsledku vědeckého a technologického pokroku v meteorologii, geologii nebo stavebních technologiích je například možné, že rizika, která byla původně považována za homogenní (která dovozovala využití skupinového pojištění), se mohou měnit na rizika více a více dehomogenizovaná. Pozoruhodná je tato tendence v oblasti lékařského a zdravotního pojištění. S rozvojem genetiky a genového inženýrství – genetického otisku – se lékařská a zdravotní rizika, která byla dříve považována za homogenní (nespecifická) s ohledem na velká množství lidí, stávají riziky stále konkrétnějšími a heterogennějšími.

Uvědomíme-li si tuto skutečnost, je možné říci něco konkrétního obzvláště o ochranném pojištění? Domnívám se, že ano. Koneckonců platí, že ačkoli každé pojištění vyžaduje, aby riziko bylo náhodné z pohledu pojišťujícího a pojištěného, událost agresivního napadení se zřetelně odlišuje od přírodních a průmyslových neštěstí. Zatímco přírodní a průmyslové nehody jsou výsledkem přírodních sil a fungování zákonů přírody, agrese je výsledkem lidské činnosti. Zatímco příroda je slepá a nerozlišuje mezi lidmi, ať již v daném okamžiku nebo během jisté doby,

agresor může diskriminovat a záměrně si vybírat konkrétní oběti a volit časování svého útoku.

Politické hranice a pojištění

Dovolte mi nejprve postavit do protikladu pojištění ochrany v sebeobraně s pojištěním proti přírodním katastrofám. Často je používána analogie mezi těmito dvěma pojištěními, a je proto poučné prozkoumat, zda je tato analogie pravdivá, či do jaké míry. Analogie říká, že stejně jako je každý jedinec na určitém geografickém území ohrožen stejným rizikem zemětřesení, záplav nebo hurikánů, je také každý obyvatel uvnitř nějakého území – například Spojených států nebo Německa – vystaven stejnému riziku, že se stane obětí útoku ze zahraničí. Nehledě na jistou umělou podobnost obou případů, ke které se brzy vrátím, je jednoduché si uvědomit dvě základní selhání této analogie. Především, hranice oblastí zemětřesení, záplav nebo hurikánů jsou stanoveny a vytyčeny dle objektivních fyzikálních kritérií, a proto mohou být označeny za neutrální. Politické hranice jsou zcela odlišné povahy – jsou umělé. Hranice Spojených států se měnily během celého 19. století a Německo neexistovalo jako jednotný útvar do roku 1871, skládalo se z téměř 50 samostatných zemí. Samozřejmě by nikdo netvrdil, že tyto změny hranic Spojených států nebo Německa byly výsledkem objevu, že bezpečnostní riziko každého Američana nebo Němce uvnitř většího útvaru, ať již Spojených států nebo Německa, bylo – na rozdíl od dřívějšího názoru, který byl opačný – homogenní (identické).

Existuje ale ještě jedno zjevné selhání. Příroda (zemětřesení, záplavy, hurikány) je při ničení slepá. Nerozlišuje mezi hodnotnějšími a méně hodnotnými územími a objekty a ve svém ničení nedokáže dělat rozdíly. Agresor je ale při útoku ve zcela odlišné situaci – může rozlišovat a také tak činí. Neútočí na bezcenná území a nesnaží se získat bezcenné věci, jako je například Sahara, ale vybírá si území a věci, které cenné jsou. Za jinak nezměněných okolností platí, že čím je území nebo věc hodnotnější, tím pravděpodobněji se stane cílem invaze.

Vzniká tak další zásadní otázka. Jestliže jsou politické hranice arbitrární a útoky nejsou v žádném případě plošné, ale cílené na konkrétní hodnotná místa a věci, existují nějaké nearbitrární hranice oddělující jednotlivé zóny (útoky) se stejným bezpečnostním rizikem? Odpověď zní: ano. Takovéto nearbitrární hranice jsou hranice soukromého majetku. Soukromý majetek je výsledkem přivlastnění, popřípadě výroby konkrétních fyzických předmětů nebo výsledkem činností konkrétních jedinců na konkrétních územích. Každý vlastník (ten, kdo si danou věc přivlastnil nebo ji vyrobil) dokazuje svými činnostmi, že přivlastněné nebo vyrobené věci považuje za hodnotné, jinak by si je nepřivlastnil nebo by je nevyráběl. Hranice majetku všech lidí jsou objektivní a intersubjektivně zjistitelné. Jsou vymezeny rozsahem a velikostí věcí přivlastněných, popřípadě vyrobených každým jednotlivcem. Všechny hranice všech hodnotných míst a věcí odpovídají hranicím veškerého majetku. V každém konkrétním okamžiku je každé hodnotné místo nebo věc někým vlastněno. Nevlastněna zůstávají pouze místa a věci, které nemají žádnou hodnotu.

Každý vlastník, který je obklopen ostatními lidmi, se může stát cílem útoku nebo invaze. Každý majetek – na rozdíl od věci, o které nemá nikdo zájem – je nutně hodnotný, a každý vlastník se tedy stává možným cílem agresivních tužeb ostatních lidí. Proto bude každý vlastník při rozhodování o umístění a druhu svého majetku brát v úvahu mezi mnoha jinými faktory i faktor bezpečnostní. Za jinak stejných okolností bude každý upřednostňovat bezpečnější místa a druhy majetku před méně bezpečnými. A tak bez ohledu na to, kde se majetek nachází a jaká je jeho fyzická podoba, každý vlastník již proto, že neopustil svůj majetek při vědomí možné agrese, demonstruje své osobní odhodlání jej ochraňovat a bránit.

Jestliže jsou ale hranice soukromého majetku jedinými nearbitrárními hranicemi nacházejícími se v systematickém vztahu k riziku agrese, vyplývá z toho, že existuje tolik různých bezpečnostních zón, kolik je jednotlivých vlastněných majetků, a že tyto zóny nejsou větší než rozsah těchto majetků. Z toho je patrné, že pojištění majetku proti agresi se zdá být – dokonce více než

případ průmyslových nehod – příkladem spíše individuální než skupinové (společné) ochrany.

Zatímco riziko nehody individuálního výrobního procesu je typicky nezávislé na umístění (to znamená, že kdyby byla táž výroba téhož výrobce zahájena na jiném místě, pravděpodobnost chyby by zůstala stejná), riziko agrese proti soukromému majetku (výrobnímu závodu) se liší podle umístění. Majetek z podstaty toho, že si ho někdo soukromě přivlastnil nebo vyrobil, je vždy zřetelný a rozlišitelný. Každý majetek je umístěn na nějakém místě a je pod kontrolou různých lidí. Každé umístění je tedy spojeno s jedinečným bezpečnostním rizikem. Svou bezpečnost mohou ovlivnit tím, když se například usadím na venkově nebo ve městě, na kopci nebo v údolí, blízko nebo daleko od řeky, moře, přístavu, železnice nebo ulice. Ve skutečnosti dokonce ani spojitá území nemají stejné riziko. Je rozdíl, když se například usidlím výš nebo níž v horách než můj soused, dál po proudu či proti proudu, blíže k moři nebo dál od něj, nebo prostě severněji, jižněji, západněji nebo východněji od něj. Navíc každý majetek, bez ohledu na to, kde se nachází, může být svým majitelem utvářen a přetvářen tak, aby zvýšil své bezpečí a snížil pravděpodobnost agrese. Majitel si může například opatřit zbraň nebo bezpečnostní schránku. Majitel může také například být schopen sestřelit útočící letadlo ze své zahrady nebo vlastnit laserovou zbraň, která dokáže usmrtit útočníka ve vzdálenosti tisíců mil. Takže každé místo je jedinečné a každý majetek se odlišuje od jiného majetku. Každý majitel bude muset být pojištěn individuálně a aby tak mohl učinit, každý pojišťovatel proti agresi musí mít dostatečné kapitálové rezervy.

Demokratický stát a totální válka

Obvykle zmiňovaná analogie mezi pojištěním proti přírodním katastrofám a vnější agresi je fundamentálně mylná. Protože agrese není nikdy nediskriminativní, ale je vždy výběrová a cílená, je taková i obrana. Každý musí bránit různá území a různé věci, a ničí bezpečnostní rizika nejsou stejná jako rizika někoho jiného. A přece jen tato analogie obsahuje zrnko pravdy. Jistá

podobnost mezi přírodními katastrofami a vnější agresí *není* ale kvůli povaze agrese a obrany, ale kvůli poněkud specifické povaze *státní* agrese a obrany (mezistátní válka). Jak je vysvětleno výše, stát je agenturou, která vykonává vynucenou teritoriální monopolní ochranu a má moc uvalovat daně, a jako taková bude relativně agresivnější, protože může přesunout náklady takového chování na své subjekty. Existence státu nezvyšuje ale pouze četnost agresí, ale mění také jejich povahu. Z existence států, a obzvláště států demokratických vyplývá, že agrese a obrana – válka – bude mít tendenci změnit se v totální, nediskriminující válku.⁹¹

Strategie jak útočícího tak bránícího bude proto nyní odlišná. Zatímco útočník bude stále muset vybírat cíle svého útoku, když ne pro nic jiného, tak proto, že i agentury vybírající daně (státy) čelí nakonec omezenosti dostupných zdrojů, nemá žádnou nebo jen velmi malou motivaci vyvarovat se kolaterálních škod nebo je minimalizovat. Naopak. Protože celá populace a veškeré národní bohatství je zapojeno do obranného boje, kolaterální škody, ať již na životech nebo majetku, jsou dokonce žádoucí. Neexistuje žádné jasné rozlišení mezi bojujícími a nebojujícími. Každý se stává nepřítelem a veškerý majetek poskytuje podporu napadené bránící se vládě. Všichni a všechno se proto stává lovnou zvěří. Podobně také bránící se stát nebude brát příliš do úvahy kolaterální škody vyplývající z jeho vlastní odvety proti útočníkovi. Každý občan útočícího státu se stává nepřítelem a veškerý majetek jeho obyvatel je nepřátelským majetkem a stává se

⁹¹ Pro diskusi o vztahu mezi státem a válkou a historické přeměně omezené (monarchistické) války ve válku totální (demokratickou) viz Krippendorff, Ekkerhard: *Staat und Krieg*, Suhrkamp, 1985; Tilly, Charles: „War Making and State Making as Organized Crime,“ v Evans, Peter B., Rueschemeyer, Dietrich, Skocpol, Theda (ed.): *Bringing the State Back In*, Cambridge University Press, 1985; Fuller, John F. C.: *The Conduct of War*, Da Capo Press, 1992; Howard, Michael: *War in European History*, New York University Press, 1976; Hoppe, Hans-Hermann: „Time Preference, Government, and the Process of De-Civilization,“ v Denson, John V.: *The Cost of War*, Transaction Publishers, 1997; Kuehnelt-Leddihn, Erik von: *Leftism Revisited*, Regnery, 1990.

proto možným cílem odplaty. Navíc, každý stát bude v souladu s charakterem mezistátní války vyvíjet a používat více zbraní hromadného ničení jako atomové bomby, namísto přesných zbraní s dalekým dosahem, jako již zmiňované laserové zbraně.

Jak je vidět, podobnost mezi válkou a přírodními katastrofami (jejich údajné nediskriminační ničení a devastace) je výlučně znakem světa ovládaného státy.

Pojištění a motivace

Nyní se dostáváme k poslednímu problému. Viděli jsme, že stejně jako všechny majetek je soukromý, musí být veškerá obrana pojištěna individuálně pomocí kapitálově vybavených pojišťovacích agentur, podobně jako je tomu u pojištění průmyslových nehod. Viděli jsme ale také, že obě formy tohoto pojištění se liší v jednom zásadním ohledu. V případě obranného pojištění hraje úlohu umístění pojištěného majetku. Pojistné vztahené k pojištěné hodnotě se bude na různých místech lišit. Navíc může docházet k tomu, že pozice agresora se může měnit, stejně jako arzenál jeho zbraní. Zároveň se s přítomností států zcela mění charakter agrese. Takže i při daném původním umístění majetku se cena ve vztahu k pojištěné hodnotě může měnit spolu se změnami ve společenském klimatu či změnami prostředí v okolí daného místa. Jak by reagoval systém konkurujících si pojišťovacích agentur na tyto změny? Jak by se vypořádal speciálně s existencí států a státní agrese?

Při hledání odpovědi na tyto otázky je důležité si připomenout pár základních ekonomických poznatků. Za jinak nezměněných okolností upřednostňují obecně soukromí vlastníci majetku, a soukromí podnikatelé obzvláště, místa s nízkými náklady na obranu (nízkým pojistným) a rostoucí hodnotou majetku před místy s vysokými náklady na obranu a klesající hodnotou majetku. Z toho vyplývá tendence k migraci lidí a zboží z oblastí s vysokým rizikem a klesající hodnotou majetku do oblastí s nízkým rizikem a rostoucí hodnotou majetku. Navíc existuje přímá vazba mezi náklady na ochranu a hodnotou majetku. Za jinak nezměněných okolností platí, že vyšší náklady na ochranu (vyšší

riziko útoku) způsobuje nižší nebo klesající hodnotu majetku, a nižší náklady na ochranu způsobují vyšší nebo rostoucí hodnotu majetku. Tyto zákony a tendence utvářejí fungování konkurenčního systému agentur pojišťujících bezpečnost.

Především proto platí, že zatímco monopolista čerpající své příjmy z daní bude mít snahu zvyšovat náklady a cenu ochrany, soukromé pojišťovací agentury, uvažující kategorie zisku a ztráty, budou usilovat o snížení nákladů ochrany a dojde tedy k poklesu cen. Zároveň tyto pojišťovací agentury mají největší zájem na růstu hodnoty majetku, protože ten způsobuje nejen zvýšení hodnoty jejich vlastního majetku, ale hlavně způsobuje, že bude existovat více majetku jiných lidí, který budou moci pojišťovat. Naproti tomu v případě, když se zvýší riziko agrese a poklesne hodnota majetku, bude existovat menší hodnota, která může být pojištěna, a náklady ochrany a cena pojištění porostou, což jsou špatné podmínky pro působení pojišťovatele. Pojišťovací společnosti budou tudíž pod neustálým ekonomickým tlakem, aby podporovaly prvně uvedené příznivé podmínky pro jejich obchod a zamezovaly vzniku nepříznivých podmínek, které byly uvedeny jako druhé v pořadí.

Tento druh stimulů má zásadní význam pro chování pojišťovatelů. Především, ve zdánlivě jednodušším případě ochrany proti běžným zločinům a zločincům by systém konkurujících si pojišťovatelů vedl k dramatické změně současné politiky ochrany proti zločinu. Abychom mohli docenit rozsah této změny, je poučné podívat se nejdříve na současný, a tedy všem známý systém státem provozované politiky ochrany před zločinem. Ačkoli je v zájmu státních úředníků bojovat proti běžnému soukromému zločinu (už kvůli tomu, že tak zbude více majetku, který lze poté zdanit), nemají tito úředníci placení z daní žádný (nebo jen velmi malý) zájem na efektivní prevenci zločinu. Nebo jinak, když ke zločinu dojde, nemají zájem na odškodnění poškozeného a zatčení a potrestání útočnicka. V demokratických podmínkách navíc platí, že spáchané bezpráví bude ještě větší. Důvodem je, že každý – agresor stejně jako neagresor a každý z obyvatel v oblasti s vysokým výskytem zločinu stejně jako s nízkým – může volit a být zvolen do vládního úřadu, začne docházet k systematické

redistribuci majetkových práv od neagresorů k agresorům a od obyvatel z oblastí s nízkou úrovní zločinu k obyvatelům z oblastí s vysokou úrovní zločinu, a tak bude vlastně zločin podporován. Proto také dosáhl v současnosti zločin a následně poptávka po službách soukromě poskytované bezpečnosti nejrůznějšího druhu takového historického rozměru. Je ještě více pobuřující, že namísto toho, aby byla odškodněna oběť zločinu, kterému se nezabránilo prevencí (jak by tomu mělo být), nutí vláda oběti tentokrát v roli daňových poplatníků uhradit ještě jednou náklady spojené se zatčením, uvězněním, rehabilitací a případně i zábavou jejich agresorů. A místo toho, aby vláda požadovala vyšší ceny za ochranu v oblastech s vysokou zločinností a nižší v oblastech s nízkou zločinností, jako by to dělal soukromý pojišťovatel, dělá pravý opak. Uvaluje vyšší daně na oblasti s nižší zločinností a vysokou hodnotou majetku než v oblastech s vysokou zločinností a nízkou hodnotou majetku, či dokonce obyvatele těchto oblastí – „slums“ -- dotuje na úkor prvně zmíněných. Nahlodává tak společenské podmínky, které jsou pro zločin nepříznivé a na druhé straně podporuje ty, které vytvářejí pro zločin podmínky příznivé.⁹²

Fungování konkurujících si pojišťovatelů by bylo zcela odlišné. Především by platilo, že kdyby se pojišťovatel nevěnoval prevenci zločinu, musel by odškodnit oběť. Efektivní předcházení zločinu by bylo tedy základní snahou pojišťovatelů. A i kdyby se jim stále nedařilo zločinu předcházet, měli by zájem být efektivní

⁹² Pro diskusi o minulosti i současnosti zločinu a trestu viz Anderson, Terry a Hill, P. J.: „The American Experiment in Anarcho-Capitalism: The Not So Wild, Wild West,“ *Journal of Libertarian Studies*, sv. 3, č. 1, 1979; Benson, Bruce L.: „Guns for Protection, and Other Private Sector Responses to the Government's Failure to Control Crime,“ *Journal of Libertarian Studies*, sv. 8, č. 1, 1986; McGrath, Roger D.: *Gunfighters, Highwaymen, and Vigilantes: Violence on the Frontier*, University of California Press, 1984; Wilson, James Q. a Hernstein, Richard J.: *Crime and Human Nature*, Simon and Schuster, 1985; Banfield, Edward C.: *The Unheavenly City Revisited*, Little, Brown, 1974.

Journal of Libertarian Studies je možné nalézt na internetové adrese <http://www.libertarianstudies.org> – pozn. překl.

v detekci, zatčení a potrestání zločinců, protože v případě nalezení a uvěznění viníka by jej (a nikoliv oběť, tj. svého pojištěnce) pojišťovatel přinutil zaplatit škody a náklady spojené s odškodněním.

Podobně jako v současnosti pojišťovny udržují a stále obnovují podrobný místní inventář hodnoty majetku, udržovaly by a nepřetržitě doplňovaly podrobný místní seznam zločinů a zločinců. Za jinak nezměněných okolností platí, že riziko agrese proti místům se soukromým majetkem roste s blízkostí, počtem a zdroji potenciálních agresorů. Pojišťovatel by proto měl zájem na sběru informací o aktuálních zločinech a známých zločincích a místech, kde se vyskytují, a v jejich společném zájmu na minimalizaci škod na majetku by bylo sdílet navzájem tyto informace (podobně jako banky v současnosti navzájem sdílejí informace o úvěrových rizicích). Navíc by pojišťovatelé měli zvláštní zájem na sběru informací o potenciálních (doposud nespáchaných a neznámých) zločinech a agresorech, což by vedlo k zásadnímu zprůhlednění a zdokonalení současných – státních – statistik týkajících se zločinnosti. Aby mohli předvídat budoucí dopad zločinu a vypočítat tedy své současné ceny (pojistné), dávali by pojišťovatelé do souvislosti četnost, popis a podobu zločinů a zločinců se sociálním charakterem prostředí, ve kterém ke zločinu dochází a kde se zločinci pohybují, a vytvořili by a neustále by (v důsledku tlaku konkurence) zdokonalovali složité systémy demografických a sociologických indikátorů zločinu.⁹³ To znamená, že by byla popsána každá oblast a bylo by vyhodnoceno její riziko co se týče velikosti indikátorů zločinu, jako jsou věková struktura, struktura dle pohlaví, ras, národností, etnických skupin, náboženství, jazyků, povolání a příjmů.

Následkem toho, a v příkrém rozporu se současným stavem, by vymizelo veškeré přerozdělování bohatství a příjmů mezi

⁹³ Pro přehled rozsahu, v jakém oficiální státní statistiky týkající se obzvláště zločinu záměrně přehlíží, dezinterpretují, případně překrucují známé skutečnosti z důvodů tzv. veřejné politiky (politické korektnosti) viz Rushton, Philippe J: *Race, Evolution, and Behavior*, Transaction Publishers, 1995; Levin, Michael: *Why Race Matters*, Praeger, 1997.

regiony, rasami, národnostmi, etniky, náboženskými a jazykovými skupinami. Tento zdroj nepřetržitého společenského konfliktu by byl nadobro odstraněn. Namísto toho by tvořící se struktura cen (pojistného) měla tendenci přesně odrážet riziko každého území a obzvláště jeho společenského prostředí, takže by nikdo nebyl nucen platit v pojistném riziko nikoho jiného kromě sebe a riziko spojené s konkrétním okolím, ve kterém žije. Ještě důležitější je ale to, že systém založený na konkurenci pojišťovatelů proti agresi, který by vycházel z neustále doplňovaného a zdokonalovaného systému statistik zachycujících zločinnost a hodnotu majetku, by byl doprovázen zmiňovanou migrací ze „špatných“ oblastí (oblastí s vysokým rizikem a nízkou hodnotou majetku) do oblastí „dobrých“ (s nízkým rizikem a vysokou hodnotou majetku), a tak by podporoval tendence k civilizačnímu pokroku (a ne decivilizaci).

Vlády, a demokratické vlády obzvláště, narušují „dobré“ a podporují „špatné“ oblasti pomocí daní a politiky přerozdělování. Činí tak také – a patrně se škodlivějšími následky – pomocí své politiky nucené integrace. Tato politika má dva aspekty. Na jedné straně nucená integrace znamená, že majitelé a obyvatelé „dobrých“ míst a lokalit, kteří jsou postaveni před problém imigrace, musí přijmout bez diskriminace každého domácího imigranta, ať již jako turistu projíždějícího po veřejných komunikacích nebo jako spotřebitele, zákazníka, obyvatele nebo souseda. Jejich vlády jim zakazují, aby zabránili ve vstupu komukoli, včetně těch, kteří představují nežádoucí potenciální riziko. Na druhou stranu nucená integrace znamená pro majitele a obyvatele „špatných“ míst a oblastí, kteří jsou svědky emigrace spíše než imigrace, že je jim bráněno v účinné sebeobraně. Místo toho, aby jim bylo umožněno zbavit se vlastními silami zločinu tak, že vyhostí známé zločince ze svého sousedství, jsou svými vládami nuceni se neustále se svými agresory stýkat.⁹⁴

⁹⁴ Viz Hoppe, Hans-Hermann: „Free Immigration or Forced Integration,“ *Chronicle*, červenec, 1995.

Výsledky fungování systému soukromých pojišťovatelů ochrany by byly zcela odlišné od všech těchto známých decivilizačních efektů a tendencí typických pro ochranu proti zločinu, organizovanou státem. Je zřejmé, že by se pojišťovatelům nepodařilo zcela odstranit rozdíly mezi „dobrymi“ a „špatnými“ oblastmi. Je také docela možné, že tyto rozdíly by se ještě zvýraznily. Pojišťovatelé by byli vedeni svým vlastním zájmem o to, aby zvyšovali hodnotu majetku a snižovali náklady na ochranu, což by podporovalo tendenci ke zlepšení a zdokonalení jak „dobrých“, tak „špatných“ oblastí. V „dobrých“ oblastech by pojišťovatelé přijali politiku selektivní imigrace. Na rozdíl od státu by nemohli a nechtěli přehlížet požadavky pojištěných na selektivní přístup k imigrantům. Naopak. Pojišťovatelé by měli sami ještě větší zájem na této diskriminaci než kterýkoli jejich klient. Usilovali by o přijímání pouze těch imigrantů, jejichž přítomnost by přispívala ke snížení rizika zločinu a zvyšovala hodnotu majetku, a o vylučování těch, jejichž přítomnost vede k vyššímu riziku a nižším hodnotám majetku. To znamená, že pojišťovatelé by usilovali o zefektivnění a zdokonalení této své činnosti spíše než aby se snažili diskriminaci odstranit. Pojišťovatelé by na základě svých statistik zločinů a statistik hodnoty majetku a také proto, aby snížili náklady ochrany a zvětšili hodnotu majetku, vytvářeli a neustále zdokonalovali nejrůznější restriktivní (vylučující) pravidla a postupy, vztahující se k imigraci a imigrantům, a tak dodali kvantitativní přesnost (v podobě rozdílných cen) hodnotě diskriminace (a nákladům nediskriminace) mezi potenciálními imigranty (jako je vysoká nebo nízká rizikovost a jejich přínos k hodnotě majetku).

Podobně i ve „špatných“ oblastech by zájmy pojišťovatelů a pojištěných byly shodné. Pojišťovatelé by nechtěli potlačovat sklony pojištěných vyloučit ze svého okolí známé zločince. Využívali by těchto sklonů a nabízeli selektivní cenové slevy (podmíněné konkrétními vyčišťovacími operacemi). Samozřejmě by pojišťovatelé ve vzájemné spolupráci chtěli vypudit známé zločince nejen ze svého blízkého sousedství, ale z celé civilizace do divočiny nebo amazonského pralesa, na Saharu či do polárních oblastí.

Pojištění proti agresi států

Co si ale počít s obranou proti státu? Jak by nás pojišťovatelé chránili proti agresi státu?

Nejdůležitější je zapamatovat si, že vlády jakožto vynucené monopoly financované daněmi jsou ze své podstaty rozhazovačné a neefektivní ve všem, co dělají. To platí i pro technologie a výrobu zbraní, vojenskou špionáž a taktiku, a to obzvláště v dnešní době vyspělých technologií. Proto by tedy státy nebyly schopné konkurovat na stejném území dobrovolně financovaným pojišťovacími agenturám. Navíc by se vytvořilo nejdůležitější a nejobecnější pravidlo mezi restriktivními pravidly vztahujícími se k imigraci, které by pojišťovatelé používali, aby snížili náklady na ochranu a zvýšili hodnotu majetku. Toto omezení by se týkalo agentů vlády. Státy jsou ze své podstaty agresivní a vytvářejí neustálou hrozbu pro každého pojišťovatele i pojištěného. Pojišťovatelé by tedy obzvláště chtěli vyloučit nebo přísně omezit – jako své bezpečnostní riziko – imigraci (vstup na teritorium) všech známých vládních agentů, a přiměli by pojištěnce, ať již v podmínkách pojištění nebo formou nižšího pojistného, vyhnout se nebo přísně omezit jakýkoli přímý kontakt s jakýmkoli známým agentem vlády, ať již jako s návštěvníkem, zákazníkem, klientem, občanem nebo sousedem. To znamená, že všude, kde by pojišťovací agentury působily (na všech svobodných územích), by byli agenti států považováni za nežádoucí vyvržence, potenciálně více nebezpečné než obyčejní zločinci. Státy a jejich zaměstnanci by proto mohly fungovat a sídlit pouze na územích oddělených od svobodných území, popřípadě na jejich okrajích. Navíc by území pod kontrolou států nesla důsledky své relativně nižší ekonomické produktivity a vlády by tedy byly soustavně oslabovány v důsledku emigrace svých nejvíce produktivních obyvatel.

Co by se stalo, kdyby se taková vláda rozhodla zaútočit a vpadnout na svobodné území? Lépe by se o tom mluvilo než by to bylo možné provést! Koho a co by měl někdo napadnout? Neexistoval by žádný státní protivník. Existovali by pouze soukromí vlastníci a jejich soukromé pojišťovací agentury. Nikdo – a nejméně ze všech pojišťovatelé – by se pravděpodobně nedo-

pustil agrese nebo dokonce provokace. Pokud by vůbec existovala nějaká agrese nebo provokace proti státu, byla by to aktivita určité konkrétní osoby, a v tomto případě by byl zájem napadeného státu i pojišťovacích agentur zcela shodný. Všichni by chtěli útočníka potrestat a učinit jej odpovědným za všechny způsobené škody. Jak by ale mohl stát bez nepřítele-agresora zdůvodnit útok, a dokonce jakýkoli nediskriminující útok? A zdůvodnit by jej určitě musel! To proto, že moc každé vlády, a dokonce i té nejvíce despoticke, spočívá v konečném důsledku na názorech a souhlasu, jak ukázali la Boétie, Hume, Mises a Rothbard.⁹⁵ Králové a prezidenti mohou samozřejmě vydat rozkaz k útoku. Musí ale existovat množství dalších lidí, kteří budou ochotni vykonat jejich rozkaz a uskutečnit jej. Musí existovat generálové, kteří obdrží a provedou rozkaz, vojáci ochotní maširovat, zabíjet a ochotní nechat se zabíjet. Musí existovat domácí výrobci, ochotní pokračovat ve výrobě a platit za válku. Kdyby neexistovala tato společná ochota, protože rozkazy státních vládců by byly považovány za nelegitimní, pak by se i ta zdánlivě nejmocnější vláda stala neúspěšnou a byla by odsouzena ke kolapsu, jak ilustrují nedávné příklady šáha Íránu a případ Sovětského svazu. Proto by byl útok na svobodné území považován vůdci státu za velice riskantní. Žádná propaganda bez ohledu na svou rafinovanost by nepřiměla veřejnost uvěřit, že útok vlády byl něčím jiným než agresí proti nevinným obětem. V této situaci by se vládcí státu spokojili s udržení své monopolní kontroly nad svým současným územím a neriskovali by ztrátu své legitimitě a veškeré své moci v pokusu o teritoriální expanzi.

Jakkoli je tato situace nepravděpodobná, co by se stalo, kdyby stát přesto zaútočil a napadl sousední svobodné území? V tomto

⁹⁵ Boétie, Étienne de la: *The Politics of Obedience: The Discourse of Voluntary Servitude*, Free Life Editions, 1975; Hume, David: „The First Principles of Government,“ v idem, *Essays: Moral, Political, and Literary*, Oxford University Press, 1971; Mises, Ludwig von: *Liberalism: In the Classical Tradition*, Cobden Press, 1985; Rothbard, Murray N.: *Egalitarianism As A Revolt Against Nature and Other Essays*, Libertarian Review Press, 1974.

případě by se agresor nesetkal s neozbrojenou populací. Neozbrojené civilní obyvatelstvo je typické pouze pro území ovládané státem. Státy všude na světě se snaží odzbrojit vlastní občany, aby je mohly lépe danit a vyvlastňovat jejich majetek. Naproti tomu pojišťovatelé ve svobodných územích by nechtěli odzbrojit své pojištěnce. Ani by to učinit nemohli. Kdo by chtěl být ochraňován někým, kdo by požadoval, aby se člověk vzdal svých posledních prostředků sebeobrany? Naopak. Pojišťovací agentury by podporovaly vlastnictví zbraní mezi svými pojištěnci pomocí selektivních cenových slev.

Kromě protivníků z řad ozbrojeného obyvatelstva by stát navíc narazil na odpor nejen jedné, ale se vši pravděpodobností mnoha pojišťovacích a zajišťovacích agentur. V případě úspěšného útoku a vpádu protivníka by tyto pojišťovatelé museli platit rozsáhlé náhrady škod. Na rozdíl od agresivního státu by ale tyto pojišťovatelé byli efektivní konkurující si firmy. Za jinak nezměněných okolností by riziko útoku – a tedy cena obranného pojištění – bylo vyšší v oblastech přiléhajících k státním územím nebo v jejich blízkosti než v místech daleko od území jakéhokoli státu. Aby pojišťovatelé ospravedlnili vyšší cenu, museli by svým klientům dokázat připravenost bránit jakékoli možné státní agresi, a to pomocí výzvědných služeb, vlastnictvím vhodných zbraní a vojenských materiálů, vojenským personálem a výcvikem. Jinými slovy, pojišťovatelé by byli připraveni – efektivně vybaveni a vycvičení – na eventualitu státního útoku a byli by připraveni odpovědět dvoustrannou obrannou strategií. Na jedné straně by na svobodných územích byli pojišťovatelé připraveni vytlačit, zajmout nebo zabít každého vetřelce, a ve stejném okamžiku by se pokoušeli zabránit veškerým kolaterálním škodám nebo je minimalizovat. Na druhou stranu by byli pojišťovatelé připraveni provést odvetu a na státním území zaútočit na agresora – stát. To znamená, že by pojišťovatelé byli připraveni provést protiútok a zabíjet, ať již svými přesnými zbraněmi na velkou vzdálenost nebo pomocí komand atentátníků, a to státní agenty, od vrcholu vládní hierarchie počínaje králi, prezidenty, předsedy vlád a tak dále směrem dolů. Zároveň by se snažili vyvarovat se kolaterální škody na majetku nevinných

civilistů (nestátních agentů) nebo ji minimalizovat. Tím by podporovali vnitřní odpor proti vládě agresora, pomáhali ji delegitimizovat a případně podněcovat osvobození a přerod státního území ve svobodnou zemi.

Opětné získání našeho práva na vlastní obranu

Tímto jsem uzavřel kruh svých argumentů. Za prvé jsem ukázal, že myšlenka ochranného státu a státní ochrany soukromého majetku je založena na zásadním teoretickém omylu a že tento omyl má katastrofální následky: destrukci a nejistotu veškerého soukromého majetku a ustavičnou válku. Za druhé jsem ukázal, že správná odpověď na otázku, kdo má bránit soukromý majetek vlastníků před agresí, je stejná jako v případě produkce jakéhokoli jiného zboží a služeb: vlastníci soukromého majetku, spolupráce založená na dělbě práce a konkurence na trhu. Za třetí jsem vysvětlil, jak by systém soukromých pojišťovatelů uvažujících v pojmech zisku a ztráty efektivně minimalizoval agresí, ať již soukromých zločinců nebo států, a jak by podporoval vývoj k civilizaci a nepřetržitý mír. Jediným zbývajícím úkolem je tedy tyto myšlenky uskutečnit: zrušit svůj souhlas a ochotu spolupracovat se státem a podpořit tím jeho delegitimizaci ve veřejném mínění, a tak přesvědčit ostatní, aby učinili totéž. Bez mylného veřejného vnímání, které pohlíží na stát jako na instituci *spravedlivou* a nutnou, a bez dobrovolné spolupráce obyvatel by se i ta zdánlivě nejmocnější vláda zhroutila a její moc by zmizela. Takto osvobození bychom znovu získali své právo na sebeobranu a byli bychom schopni obrátit se na osvobozené a neregulované pojišťovací agentury pro efektivní profesionální pomoc ve všech věcech týkajících se ochrany a řešení konfliktů.